

Номер в Єдиному реєстрі
стратегічної екологічної
оцінки

09-11-3258-23

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
ДОКУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ
ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2024 РІК

ХАРКІВ

2023

Зміст

Назва розділу	Стор.
Вступ	3
1. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування	16
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	21
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	54
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризику впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	64
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування	67
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків	83
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування.	86
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки).	87
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення.	90
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у т.ч. для здоров'я населення	94
11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію	95
12. Перелік виконавців звіту про стратегічну екологічну оцінку	96

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів та населених пунктів. Стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів та програм дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

Стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО) – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявити та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів і підготовці планів і програм з метою забезпечення збалансованого (сталого) розвитку.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування національної практики застосування екологічної оцінки.

Нормативно-правова база проведення СЕО в Україні

Основними міжнародно-правовими документами щодо проведення СЕО є: Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті (Конвенція ЕСПО), ратифіковано Верховною Радою України (від 01.07.2015 №562-VIII), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє природне середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади (Стратегія) державної екологічної політики на період до 2030 року» (схвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року). В цьому законі СЕО згадується в основних інструментах реалізації державної екологічної політики. Тобто стратегічна екологічна оцінка та оцінка впливу на довкілля – дасть змогу запобігти негативному впливу на навколишнє природне середовище та встановити відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки тощо.

СЕО в Україні здійснюється на основі принципів законності та об'єктивності, гласності, участі громадськості, наукової обґрунтованості, збалансованості інтересів, комплексності, запобігання екологічній шкоді, довгострокового прогнозування, достовірності та повноти інформації у проекті документа, міжнародного екологічного співробітництва.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля (у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»), або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі (далі – території з природоохоронним статусом).

Об'єкт СЕО і рівень планування

Об'єкт стратегічної екологічної оцінки – Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік (далі – Програма) є документом державного планування місцевого рівня, яким визначаються пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку, підтримка державних промислових підприємств та підприємств інших форм власності, сприяння випуску конкурентоспроможної продукції, збільшенню обсягів виробництва на підприємствах оборонно-промислового комплексу області, диверсифікація зовнішніх ринків збуту продукції, сприяння залученню інвестицій, створенню позитивного бізнес-іміджу області, активізація інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, сприяння імпортозаміщенню по різних групах товарів, зростання енергоефективності виробництва, економія енергоресурсів в умовах високої вартості енергоносіїв.

В умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію України та введення в Україні воєнного стану (Указ Президента України від 24.02.2022 № 64 «Про введення воєнного стану в Україні») Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік (далі – Програма) розроблена виходячи з реальних можливостей, наявних даних щодо показників розвитку області за попередній період, програм і проєктів на наступний рік.

Негативний вплив воєнних дій на території України та кардинальна зміна умов функціонування економіки призвели до того, що прогноз макроекономічних показників, зроблений до початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України, повністю втратив свою актуальність, зокрема Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2022 - 2024 роки, схвалений постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2021 № 586.

Програму розроблено Департаментом економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної (військової) адміністрації спільно з іншими структурними підрозділами Харківської обласної державної (військової) адміністрації, територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади, з урахуванням пропозицій районних державних (військових) адміністрацій, військових адміністрацій населених пунктів, органів місцевого самоврядування Харківської області, відповідно до Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проєктів Бюджетної декларації та державного бюджету» (зі змінами).

Проте, дотримання встановленої постановою № 621 типової структури ускладнюється відсутністю повної необхідної поточної статистичної інформації у 2023 році, оскільки згідно з положеннями Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» у період дії воєнного стану або стану війни, а також протягом трьох місяців після його завершення, органи державної статистики призупиняють оприлюднення статистичної інформації, за деяким винятком.

Окреслена ситуація ускладнює проведення об'єктивного аналізу і оцінки поточної соціально-економічної ситуації в адміністративно-територіальних одиницях та формування прогнозних показників на 2024 рік.

У Програмі визначено заходи щодо розвитку провідних галузей виробничої та соціальної сфери у 2024 році відповідно до завдань, передбачених актами Президента України, Кабінету Міністрів України, рішеннями Харківської обласної ради, розпорядженнями та дорученнями керівництва Харківської обласної державної (військової) адміністрації.

Головною метою Програми є створення умов для економічного зростання та вдосконалення механізмів управління розвитком області на засадах ефективності, відкритості та прозорості, посилення інвестиційної та інноваційної активності, забезпечення належного функціонування інженерно-транспортної та комунальної інфраструктури, дотримання високих екологічних стандартів та, в результаті цього, підвищення конкурентоспроможності області, доступності широкого спектра соціальних

послуг, забезпечення гідних умов життя та загального підвищення добробуту населення.

Структуру Програми побудовано відповідно до вказаних пріоритетних напрямів розвитку.

У частині I «Пріоритети та основні завдання соціально-економічного розвитку області на 2024 рік» Програми визначено поточну ситуацію, пріоритетні завдання на 2024 рік щодо вирішення проблемних питань, наведено обласні та державні галузеві програми, що реалізуються в області у відповідних галузях економіки і соціальної сфери.

Частина II Програми містить конкретні заходи щодо реалізації пріоритетних завдань у відповідній сфері, заплановані на 2024 рік, та очікувані результати виконання цих заходів.

У частині III «Прогнозна сума видатків на фінансування окремих заходів на 2024 рік» Програми наведено заходи, які не включено до чинних обласних та державних галузевих програм і фінансування яких буде здійснюватися з обласного бюджету в рамках реалізації Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік.

У частині IV «Перелік інвестиційних проєктів регіонального розвитку, які планується реалізувати у 2024 році» Програми наведено перелік об'єктів, будівництво, реконструкцію та капітальний ремонт яких передбачено здійснювати в області протягом 2024 року. Вказані об'єкти будуть фінансуватися за рахунок різних джерел, не заборонених законодавством.

Частина V Програми містить перелік проєктів стосовно відновлення та модернізації об'єктів, що постраждали внаслідок збройної агресії РФ проти України у 2024 році.

Координацію реалізації Програми здійснює Харківська обласна державна (військова) адміністрація, її структурні підрозділи спільно з територіальними органами центральних органів виконавчої влади, які розробили відповідні розділи Програми.

У ході виконання до Програми можуть вноситися зміни. Зміни до Програми затверджуються Харківською обласною радою за поданням Харківської обласної державної (військової) адміністрації. Контроль за виконанням Програми здійснює Харківська обласна рада.

Соціальний та економічний розвиток Харківської області

Харківська область є однією з найбільших областей України по території, населенню та розвитку народногосподарського комплексу – це великий промисловий центр України, в якому представлені практично всі види економічної діяльності. Область розміщена на північному сході країни.

Особливості соціально-економічного розвитку – вигідне географічне розташування та наявний природно-ресурсний потенціал, що сприяють прискореному соціально-економічному розвитку Харківської області, унаслідок чого вона займає важливе місце в економіці України. Недолік географічного розташування – безпосередня близькість до країни-агресора, внаслідок чого область щоденно потерпає від обстрілів.

До складу Харківської області входить 7 адміністративних районів, 17 міст, в тому числі 7 обласного значення (Харків, Ізюм, Куп'янськ, Лозова, Люботин, Первомайський, Чугуїв), 61 селище міського типу, 1 673 сільських населених пунктів. Станом на 09.01.2023 під тимчасовою окупацією російських військ залишається ще 29 населених пунктів (6% території області). Крім того, Куп'янським районом проходить лінія фронту, зокрема, за Дворічанським напрямком.

У структурі валового виробництва сільського господарства області рослинництво займало 89%, тваринництво – 11%.

Сільськогосподарськими підприємствами у 2023 році реалізовано худоби та птиці на забій (у живій масі) 12,8 тис тон, що на 1,66 % більше, ніж у 2022 році, вироблено молока – 89,4 тис. тон молока, що на 27,2% більше, порівняно з аналогічним періодом 2022 року. Обсяги вирощування худоби та птиці в живій вазі збільшилися у сільськогосподарських підприємствах за цей період на 76,0%, зокрема, вирощування ВРХ – на 42,1%, свиней – на 4,5%.

Незважаючи на важкі сьогоденні умови та можливість оброблювати лише близько 65% сільськогосподарських земель Харківської області, станом на 01.09.2023 аграрії зібрали зернові та зернобобові культури на площі 318,1 тис. га, намолочено 1259,6 тис. тонн, що майже на рівні показника відповідної дати 2022 року, середня урожайність склала 39,6 ц/га (у 2022 році – 37,5 ц/га). У тому числі по культурах:

- пшениця (озима та яра) зібрана на площі 211,7 тис. га, намолочено 935,5 тис. тонн (на 7,3% менше порівняно з відповідною датою 2022 року), урожайність 44,2 ц/га (у 2022 році – 38,8 ц/га);

- ячмінь (озимий та ярий) зібраний на площі 78,9 тис. га, намолочено 254,5 тис. тонн (на 18,4% більше), урожайність 32,3 ц/га (у 2022 році – 35,3 ц/га);

- жито зібрано на площі 0,9 тис. га, намолочено 2,7 тис. тонн (на 22,7% більше), урожайність 31,8 ц/га (у 2022 році – 27,9 ц/га);

- гречку обмолочено на площі 1,8 тис. га, намолочено – 2,6 тис. тонн (у 2,4 рази більше), урожайність – 14,4 ц/га (у 2022 році – 11,1 ц/га);

- овес обмолочено на площі 3,5 тис. га, намолочено – 10,9 тис. тонн, урожайність – 31,2 ц/га (у 2022 році – 30,8 ц/га);

- просо обмолочено на площі 3,2 тис. га, намолочено – 9,4 тис. тонн, урожайність – 29,4 ц/га (у 2022 році – 28,1 ц/га);

- гороху з площі 16,0 тис. га зібрано 41,5 тис. тонн, урожайність – 26,0 ц/га (у 2022 році – 24,8 ц/га).

Станом на 31 грудня 2022 року, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), залучених в область, склав 634,6 млн дол. США.

З країн ЄС підприємствами Харківської області отримано прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на суму 289,7 млн дол. США (45,7% від загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 344,8 млн дол. США (54,3%).

Внаслідок неспровокованого та невиправданого військового вторгнення рф економіка України зазнала безпрецедентних руйнувань. За січень-серпень 2023 року зовнішньоторговельний оборот товарами Харківської області склав 1475,3 млн. дол. США та збільшився порівняно з аналогічним періодом 2022 року на 9,3%.

Експортні поставки зменшились на 12,2% і склали 511,2 млн. дол. США. Імпортні надходження збільшились на 25,6% і склали 964,1 млн. дол. США.

Негативне сальдо склало 452,9 млн. дол. США (у січні-серпні 2022 року також негативне – 185,4 млн. дол. США).

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 138 країн світу.

У структурі надходжень загального фонду місцевих бюджетів Харківської області (без урахування трансфертів) у 2023 році найбільшу питому вагу займають: податок на доходи фізичних осіб – 66%, єдиний податок – 14% та плата за землю – 6%. Обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб очікується на рівні 18035,3 млн грн, єдиного податку очікується отримати у 2023 році 3680,5 млн грн, надходження плати за землю – 1541,3 млн грн.

Обсяг податкового боргу до місцевих бюджетів станом на 01.09.2023 зменшився на 628,3 млн грн з початку року та склав 1955,2 млн грн. У порівнянні з початком 2022 року податковий борг збільшився майже в 2 рази.

У січні 2022 року середньооблікова чисельність штатних працівників області склала 534,9 тис. осіб, розмір середньої заробітної плати працівників – 12510 грн. Середньомісячна заробітна платня штатних працівників у 2020 році у порівнянні з 2019 роком збільшилася на 9,8% і склала 9968 грн. (по Україні – 11597 грн, збільшення на 10,4%).

Середній розмір пенсій по області на 01.01.2021 склав 3 561,89 грн.

Пріоритетні та основні цілі та завдання соціально-економічного розвитку
Харківської області на 2024 рік

Ціль	Завдання
1. Розвиток базових галузей економіки та інфраструктури життєзабезпечення	
1.1 Розвиток агропромислового комплексу	<ul style="list-style-type: none"> - фіксація завданих збитків по всіх галузях; - підрахунок упущеної вигоди суб'єктів господарювання, які знаходились на деокупованих територіях; - фіксація завданої шкоди земельному фонду області та підрахунок необхідного фінансування на його відновлення. - поступове налагодження та/або відновлення діяльності суб'єктами господарювання, які постраждали унаслідок збройної агресії російської федерації, за рахунок (у разі виділення фінансування): державної підтримки; обласного бюджету; залучення інвестицій, впровадження інвестиційних проєктів; міжнародної допомоги; інших джерел, не заборонених законами України. - нарощування обсягів виробництва продукції по всіх сферах агропромислового комплексу для покриття потреб області та можливості її реалізації за межі області, у тому числі на експорт. - сприяння оновленню та впровадженню новітніх технологій по виробництву сільськогосподарської продукції і покращення її якості. - здійснення роз'яснювальної роботи щодо змін у нормативно-правових актах та/або прийняття Урядом нових (у разі наявності), інших документах, які відносяться до безпосередньої діяльності підприємств агропромислового комплексу.
1.2 Розвиток промислового комплексу	<ul style="list-style-type: none"> - підтримка державних промислових підприємств та підприємств інших форм власності; - сприяння випуску конкурентоспроможної продукції на підприємствах оборонно-промислового комплексу області; - сприяння залученню інвестицій; - активізація інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств; - сприяння імпортозаміщенню по різних групах товарів; - зростання енергоефективності виробництва, економія енергоресурсів в умовах високої вартості енергоносіїв.
1.3 Розвиток енергозбереження	<ul style="list-style-type: none"> - відновлення пошкоджених об'єктів та електричних мереж, які постраждали внаслідок бойових дій, для забезпечення стабільного енергопостачання споживачів області; - стабілізація фінансового стану підприємств галузі; - впровадження комплексу заходів для забезпечення стабілізації та нарощування об'ємів видобутку вуглеводневої сировини; - розвиток енергозберігаючих та енергоефективних технологій
1.4 Розвиток транспортного комплексу та поштового зв'язку	<ul style="list-style-type: none"> - в умовах воєнного стану поліпшення якості надання послуг та безпеки перевезення пасажирів та покращення якості надання транспортних послуг пасажирським транспортом, у тому числі для осіб з обмеженими можливостями
1.5 Реформування житлово-комунального господарства	<ul style="list-style-type: none"> - відновлення пошкоджених об'єктів критичної інфраструктури області, які постраждали внаслідок бойових дій; - скорочення споживання підприємствами галузі енергетичних та матеріальних ресурсів для виробництва комунальних послуг, проведення модернізації та переоснащення житлово-комунального

	<p>господарства;</p> <ul style="list-style-type: none"> - упродовження енергозберігаючих заходів у житлово-комунальному господарстві; - підвищення рівня благоустрою у населених пунктах області; - скорочення понаднормативних втрат води та теплової енергії в мережах; - безумовне освоєння коштів, виділених з бюджетів усіх рівнів; залучення інвестицій; - зменшення питомого споживання енергоресурсів на одиницю реалізації послуг; - стабілізація фінансового стану підприємств галузі.
1.6 Охорона навколишнього природного середовища	<ul style="list-style-type: none"> - покращення екологічного стану водних об'єктів області; - покращення стану атмосферного повітря; - покращення ситуації щодо утилізації твердих побутових відходів у населених пунктах області; - охорона та збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
1.7 Розвиток будівельної галузі та забезпечення населення житлом	<ul style="list-style-type: none"> - сприяння залученню забудовниками інвестиційних ресурсів для будівництва житла та реалізації інноваційно-інвестиційних проектів, що мають будівельну складову; - формування фонду економічних проектів житлових будинків та об'єктів соціальної сфери для повторного використання при забудові населених пунктів із метою скорочення строків проектування та вартості проектних робіт; - надання пропозицій щодо вдосконалення існуючих і розроблення нових законодавчих і нормативно-правових актів із питань розвитку будівельної галузі; - формування матеріально-технічної бази житлового будівництва на основі сучасних архітектурно-планувальних, конструктивних та технічних рішень; - сприяння реалізації діючих в області програм житлового будівництва; - виробництво будівельних матеріалів.
1.8 Розвиток споживчого ринку	<ul style="list-style-type: none"> - відновлення та забезпечення сталого розвитку споживчого ринку, у тому числі за рахунок розвитку мережі сучасних об'єктів торгівлі, ресторанного господарства та побутового обслуговування населення; - проведення роботи з удосконалення функціонування роздрібних ринків із продажу продовольчих та непродовольчих товарів; - сприяння забезпеченню захисту прав споживачів; - сприяння роботі зі створення конкурентного цінового середовища та вільного доступу до продукції місцевих виробників, у тому числі виробників сільгосппродукції; - забезпечення, у разі безпекової ситуації, проведення в районах і містах регіону ярмаркових заходів у вихідні та святкові дні із залученням місцевих товаровиробників.
2. Забезпечення умов для стійкого економічного розвитку	
2.1 Іноземні інвестиції та зовнішньоекономічна діяльність	<ul style="list-style-type: none"> - сприяння відбудові та поглибленню зовнішньоекономічних зв'язків з країнами - торговельними партнерами Харківської області з метою економічного відновлення регіону; - вжиття заходів щодо налагодження прямої співпраці суб'єктів господарювання Харківської області з країнами ЄС, що сприятиме євроінтеграції України у внутрішній ринок ЄС; - сприяння залученню прямих іноземних інвестицій в

	<p>експортоорієнтований сектор промислового виробництва і агропромисловий комплекс регіону з метою відновлення його виробничого потенціалу, а також зростанню в структурі експорту продукції з високою часткою доданої вартості;</p> <ul style="list-style-type: none"> - сприяння налагодженню нових шляхів реалізації сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки; - сприяння інформування ділових кіл Харківської області щодо інструментів стимулювання і нарощування українського експорту, таких як: <ul style="list-style-type: none"> - Експортно-кредитне агентство (мета діяльності українського експортно-кредитного агентства (ЕКА) - стимулювання розвитку експорту товарів робіт та послуг українського походження на світові ринки) - як страховик ризиків експортерів під час війни в рамках державної політики підтримки експорту; - цифрова платформа NAZOVNI - Міністерство закордонних справ України перезапустило оновлену цифрову платформу NAZOVNI. Спеціалісти сервісу проводять аналіз потенційних ринків, надають рекомендації та план дій для початку експорту; - сприяння відновленню обсягів експорту послуг, в першу чергу інформаційно-комунікаційних та інжинірингових; - інформування ділових кіл Харківської області щодо міжнародних економічних форумів, конференцій, виставково-ярмаркових заходів, які проводитимуться в Україні та за кордоном у 2024 році
2.2 Розвиток малого та середнього бізнесу	<ul style="list-style-type: none"> - організація комплексної консультативної допомоги, створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва; - організація систематичного інформування і консультацій для підприємців з актуальних питань їх діяльності; - кредитування суб'єктів малого і середнього підприємництва банками-партнерами Харківської області за державною Програмою «Доступні кредити 5-7-9%»; - забезпечення розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва регіону з метою формування конкурентного середовища та підвищення рівня їх конкурентоспроможності; - сприяння доступу суб'єктів малого і середнього підприємництва регіону до сучасних знань та найкращих практик
2.3. Реформування системи надання адміністративних послуг	<ul style="list-style-type: none"> - створення ЦНАП в усіх ТГ області; - оптимізація та розширення мережі ЦНАП; - підвищення якості надання адміністративних послуг; - трансформація ЦНАП у Центр Дія
2.5 Податково-бюджетна діяльність	<p>Пріоритетним напрямом роботи є відновлення пошкодженої інфраструктури, забезпечення безперебійної роботи систем життєзабезпечення області та ліквідація інших наслідків ведення бойових дій на території області. Актуальним залишається необхідність забезпечення повноти та своєчасності збору платежів до державного і місцевого бюджетів, а також виконання запланованих у місцевих бюджетах видаткових призначень у повному обсязі.</p>
3. Підвищення стандартів життя	
3.1 Демографічна політика	<ul style="list-style-type: none"> - покращення умов та підвищення рівня оплати праці; - матеріальна підтримка найбільш незахищених верств населення; - покращення стану здоров'я населення; - збереження та утвердження пріоритетності сімейних цінностей; - більш повне задоволення освітніх, культурних потреб населення.

<p>3.2 Стан справ щодо соціально-правового забезпечення дітей</p>	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення першочергового права кожної дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування на виховання в сім'ї; - проведення постійної роботи щодо забезпечення сталої кількості функціонуючих прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу на території міст та районів (у разі припинення функціонування); - підвищення якості соціального супроводження прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу; сімей опікунів/піклувальників; налагодження тісної взаємодії із суб'єктами, які здійснюють роботу з прийомними сім'ями, дитячими будинками сімейного типу, з метою обміну інформацією про попередження проблемних питань, які виникають у родинах; посилення контролю за дотриманням прав дітей, які перебувають у сімейних формах виховання; - забезпечення умов для влаштування до родин дітей старшого шкільного віку, великих родинних груп дітей та дітей з інвалідністю, що потребує подальшого розвитку альтернативних форм сімейного виховання, в тому числі утворення малих групових будинків в області; - проведення інформаційних кампаній з метою формування позитивного ставлення суспільства до реформування системи інституційного догляду, запровадження послуги патронату над дитиною та розвитку альтернативних форм сімейного виховання; - розвиток соціальних послуг для сімей, які опинились у складних життєвих обставинах в громадах, в тому числі розвитку патронату над дитиною; - організація методичних заходів для працівників служб у справах дітей об'єднаних територіальних громад тощо..
<p>3.3 Зайнятість населення та ринок праці</p>	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення результативності реалізації активних програм сприяння зайнятості (працевлаштування, професійне навчання із застосуванням всіх елементів та видів навчання, громадські роботи та інші роботи тимчасового характеру, програми підтримки розвитку підприємництва, підтримка роботодавців та суб'єктів малого підприємництва у створенні нових робочих місць шляхом реалізації державних компенсаторних механізмів); - індивідуальний підхід в оперативному вирішенні кадрових проблем працедавців та сервісній підтримці сприяння зайнятості та розвитку професійної кар'єри безробітних та шукачів роботи; - удосконалення основ соціального партнерства, укріплення методів співпраці з підприємствами, які залучені до інфраструктурних проектів та цільових програм, з метою працевлаштування безробітних
<p>3.4 Соціальний захист населення</p>	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення адресності надання державних соціальних допомог; - реалізація заходів щодо надання соціальної підтримки окремим категоріям громадян; - розвиток системи надання соціальних послуг, впровадження на рівні громад нових соціальних послуг; - проведення відновлюваних та ремонтних робіт пошкоджених будинків-інтернатів; - підготовка (навчання, підвищення кваліфікації) надавачів соціальних послуг.

3.5 Охорона праці	<ul style="list-style-type: none"> - реалізація заходів поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища в Харківській області на 2021-2025 роки; - забезпечення соціального захисту працюючих, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності, своєчасного та якісного проведення атестації робочих місць за умовами праці, а також обов'язкових профілактичних медичних оглядів.
3.6 Охорона здоров'я	<ul style="list-style-type: none"> - реалізація державної політики у частині формування спроможної мережі госпітального округу Харківської області відповідно до нормативно-законодавчих актів центральних та місцевих органів влади, у тому числі вимог Програми державних гарантій медичного обслуговування населення на 2024 рік; - моніторинг закладів, що зазнали пошкоджень, поступове відновлення медичної інфраструктури; - забезпечення населення необхідними лікарськими засобами та виробами медичного призначення (в першу чергу, які необхідні за життєвими показами) у межах державних програм та централізованих заходів, а також гуманітарної допомоги, що надходить до області; - розбудова медичної інфраструктури з надання реабілітаційних послуг на засадах доказової медицини; - вирішення питань кадрових диспропорцій; - продовження заходів з імунопрофілактики з метою протидії поширенню коронавірусної хвороби та інших керованих інфекцій у регіоні; - опрацювання питань щодо забезпечення закладів альтернативними джерелами живлення та водопостачання; - впровадження інформаційних технологій та телемедичних послуг; - проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед територіального населення з актуальних питань розвитку сфери охорони здоров'я.
3.7 Фізична культура і спорт	<ul style="list-style-type: none"> - збереження мережі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, підготовка спортивного резерву області, збільшення кількості дітей, залучених до занять фізичною культурою та спортом, залучення молодих спеціалістів до роботи у сфері фізичної культури та спорту; - пропагування серед населення області здорового способу життя, створення умов для якісної діяльності центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»; - підтримка та подальший розвиток спорту вищих досягнень; - збереження та розвиток матеріально-технічної бази сфери; - збільшення обсягів фінансування галузі за рахунок залучення коштів з усіх джерел, не заборонених законодавством.
3.8 Освіта	<ul style="list-style-type: none"> - - відновлення потужностей закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти комунальної форми власності, закладів фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти, що постраждали під час вторгнення російської федерації на територію України; - оптимізація мережі закладів фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти; - формування обсягів і структури регіонального та державного замовлення на підготовку робітничих кадрів у закладах освіти області відповідно до потреб ринку праці та розвитку економіки області;

		- впровадження інклюзивної освіти у закладах освіти області; - підтримка учнівської, студентської обдарованої молоді, молодих і видатних вчених регіону; - відновлення матеріально-технічної бази закладів освіти, що постраждали внаслідок російської агресії.
3.9	Культура і туризм	Відновлення пошкодженої матеріально-технічної бази закладів культури області на обласному, районному та місцевому рівнях, які постраждали внаслідок збройної агресії РФ.

Стратегічна екологічна оцінка Програми дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та здоров'я населення, а також використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

Задля забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів у підготовку ДДП з метою забезпечення збалансованого (сталого) розвитку території Харківської області, на замовлення Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної (військової) адміністрації ТОВ НТВК «УКРАЇНА» розроблено Звіт про стратегічну екологічну оцінку документу державного планування Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік.

Рівень планування – місцевий.

СЕО та стадії її здійснення

Стратегічна екологічна оцінка виконується відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», статті 5 Закону України «Про державні цільові програми», постанови Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 № 106 «Про затвердження порядку розроблення та виконання державних цільових програм», зі змінами у звіті про стратегічну екологічну оцінку документу державного планування Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік, що розробляється відповідно до Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, в обсягах, визначених вимогами статті 11 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

Оцінка проводилась паралельно з підготовкою Програми.

Для розробки СЕО передбачається:

- проведення аналізу існуючих матеріалів щодо стану довкілля;
- проведення аналізу існуючих даних, моніторингу стану довкілля для даної місцевості за минулі роки;
- статистичний аналіз стану навколишнього середовища за минулі роки.

Запропонована методологія проведення СЕО Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік, як і методологія розроблення самої Програми, складається з шести етапів:

Етап 1. Підготовчий

Етап 2. Визначення сфери охоплення СЕО

Етап 3. Оцінка екологічної ситуації на території області

Етап 4. Проведення СЕО (оцінка запропонованих заходів щодо впливу на довкілля та відповідність національним і регіональним екологічним цілям)

Етап 5. Розроблення документації з СЕО та передача на затвердження

Етап 6. Моніторинг фактичного впливу реалізації Програми на довкілля

Слід зазначити, що СЕО визначаються умови для реалізації видів діяльності або об'єктів, щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля (у тому числі щодо визначення місцезнаходження, розміру, потужності або розміщення ресурсів), ймовірні наслідки від такої діяльності та об'єктів, інше.

Під час підготовки звіту про СЕО в якості джерела необхідної інформації будуть використовуватися нормативно-правові акти, матеріали щорічних доповідей про стан довкілля та соціально-економічне становище, матеріали науково-дослідних робіт, архівні матеріали, відкриті дані з офіційних веб-сайтів.

В зв'язку з тим, що стратегічні рішення завжди приймаються в умовах дефіциту інформації, закрити всі прогалини в рамках СЕО неможливо, да і це не має практичного сенсу. Частина важливих досліджень, Методичними рекомендаціями із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затвердженими Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, рекомендується перенести на більш низькі рівні планування, в тому числі на рівень реалізації конкретної планованої діяльності, що визначена вимогами Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Передбачається проведення цільового аналізу та буде здійснена оцінка наслідків реалізації ДДП.

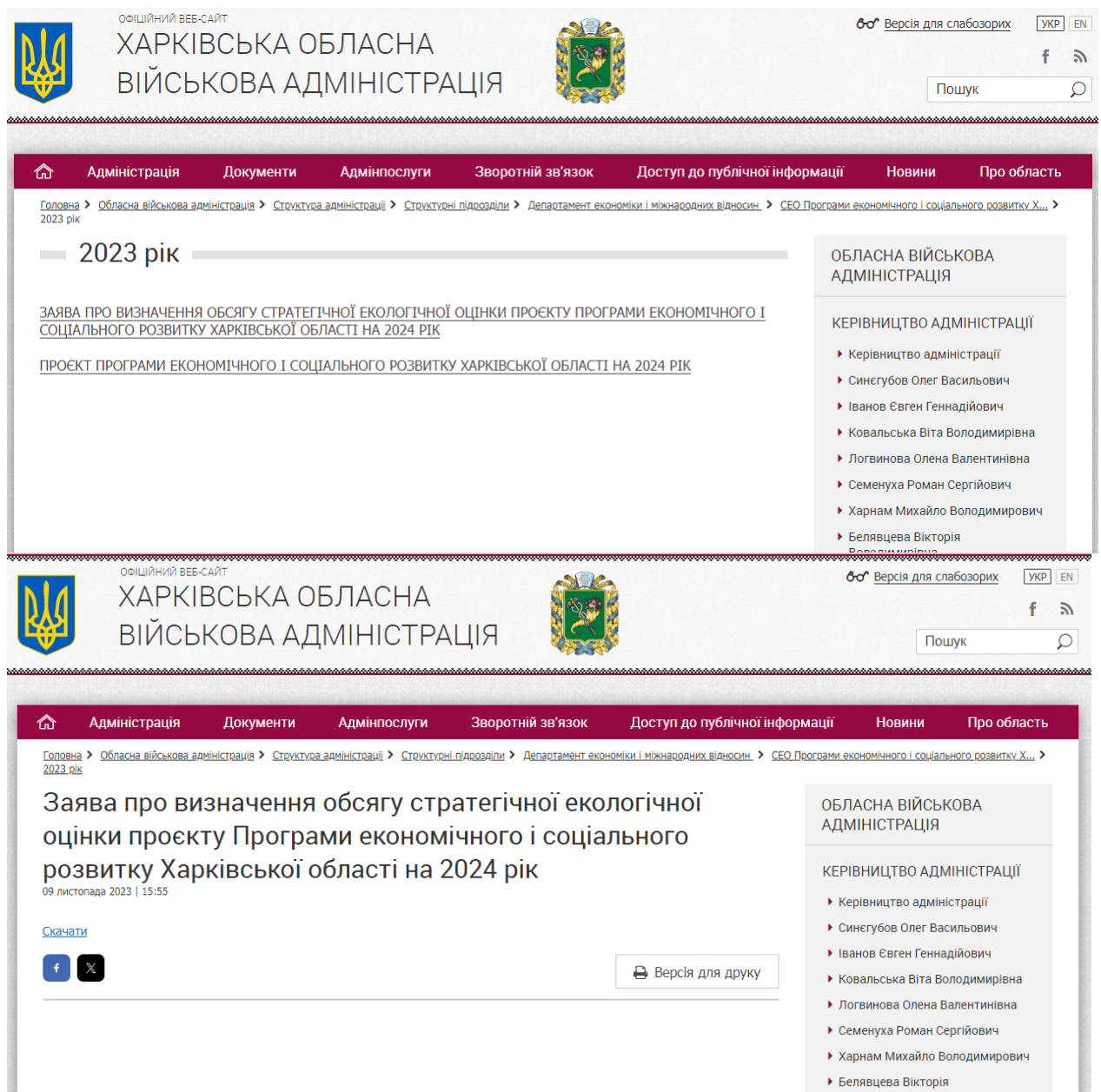
Забезпечення доступу та врахування думки громадськості під час розроблення ДДП та здійснення СЕО

В рамках проведення процедури стратегічної екологічної оцінки ДДП «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік» складено заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки.

Замовником ДДП – Департаментом економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної (військової) адміністрації забезпечується вільний доступ громадськості до документів протягом усього строку громадського обговорення в приміщенні Департаменту за адресою: м. Харків, майдан Свободи, буд. 5, Держпром, 3-й під'їзд, 8-й поверх.

Відповідно до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», з метою одержання та врахування зауважень і пропозицій громадськості Замовником ДДП оприлюднено заяву про визначення обсягу СЕО проєкту документу державного планування «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік» шляхом розміщення на офіційному веб-сайті Харківської обласної державної адміністрації на сторінці Департаменту економіки і міжнародних відносин, з яким можна ознайомитися за посиланням <https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdzili/717/3228/3507> та в Єдиному реєстрі стратегічної екологічної оцінки за номером № 09-11-3258-23 від 09.11.2023.

Рисунок 1. Місце розміщення заяви про визначення обсягу СЕО проекту ДДП «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік» на сторінці Департаменту економіки і міжнародних відносин на офіційному вебсайті Харківської обласної державної (військової) адміністрації.

Протягом строку громадського обговорення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (10 календарних днів) звернень, зауважень та пропозицій від громадськості не надходило.

Заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки ДДП було розміщено в Єдиному реєстрі стратегічної екологічної оцінки за номером №№ 09-11-3258-23 від 09.11.2023 для розгляду органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та у сфері охорони здоров'я.

В листі від 17.11.2023 № 03.02-19/3339 від Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової адміністрації отримано пропозиції стосовно визначення обсягу дослідження та рівня деталізації інформації, що має бути включена до Звіту про стратегічну екологічну оцінку, та визначена низка питань, яким необхідно приділити увагу під час виконання стратегічної екологічної оцінки. Надані пропозиції були враховані під час здійснення СЕО та підготовки звіту, у відповідності до вимог діючого природоохоронного законодавства, Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та з урахуванням «Методичних рекомендацій із здійснення

стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затверджених Міністерством екології та природних ресурсів України.

Листом від 14.11.2023 року №01-20/397 Департамент охорони здоров'я Харківської обласної військової адміністрації повідомив про відсутність зауважень до обсягу та рівня деталізації інформації стратегічної екологічної оцінки.

1. Зміст та основні цілі документу державного планування. Його зв'язок з іншими документами державного планування.

Стратегічна екологічна оцінка розроблена для проекту ДДП, а саме для «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік», з метою реалізації заходів та проєктів, спрямованих на усунення та пом'якшення дії чинників, шкідливих для навколишнього природного середовища та здоров'я населення, забезпечення екологічної безпеки, відтворення та підтримання у належному стані природних ресурсів області.

Програма визначає сукупність взаємоузгоджених завдань і заходів, що будуть реалізуватися місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами. міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями щодо вирішення нагальних проблем та досягнення стратегічних цілей розвитку регіону у 2024 році.

Рішення ДДП передбачають розвиток базових галузей економіки та інфраструктури життєзабезпечення: промисловий комплекс, агропромисловий комплекс, енергозабезпечення, транспортний комплекс, реформування житлово-комунального господарства, охорона навколишнього природного середовища, розвиток будівельної галузі та забезпечення населення житлом, розвиток споживчого ринку, а також охоплює усі види господарської діяльності: промисловий, агропромисловий і транспортний комплекси, енергозбереження та енергоефективність, паливно-енергетична галузь, житлово-комунальне господарство та комунальну інфраструктуру, соціальне забезпечення, впровадження заходів територіального планування, освіти, охорону здоров'я, фізичну культуру та спорт; культуру і туризм, охорону навколишнього природного середовища.

Внаслідок бойових дій в першу чергу потерпають земельні ресурси від забруднення та засмічення, атмосферне повітря – від щоденних викидів внаслідок вибухів, водні об'єкти, лісові ресурси, тваринний світ, природно-заповідний фонд – від ворожої техніки та навмисного знищення. Головними екологічними проблемами, що мають відношення до Програми, є: захист атмосферного повітря; необхідність відновлення та модернізація головних споруд та мереж інженерної інфраструктури (зливова каналізація, централізоване водопостачання та водовідведення), розвиток системи поводження з побутовими та промисловими відходами, збереження природних рослинних ресурсів.

За кожним пріоритетним напрямком Програми розробляється низка заходів і проєктів, які відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», можуть мати значний вплив на довкілля та підлягатимуть оцінці впливу на довкілля.

Пріоритетні цілі та завдання на 2024 рік:

- підтримка державних промислових підприємств та підприємств інших форм власності;
- сприяння випуску конкурентоспроможної продукції, збільшенню обсягів виробництва на підприємствах оборонно-промислового комплексу області;
- диверсифікація зовнішніх ринків збуту продукції;
- сприяння залученню інвестицій, створенню позитивного бізнес-іміджу області;
- активізація інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств;
- сприяння імпортозаміщенню по різних групах товарів;
- зростання енергоефективності виробництва, економія енергоресурсів в умовах високої вартості енергоносіїв;
- збільшення обсягів виробництва продукції сільського господарства з урахуванням вимог до забезпечення потреб області та можливості її реалізації за межі області;
- оновлення та техніко-технологічне переоснащення підприємств агропромислового комплексу;
- створення умов для розвитку сільських територій;
- нарощування ресурсної бази паливно-енергетичних ресурсів;
- збільшення видобутку вуглеводнів за рахунок освоєння нових площ та родовищ та впровадження заходів зі стабілізації та нарощування видобутку вуглеводнів.

В процесі стратегічної екологічної оцінки Програми розглянуті та проаналізовані документи, що містять екологічні цілі, а також заходи і завдання у сфері охорони здоров'я: Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (який набрав чинності 01.01.2020). Аналіз відповідності завдань ДДП цілям екологічної політики та соціально-економічного розвитку наведено в таблиці 1.1.

Аналіз ДДП «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік»

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку Програма враховує положення програмних документів, які діють на державному та регіональному рівнях, та екосистемний підхід і удосконалення системи інтегрованого екологічного управління та врахування екологічної складової під час розроблення і затвердження ДДП.

Програма розробляється з урахуванням завдань та положень інших документів державного планування, а саме:

- Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695;
- Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, схваленої Указом Президента України від 30.09.2019 № 722/2019;
- Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки та Плану заходів на 2021 – 2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки, схвалених рішенням Харківської обласної ради від 27 лютого 2020 року № 1196-VII;
- норм проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік»;
- Цілей сталого розвитку України до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722;
- Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року № 179;
- постанови Кабінету Міністрів України від 31 травня 2021 року №586 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки»;
- Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України 21.04.2021 № 443-р;
- Плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 № 932-р;
- Національного плану управління відходами до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 №117;
- Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 688-р;
- Державної стратегії управління лісами України до 2035 року та операційним планом її реалізації у 2022 – 2024 роках, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р;
- Водної стратегії України на період до 2050 року та плану її реалізації у 2022 - 2024 роках, схвалених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1134.

Регіональних природоохоронних програм:

Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2021–2027 роки, затверджена рішенням Харківської обласної ради від 24.12.2020 № 24-VIII.

Комплексна обласна програма «Здоров'я Слобожанщини» на 2023 – 2025 роки, затверджена рішенням Харківської обласної ради № 464- VIII від 24 грудня 2022 року спрямована насамперед, для пільгових або соціально особливих контингентів, передбачає конкретні заходи щодо удосконалення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я, що відносяться до спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст

області, медичних закладів, що надають медичну допомогу первинного рівня, а також, що належать до комунальної власності окремих територіальних громад Харківської області або до їх спільної власності.

Програма державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря на 2021-2025 роки для зони «Харківська», затверджена рішенням Харківської обласної ради № 279VIII від 25 грудня 2021 року.

Серед основних заходів Програми щодо реалізації пріоритетних завдань, що можуть мати безпосередній вплив на довкілля, можна виділити:

- будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання;
- будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд;
- будівництво та реконструкція мереж водовідведення;
- збереження та охорона природних територій, з можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму, що передбачає найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів та інше.

Таблиця 1.1. Аналіз відповідності визначених цілей охорони довкілля щодо виявлених проблем в інших актах законодавства

Сфери охорони довкілля	Основні виявлені проблеми, пов'язані із проектом ДЦП	Стратегічні цілі інших актів законодавства, які мають відношення до виявлених проблем
Атмосферне повітря	Можливе створення джерел викиду в атмосферне повітря від підприємств та можливе збільшення автотранспорту в районі провадження заходів та проектів Програми.	<p>Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки.</p> <p>Зменшення обсягу викидів загальнопоширених забруднюючих речовин: стаціонарними джерелами на 25 відсотків від базового рівня.</p> <p>Визначення цільових показників вмісту небезпечних речовин в атмосферному повітрі, зокрема для важких металів, неметанових летких органічних сполук, завислих часток пилу (діаметром менше 10 мікрон) та стійких органічних забруднюючих речовин з метою їх врахування при встановленні технологічних нормативів викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення.</p> <p>Досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища.</p>

Водні ресурси	Можливе створення нових суб'єктів водоспоживання та водовідведення під час провадження заходів та проєктів Програми.	Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Реформування сфери охорони та відтворення вод, раціонального використання водних ресурсів. Реконструкція існуючих та будівництво нових очисних споруд з метою зниження на 15 відсотків рівня забруднення вод забруднюючими речовинами (насамперед органічними речовинами, сполуками азоту і фосфору), а також зменшення на 20 відсотків (до базового року) скиду недостатньо очищених стічних вод.
Земельні ресурси	Вплив на ґрунтовий покрив при будівельних роботах, антропогенна трансформація рельєфу внаслідок провадження заходів та проєктів Програми. Можливе забруднення, засмічення ґрунтів від неочищених господарсько-побутових стічних вод, від поверхневих вод.	Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Забезпечення повного врахування природоохоронних вимог під час вирішення питань щодо зміни цільового призначення земельних ділянок для розміщення об'єктів будівництва.
Управління відходами	Можливе утворення нових джерел відходів промислового та побутового характеру внаслідок провадження заходів та проєктів Програми.	Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Мінімізація утворення, сортування, переробка та безпечна утилізація або захоронення відходів. Збільшення в 1,5 рази обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини.

Цільовий аналіз ДДП

При проведенні цільового аналізу формується перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, і здійснюється подальший аналіз проєкту ДДП на відповідність цим цілям.

Перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, необхідних для проведення цільового аналізу, формуються на етапі визначення обсягу СЕО.

На етапі складання звіту про СЕО проводиться аналіз основних елементів проєкту ДДП на його відповідність цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення. Якщо проєкт ДДП включає певні заходи, важливо оцінити відповідність цих заходів цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення.

Таблиця 1.2. Аналіз відповідності визначених цілей охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення з основними елементами проєкту ДДП.

Цілі з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення	Проєкт ДДП
1. Дотримання законодавства у сфері охорони атмосферного повітря.	З метою покращення стану атмосферного повітря в області Програмою розглядається можливість зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за рахунок впровадження заходів по охороні атмосферного повітря.
2. Запобігання забрудненню водних ресурсів.	Основними заходами Програми щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів є реконструкція, будівництво мереж водопостачання, водовідведення та каналізаційних очисних споруд.
3. Запобігання забрудненню земельних ресурсів (грунтів).	З метою недопущення та зниження ризику забруднення земельних ресурсів (грунтів) ДДП заплановано будівництво, реконструкцію каналізаційних очисних споруд та мереж водовідведення.
4. Безпечне поводження з відходами.	Основним напрямком роботи у сфері поводження з відходами залишається вирішення питання забезпечення повного збирання відходів з метою передачі їх для подальшої утилізації, обробки (переробки) на спеціалізовані підприємства. З метою покращення існуючої ситуації із розміщенням та захороненням побутових відходів на території області Програмою запроваджено ряд природоохоронних заходів
5. Забезпечення збереження біорізноманіття	Програмою заплановано збільшення відсотку заповідності території природно-заповідного фонду області, в зв'язку з чим передбачається підготовка матеріалів щодо розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
6. Охорона здоров'я населення, покращення санітарних умов проживання	Виконання всіх вище перелічених цілей ДДП забезпечить послаблення можливого впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я населення. Крім того, виконання таких заходів Програми, як будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання, а також будівництво та капітальний ремонт водних свердловин – унеможливить ризики для здоров'я населення через користування водою незадовільної якості. З метою підвищення доступності, ефективності та якості медичного обслуговування населення Програмою заплановані заходи щодо будівництва, реконструкції та капітального ремонту лікарняних закладів.

Таким чином, заходи та проєкти, які заплановані ДДП «Програмою економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік» відповідають екологічним цілям, встановленим на національному та регіональному рівнях. ДДП враховує їх і пропонує комплекс заходів, спрямованих на їх виконання.

Враховуючи географічне розташування об'єкту стратегічної екологічної оцінки, при затвердженні та впровадженні ДДП «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік» запропоновані заходи та проєкти не матимуть трансграничного впливу.

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами дослідження)

Територія, що розглядається ДДП «Програмою економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік» – Харківська область, одна із 24 адміністративних областей України. Область розташована на північному сході України на межі лісостепової та степової фізико-географічних зон та займає південно-західну окраїну Середньоруської височини. За природно-кліматичними умовами територію області можна розділити на дві зони: лісостепову – це центральні, північні і західні райони і степову – південні і східні райони.

Територія області має зручну географічну конфігурацію. На сході Харківська область межує з Луганською, на південному сході – з Донецькою, на південному заході – з Дніпропетровською, на заході та північному заході – з Полтавською і Сумською областями України; на півночі та північному сході – з белгородською областю російської федерації. Таким чином, регіон є прикордонною територією.

Особливості соціально-економічного розвитку – вигідне географічне розташування та наявний природно-ресурсний потенціал, що сприяють прискореному соціально-економічному розвитку Харківської області, унаслідок чого вона займає важливе місце в економіці України. Недолік географічного розташування – безпосередня близькість до країни-агресора, внаслідок чого область щоденно потерпає від обстрілів.

До складу Харківської області входить 7 адміністративних районів, 17 міст, в тому числі 7 обласного значення (Харків, Ізюм, Куп'янськ, Лозова, Люботин, Первомайський, Чугуїв), 61 селище міського типу, 1 673 сільських населених пунктів. Станом на 09.01.2023 під тимчасовою окупацією російських військ залишається ще 29 населених пунктів (6% території області). Крім того, Куп'янським районом проходить лінія фронту, зокрема, за Дворічанським напрямком.

Більшість території Харківської області розташована на Східноєвропейській рівнині. Основні форми рельєфу Східноєвропейської рівнини в межах Харківської області складають вирівняні ділянки поверхні різних за висотою рівнів: слабо похилена Середньоросійська височина – на півночі; Лівобережно-Придніпровська низовина – на заході; Донецький кряж – на півдні; Донецька терасова рівнина – у середній, зниженій частині території краю.

Рельєф області – рівнинно-хвилястий, розчленений річковими долинами, балками та схилними ярами. Загальний похил поверхні спрямований на південь (південний захід і південний схід). Абсолютні висоти коливаються від 236 м (у відрогах Середньоросійської височини, на північний захід від Золочіва) до 59 м (у заплаві Сіверського Донця, на межі Харківської та Донецької областей). Відносні висоти досягають значних величин у долинах великих річок - до 50-100 м та навіть до 150 м (у долині Сіверського Донця).

Рисунок 2.1 Фізична карта південно-східної частини України

На південному сході області тягнуться відроги Донецького кряжа, його поверхня сильно розчленована ерозією. Трапляються окремі високі ділянки, що нагадують гори-останці, такі як гора Кременець поблизу міста Ізюм.

Західну та південно-західну частину області займає Полтавська низовинна рівнина (висоти до 200 м), виділяються невеликі форми рельєфу, що утворюються на місцях просідання лісових порід. На схилах переважає яружно-балковий рельєф, а в місцях, де річки підмивають високі береги, розвиваються зсуви.

Сучасними процесами рельєфоутворення, характерними для Харківської області, є зсуви, западини, вимоїни, розростання ярів під тиском господарської діяльності людини.

Територію області перетинають магістральні залізні і шосейні дороги, через які вона має вихід до Донбасу, Криму, Кавказу, до портів Чорного, Азовського і Балтійського морів, до багатьох індустріальних центрів за межами України.

Природно-ресурсний потенціал Харківської області складається з мінеральних, водних, земельних, лісових, фауністичних і природно-рекреаційних ресурсів.

У Харківській області головними природними ресурсами є земельні та мінеральні. Загальна площа земель у регіоні становить 3141,8 тис. га, у тому числі сільськогосподарських угідь – 2411,3 тис. га (76,7 % загальної площі земель).

Мінерально-сировинна база регіону на 37,6 % складається з паливно-енергетичних корисних копалин (газ, нафта, конденсат, кам'яне та буре вугілля), на 50,7 % – з сировини для виробництва будівельних матеріалів, решту становить сировина кольорових металів (рудопрояви срібла, родовища германію, розсипні родовища титан-цирконієвих руд), мінеральні підземні води.

Рівнинність території, наявність байрачних лісових ділянок (ліси й інші лісовкриті площі складають 13,6 % території) та схилів різної експозиції забезпечують можливість вирощування в області культур з різними агрокліматичними вимогами.

У межах Харківської області нараховуються понад 150 різновидів ґрунтів. Майже половину регіону займають чорноземи звичайні. Вони охоплюють величезні масиви на схід від м. Харкова, займаючи північно-східну частину території області. Південна половина Харківської області зайнята чорноземами звичайними та чорноземами слабко- і середньогумусними. В окремих місцях регіону зустрічаються малогумусні чорноземи зі слабкою структурою. Поряд з типовими чорноземами, але на значно меншій площі, сформувався солонцюваті та лугові чорноземи.

Територія Харківської області приурочена до басейнів рік Сіверського Донця та Дніпра. Басейн Сіверського Донця складає 75% території області, басейн Дніпра – 25%.

Ріка Сіверський Донець – головна водна артерія Харківщини – є притокою Дону, на території області ця річка несе свої води протяжністю 375 км (загальна її довжина 1 053 км). Її основні притоки на території області – ріки Оскіл, Уди, Берека, Харків, Лопань, Сухий Торець, Балаклійка, Вовча, Великий Бурлук та ін.

У межах області налічується 36 озер загальною площею близько 2,5 тис. га. Якнайбільше їх в долині р. Сіверський Донець. Як правило, всі озера річкового походження, мають витягнуту форму й невеликі глибини (2-3 м). Найкрупнішим є озеро Лиман, розташоване біля селища Лиман, Чугуївського району. Воно має 7,5 км в довжину і 2,7 км завширшки; середня глибина – 2 м. Озеро використовується як джерело водопостачання крупної електростанції – Зміївської ТЕС ПАТ «ЦЕНТРЕНЕРГО».

Окрім природних озер, на території області налічується 1910 ставків загальною площею більше 6 тис. га. Вони використовуються для потреб водопостачання і зрошування, рибного господарства, а також відпочинку населення.

На території області створено 50 водосховищ з сумарним об'ємом 1526 млн. м³. Найкрупніші з них Червонооскільське (478 млн. м³), Печенізьке (400 млн. м³), а також Краснопавлівське (410 млн. м³), яке є однією з ланок водогосподарської системи водопостачання Донбасу і Харківщини по каналу Дніпро – Донбас.

Живлення озер, ставків й водосховищ здійснюється, головним чином, за рахунок весняних річкових паводків. Джерельні й атмосферні води в їх живленні грають підсобну роль.

Кліматичні умови території

Клімат Харківської області помірно континентальний. Формується у результаті взаємодії трьох основних факторів, що створюють клімат: сонячної радіації, циркуляції атмосфери і характеру підстилаючої поверхні. Оскільки довжина території області з заходу на схід незначна і коливання висот невеликі, варіація клімату даної території не істотна.

Внаслідок збройної агресії РФ проти України з 24 лютого 2022 року п'ять з десяти метеорологічних станцій області були вимушені призупинити спостереження за погодою, інші в зв'язку з дією комендантської години вимушені були вести неповний ряд спостережень. Тільки три метеорологічні станції – Коломак, Богодухів та Красноград проводили повний обсяг спостережень. Таким чином, середньорічна температура, середня температура холодного та теплого періодів, кількість опадів обраховано за даними вказаних трьох станцій.

Середньорічна температура становить 9,0 – 9,5°C тепла, що вище за кліматичну норму на 0,6 – 0,9°C. Середня температура за літній період (з 30 травня по 02 вересня) дорівнює 21,6°C тепла. Середня температура за зимовий період (з 12 грудня 2021 року по 21 березня 2022 року) становить 2,7°C морозу. Кількість опадів за 2022 рік дорівнює 648 – 777 мм, що становить 116 – 133% річної норми опадів.

Кандидатом географічних наук, доцентом Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Решетченко С.І., кандидатом географічних наук доцентом Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва Ткаченко Т.Г. та магістром Лисенко О.Г. у 2015 році проведено аналіз змін температурного режиму на території Харківської області, за допомогою фізико-статистичного аналізу метеорологічних даних визначалися середні значення температури повітря, середнє квадратичне відхилення. Графічний метод у поєднанні з картографічним дозволили виявити просторово-часові зміни температури повітря на досліджуваній території. Коливання температури повітря на станціях Харківської області наведені на рис. 2.2.

Аналізуючи зміни температури повітря на станції Харків, можна зазначити, що на початку XXI століття відбувається зростання середньомісячної температури повітря по відношенню до кліматичної норми впродовж року в середньому на 1,4°C. Найбільшим воно зафіксовано у січні та липні (на 2,5°C та 2,3°C), а найменшим було у грудні (0,4°C).

Якщо розглядати динаміку середньомісячної температури повітря за календарними сезонами, можна встановити підвищення показників температури в зимовий період (грудень, січень, лютий) в середньому на 1,5°C, у весняний – на 1,2°C, влітку – на 1,7°C та восени – на 1,2°C порівняно з кліматичною нормою.

Динаміка середньорічної температури повітря на станціях Харківської області представлена на рис. 2.3.

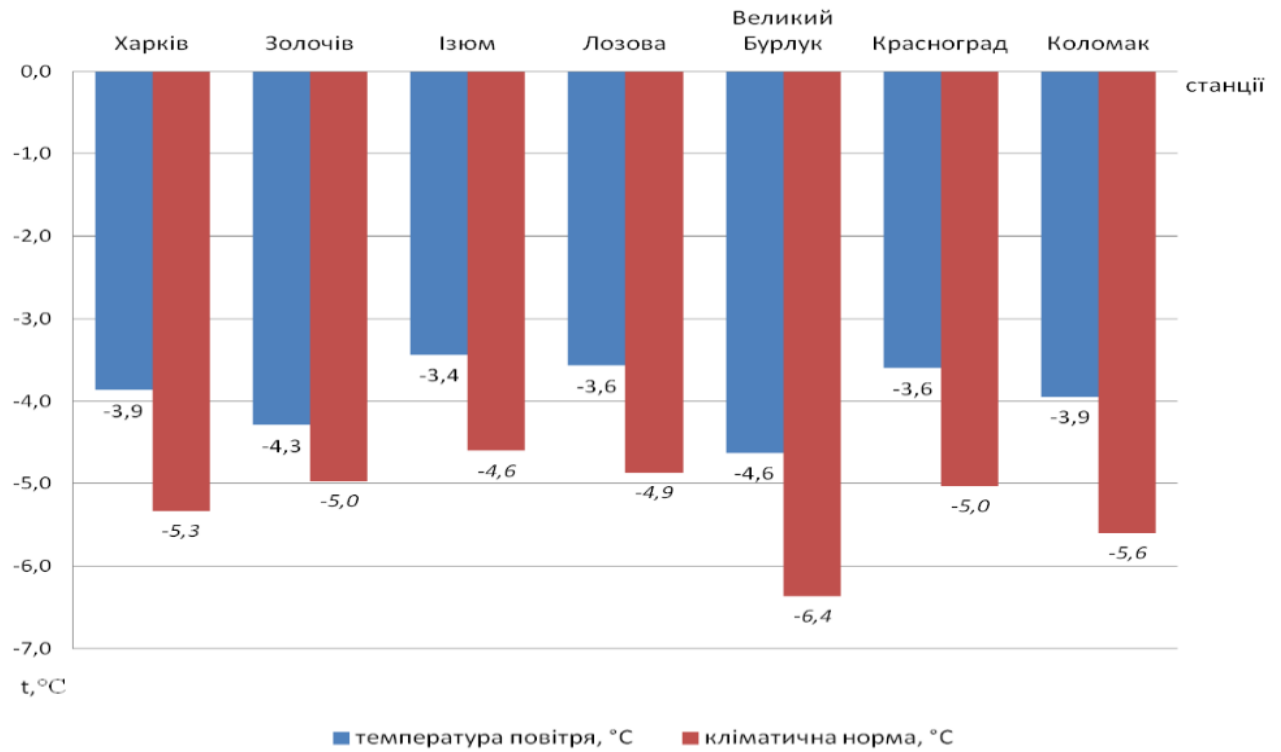

Рисунок 2.2 Зміна температури повітря на станціях Харківської області (зима)

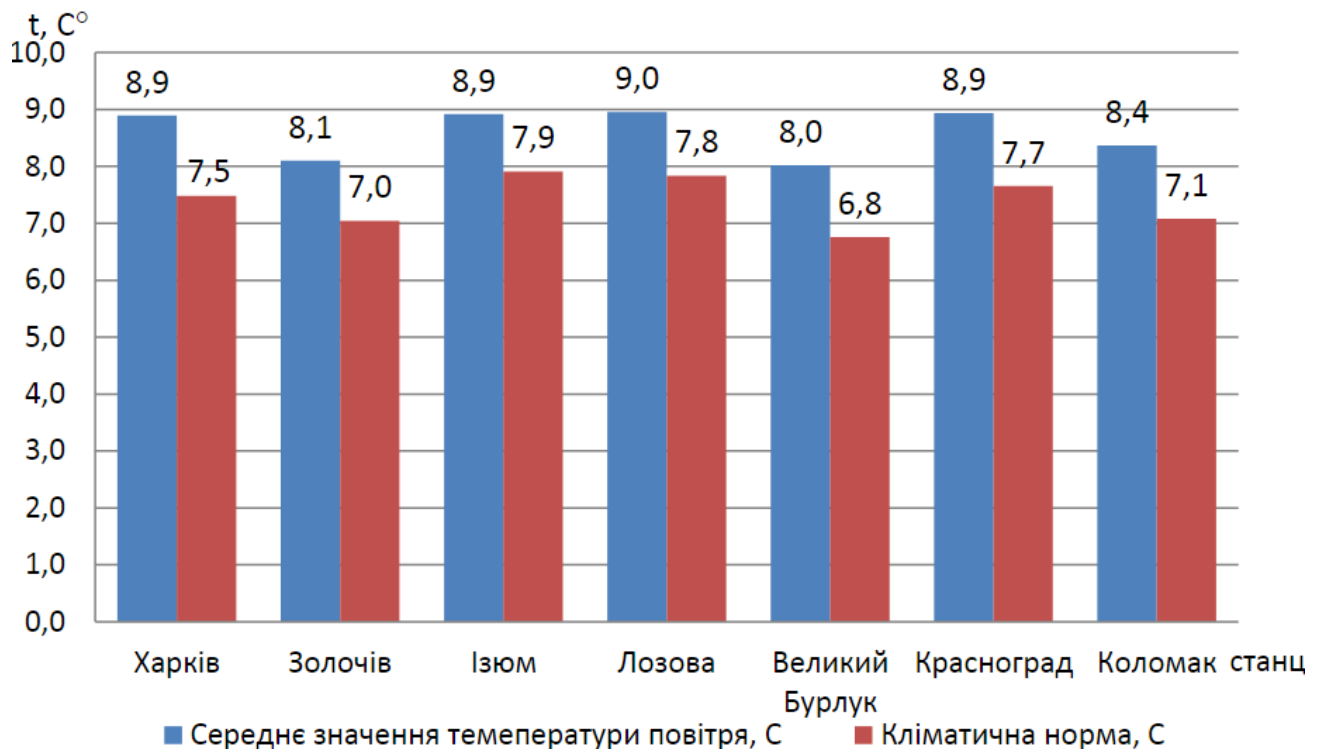

Рисунок 2.3 Динаміка температури повітря на станціях Харківської області

За результатами досліджень встановлено, що температурний режим на станціях Харківської області характеризується зростанням в бік потепління. Зміни середньодобової температури повітря на станціях вказують, що найбільші амплітуди характерні для зимового періоду відповідно до кліматичної норми, особливо це відчутно у січні. Це пояснюється послабленням впливу на формування температурного режиму радіаційних факторів та підсиленням загальних циркуляційних факторів. Найбільшу повторюваність високих температур (25°C і вище, 30°C і вище) можна очікувати на станціях Харків, Лозова та Красноград. Встановлено, що найбільший вплив антропогенної діяльності на кліматичні умови території виявляється у збільшенні температури повітря. Її тенденція залежить від забрудненості території, теплофізичних властивостей поверхонь.

Зміну кліматичних умов вчені пов'язують з глобальним потеплінням у зв'язку зі збільшенням концентрації парникових газів в атмосферному повітрі, що значно посилює парниковий ефект.

За інформацією Головного управління статистики у Харківській області (попередні дані) викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел у 2022 році становлять 23,2 тис. т, що на 50,9 тис. т менше ніж у 2021 році. Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за останні 3 роки наведена в таблиці 2.1.

Із загальної кількості викидів забруднюючих речовин найбільшу частину становлять діоксид та інші сполуки сірки – 31,72%, речовини у вигляді твердих суспендованих частинок (мікрочастинки та волокна) – 27,22%, оксид вуглецю (13,9%), діоксид азоту – 13,76%. Крім того, від стаціонарних джерел забруднення у 2022 році в атмосферу надійшло 3,108 млн т діоксиду вуглецю.

Таблиця 2.1 Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2020-2022 р. р.

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	94,1	74,1	23,2
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	3,0
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	35,6

(...) – Головне управління статистики у Харківській області повідомило, що у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, згідно з положенням пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяців після його припинення мають право не подавати статистичну та фінансову звітність. Частина респондентів скористалася цим правом і не подали протягом 2022, 2023 років статистичну звітність, зокрема і щодо стану навколишнього природного середовища.

Враховуючи динаміку обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2020-2022 рр., на території Харківської області спостерігається значне зменшення кількості викидів забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, що обумовлено зупинкою більшості підприємств через повномасштабне вторгнення росії.

Ймовірні зміни стану кліматичних умов території, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо Програму не буде затверджено, а заходи з охорони атмосферного повітря не будуть реалізовані, кліматичні умови на території області більш ймовірно залишатимуться на рівні сучасних показників. Але, за умов нарощування об'ємів виробництва промислових підприємств без впровадження заходів зі скорочення викидів забруднюючих речовин (реконструкція, модернізація, технічне переоснащення та виведення з експлуатації великих спалювальних установок підприємств

теплоенергетичної та нафтогазовидобувної промисловості), відбуватиметься збільшення кількості викидів парникових газів від стаціонарних джерел, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу антропогенної діяльності на кліматичні умови території та, відповідно, на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах області.

Екологічні умови проживання населення Харківської області можна охарактеризувати, як задовільні (для оцінки екологічних умов проживання використано показники територіальної концентрації виробництва, господарської освоєності земель, густоти населення, забруднення природного середовища, природних умов (ступеня ураженості території несприятливими природно-антропогенними процесами)).

Нижче наведені характеристики стану окремих складових навколишнього природного середовища, на основі аналізу яких виконано екологічне обґрунтування території області.

Земельні ресурси та ґрунти

Харківська область розташована в північно-східній частині України. Площа Харківської області складає 31,4 тис. км², що становить 5,2% від території України. За цим показником область посідає 4 місце в країні, поступаючись лише Одеській, Дніпропетровській та Чернігівській областям. Землі області простягаються з півночі на південь більш ніж на 210 км, із заходу на схід – на 225 км.

Рельєф території Харківської області за своїм походженням в основних рисах є алювіальним, тобто виробленим переважно дією вод, що протікали. Територія області являє собою хвилясту рівнину, помірно розчленовану долинами річок, з невеликим нахилом на південний захід у бік ріки Дніпро і на південному сході – у напрямку ріки Сіверський Донець. До центральної частини області (м. Зміїв, с. Олексіївка) заходять відроги Донецького кряжу, а поверхня північної частини (міста Богодухів, Золочів) підвищена на 200–300 м у вигляді відрогів Середньоросійської височини.

У 2022 році у зв'язку із повномасштабною збройною агресією рф, на території Харківської області найбільшого негативного впливу зазнали ґрунти, зокрема у районах Куп'янська та Ізюма, де точилися жорстокі бої.

Ґрунти області зазнали інтенсивного ущільнення важкою військовою технікою, спостерігається порушення ґрунтового покриву внаслідок розриву мін, гранат, спорудження окопів, землянок, траншей тощо, утворення на значних площах лійок, ровів, ям, що порушує однорідність та цілісність ґрунтового покриву. В результаті фізичних пошкоджень ґрунтів збільшується неоднорідність, зменшується об'єм пор, ускладнюється доступ води і кисню, руйнується структура, що в результаті призводить до зниження родючості орних ґрунтів в цілому. Таким чином, відбувається механічна деградація ґрунтів, які потребують рекультивациі.

Найбільшого впливу на сільськогосподарські землі та ґрунтовий покрив завдає авіація та артилерія ворога, на неї припадає до 80 % впливу на всіх ділянках, які досліджувалися. Встановлено, що у вирвах 120–125 мм боєприпасів коефіцієнти концентрації кадмію становлять 4–17 кларків від фону, 82 мм – 4 кларки, 152–155 мм снарядів – 2–18 кларків, авіабомб – 5–13 кларків. При цьому найбільша концентрація кадмію відмічається на схилах «авіавирви», тоді як хрому – на її дні. Привнесення рухомих форм свинцю відзначається на рівні 4–22 кларки в місцях розривів 120–125 мм боєприпасів, 2,6–4 кларки – 152–155 мм, 2,7 кларки – 82 мм боєприпасів, 2–11,7 кларки – авіаційних бомб.

Наслідки збройного вторгнення рф мають негативний вплив на здатність сільського господарства адаптуватися до зміни клімату внаслідок відсутності ефективної системи зеленого фінансування. Це актуалізує задачу збалансованого використання земельних ресурсів, забезпечення їх належної якості, насамперед здоров'я ґрунтів.

Військові дії, спричинені вторгненням рф, призвели до масштабних руйнувань складів (контейнерів) з агрохімікатами, мінеральними добривами, цистерн з мастильними матеріалами, моторними оливами, моторним паливом тощо та забруднення прилеглих земель із дифузним забрудненням підземних вод та поверхневих водних об'єктів. Необхідно сформуванати програму заходів з очищення та відновлення земельних ділянок,

постраждалих від збройної агресії РФ та запровадити пілотні проекти очищення найбільш забруднених територій, заходи з консервації, рекультиваци та поліпшення земель.

Незадовільним в Харківській області також є стан лісосмуг внутрішньогосподарського та іншого землекористування. Площа агролісомеліоративних насаджень в області складає лише 26,3 тис. га (1,4% від усієї площі рілля), що є тільки половиною від науково-обґрунтованої потреби, на 26% з них необхідно провести реконструктивні заходи та відповідні лісівничі догляди.

Таблиця 2.2 Структура земельного фонду Харківської області.

Основні види земель та угідь	2022 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія, у тому числі:	3141,85	100
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	2411,03	76,8
рілля	1932,36	61,4
перелоги	7,59	0,24
багаторічні насадження	49,22	1,6
сіножаті та пасовища	421,86	13,4
2. Ліси та інші лісовкриті площі	417,25	13,3
з них вкриті лісовою рослинністю	377,93	12,0
3. Забудовані землі	124,84	4,0
4. Відкриті заболочені землі	32,02	1,0
5. Відкриті землі без рослинного покриву (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебнем, галькою, голими скелями)	33,77	1,1
6. Інші землі	122,94	3,9
Усього земель (суша)	3081,11	98,1
Території, що покриті поверхневими водами	60,74	1,9

* За інформацією Головного управління Держгеокадастру у Харківській області, згідно з Доповіддю про стан навколишнього природного середовища Харківської області у 2022 році

Відповідно до даних ґрунтової зйомки, в межах Харківської області нараховується більше 150 різновидів ґрунтів. Причиною такої розмаїтості є, насамперед, приуроченість території області до двох зон – лісостепової та степової. Найбільша розмаїтість і строкатість характерні для лісостепової частини області, хоча по площі вона менше степової частини. У північній (лісостеповій) частині області розповсюджено чорноземи глибокі, сірі, темно-сірі опідзолені та деградовані ґрунти, чорноземи опідзолені та деградовані. У ґрунтовому покриві степової зони переважають чорноземи звичайні та чорноземи звичайні глибокі.

Найродючішими ґрунтами області є чорноземи типові, які становлять 39,44%, та опідзолені – 10,61%. Чорноземи звичайні глибокі – 34,56% та звичайні – 11,68%, внаслідок більшої посушливості кліматичних умов, мають меншу родючість. Серед інших, менш поширених ґрунтів області, в сільськогосподарському виробництві використовуються лучні чорноземні та лучні, переважно солонцювато-солончакуваті ґрунти, чорноземи на пісках, лучно-болотні та болотні ґрунти, практично не використовуються (розподіл ґрунтового покриття області наведено на рисунку 2.4).

Рисунок 2.4 Розподіл ґрунтового покриття Харківської області.

Ґрунтовий покрив Харківської області досить неоднорідний та розподіляється на 6 районів.

Таблиця 2.3 Структура ґрунтового покриття Харківської області.

Ґрунти	Площа, тис. га		
	Сільськогосподарські угіддя	рілля	
		тис. га	% від загальної площі ріллі
1. Сірі лісові, у т.ч. схилів та еродовані	37,3	27,0	1,4
2. Темно-сірі опідзолені у т.ч. схилів та еродовані	141,3	63,3	3,27
3. Чорноземи опідзолені у т.ч. схилів та еродовані	151,7	119,3	6,17
4. Чорноземи типові у т.ч. схилів та еродовані	769,2	740,6	38,31
5. Чорноземи звичайні глибокі у т.ч. схилів та еродовані	728,7	648,9	33,57
6. Чорноземи звичайні у т.ч. схилів та еродовані	230,6	219,4	11,35
7. Інші ґрунти	352,7	114,7	5,93

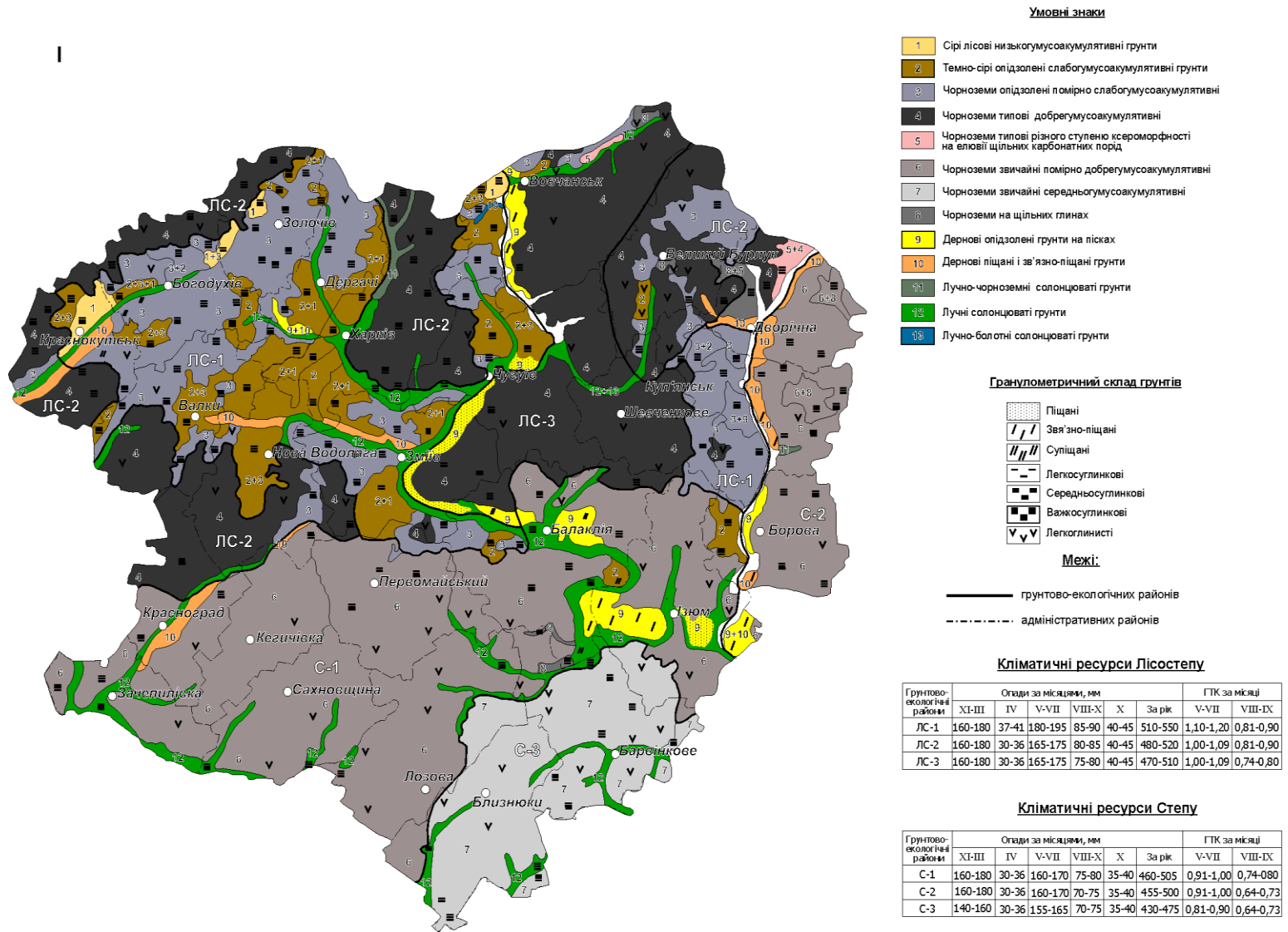

Рисунок 2.5 Карта ґрунтів Харківської області.

Серед великого різноманіття чорноземних ґрунтів на території області переважають чорноземи опідзолені, чорноземи типові, чорноземи звичайні та вилужені чорноземи. Усі вони існують під степовою трав'янистою рослинністю.

У межах лісостепової зони переважають чорноземи типові, що визначається великою родючістю. Потужність цих ґрунтів досягає 110-120 см. У південних районах області переважають звичайні чорноземи, їх верхній гумусовий горизонт аналогічний типовим чорноземам, але потужність менша 70-100 см.

Нечорноземні ґрунти – піщано-супіщані породи на борових терасах річкових долин створюють умови для формування промивних дерново-підзолистих ґрунтів. Сірі лісові ґрунти переважають під широколистяними лісами на правобережжі Сіверського Донця та його приток. Темно-сірі лісові ґрунти мають потужність гумусового горизонту 50-60 см та за своїми властивостями наближаються до типу опідзолених чорноземів. Ясно-сірі лісові ґрунти зустрічаються під лісовими ділянками широколистяних лісів.

В цілому, рівень родючості ґрунтів області достатній для якісного сільськогосподарського виробництва.

Основними землекористувачами в області є сільськогосподарські підприємства. Високий рівень розораності угідь, в тому числі на схилах, значне розширення посівів просапних культур та практично повне припинення виконання комплексу робіт по захисту ґрунтів, порушення системи обробітку ґрунту приводить до погіршення стану земель.

Головною проблемою погіршення стану земельних ресурсів Харківської області залишається деградація ґрунтів.

В Харківській області нараховується 152,2 тис. га кислих ґрунтів. Вони поширені переважно на півночі і західно-північній частині області, зокрема: у Харківському районі – 21,4 тис. га, Золочівському – 18,8 тис. га, Краснокутському – 23,5 тис. га, Валківському – 16,3 тис. га, Богодухівському – 13,2 тис. га. Серед земель сільськогосподарського призначення кислі ґрунти займають біля 82 тис. га. Втім, у останні роки вапнування в області майже не проводиться, за виключенням поодиноких випадків. Відсутність вапнування кислих ґрунтів призводить до зниження їх продуктивності через погіршення агрохімічних та екологічних властивостей.

Таблиця 2.4 Інформація щодо деградованих і малопродуктивних земель та які потребують консервації по Харківській області.

Види земель	Усього земель на початок року		Потребують консервації	
	тис. га	% до загальної площі території	тис. га	% до загальної площі території
Деградовані	1,4001	0,0446	1,4001	0,0446
Малопродуктивні	1,2216	0,0389	1,2216	0,0389

Загальна площа солонцевих ґрунтів у Харківській області складає 58,5 тис. га. Вони зустрічаються як в лісостеповій, так і степовій зонах області, переважно на терасах рік, які становлять 63,5% від загальної площі солонцевих земель області. Плями солонців серед цих ґрунтів зустрічаються мало. Вони займають площу всього 1,18 тис. га. У зв'язку з близьким заляганням підґрунтових вод на низьких терасах рік солонцеві ґрунти мають ознаки високого засолення.

До основних заходів щодо відтворення родючості ґрунтів відносяться вапнування кислих ґрунтів та меліорація засолених та солонцевих ґрунтів.

Однією з причин погіршення екологічного стану земель в Харківській області є підтоплення території ґрунтовими водами та зсуви ґрунтів.

Таблиця 2.5 Поширення екзогенних геологічних процесів станом на 01.01.2020.

№ з/п	Вид ЕГП	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, шт.	Ураженість, %
1	Зсуви	40,3	1615	0,13
2	Карст (відклади, що здатні до карстування), з них: покритого типу перекритого типу	31340,0	11*	99,8
		4150,0		13,2
		27190,0		86,6
3	Підтоплення	200,8	7**	0,6
4	Лесові ґрунти, що здатні до просідання, з них: I типу II типу	20840,0		66,3
		20570,0		65,5
		270,0		0,8

*) поверхневий карстопрояв; **) населений пункт – місто та смт

Обов'язковими є профілактичні заходи, до яких відносяться: заборона будівництва ставків без спеціалізованих інженерних дослідів; виключення або зниження витоків із водоймищ, каналів і ставків; регулювання поливу сільськогосподарських угідь з урахуванням гідрогеологічних особливостей територій і метео умов; виключення або зниження витоків з полів фільтрації, підземних резервуарів, мереж водопроводів, тепломереж і каналізацій; запобігання замуленню річок і водотоків, розчищення і поглиблення, засипання природних дрен (балок, ярів і вимивин); скорочення тривалості затоплення траншей і котловин атмосферними опадами при веденні будівництва; регулювання поверхневого стоку, організація і періодичний ремонт мереж зливостоків.

Основними антропогенними факторами, що впливають на стан земель та довкілля, є сільське господарство, промисловість, транспорт, енергетика та ін. Ґрунти є складовою частиною будь-яких наземних екосистем і учасником усіх процесів трансформації та міграції речовин, що відбуваються в біосфері і зумовлюють функціонування екосистем. У зв'язку з інтенсивними ерозійними процесами спостерігається комплекс факторів деградації, таких як: зниження вмісту гумусу, декальцинація, забруднення хімічними речовинами (важкими металами, пестицидами, нітратами), тощо.

Підсилення процесів деградації ґрунтового покриву обумовлене техногенним забрудненням. Основними забруднювачами атмосферного повітря Харківської області є Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго», УЛПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Красноградському районі, Філія «Теплоелектроцентрально» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія», УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування» у Зміївському районі, у Нововодолазькому районі, у Валківському районі, у Первомайському районі, ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5», викиди від цих підприємств також забруднюють ґрунти, але зони забруднення ґрунтів та їх кількісний склад по області визначені не повністю.

Також антропогенним фактором, що впливає на стан ґрунтів, є накопичення відходів. У 2022 році, серед утворених відходів найбільшу питому вагу склали відходи IV класу небезпеки – 134,265 тис. т або 94,51% від загального обсягу утворених відходів. Решта відходів розподілилась за класами небезпеки таким чином: 0,036 тис. т (0,025%) – до I класу небезпеки; 0,118 тис. т (0,083%) – до II класу небезпеки; 7,638 тис. т (5,37%) віднесено до III класу.

Протягом 2022 року в області утворилося 142,057 тис. т відходів I–IV класів небезпеки. Утилізовано 23,359 тис. т відходів або 16,44% від загальної кількості утворених відходів, спалено 13,875 тис. т відходів, у т.ч. з метою теплового перероблення – 1,188 т. Обсяг видалених твердих побутових відходів за 2022 рік по Харківській області складає 27,868 тис. т.

На території Харківської області розташовано 79 організованих місць видалення побутових відходів (полігонів та сміттєзвалищ), площа під твердими побутовими відходами становить 266,8 га. Всього на території районів області нараховується 77 сміттєзвалищ, площа під твердими побутовими відходами становить 232,41 га. Також в наявності 2 полігона, площа під побутовими відходами яких становить 48,2 га.

На територіях місць видалення твердих побутових відходів найбільшого негативного впливу зазнає ґрунтовий покрив.

Побутові відходи представляють собою не тільки страшну епідеміологічну, але й серйозну токсикологічну проблему, адже вже на стадії збору близько 4% відходів є токсичними. Невідкладну проблему становлять пластмаси і синтетичні матеріали, оскільки вони не піддаються складним процесам біологічного руйнування і можуть тривалий час, а це десятки років, перебувати в об'єктах довкілля. До складу ТПВ також входять такі компоненти: картон, папір, харчові відходи, метал чорний, метал кольоровий, дерево, текстиль, кістки, скло, шкіра, фаянс, гума, каміння, пластмаса (у тому числі, ПЕТ-пляшка), малі предмети (< 15 мм), будівельні відходи, великогабаритні відходи, небезпечні відходи.

Одним із основних і найбільш небезпечних забруднювачів на території розташування місць видалення ТПВ є фільтрат, що формується у відвалах сміттєзвалищ і полігону при взаємодії відходів з атмосферними опадами, які інфільтруються. Фільтрат відзначається тим, що численні компоненти розпаду органічних і мінеральних речовин, свинцю, з'єднання миш'яку, хрому, ртуті, нікелю, кадмію та ряду інших токсичних речовин, які практично ні на жодному із сміттєзвалищ не знешкоджуються, а інфільтруються у ґрунт. Хімічний склад фільтрату прямо залежить від морфологічного складу ТПВ, що, у свою чергу, безпосередньо впливає на вибір методу і способу очищення фільтрату. Очищення таких вод являє собою надзвичайно складну проблему і вимагає багатоступінчастого сполучення різних фізико-хімічних і біологічних методів і великих капітальних і експлуатаційних вкладень.

В зв'язку з тим, що полігони ТПВ є спеціальними спорудами, призначеними для ізоляції та знешкодження ТПВ, та повинні гарантувати санітарно-епідеміологічну безпеку населення – на полігонах повинна забезпечуватися статична стійкість ТПВ з урахуванням динаміки ущільнення, мінералізації, газовиділення, максимального навантаження на одиницю площі, можливості раціонального використання ділянки після закриття полігону.

Потенційними територіями, де можливе забруднення ґрунтів із перевищенням нормативних гранично-допустимих рівнів по хімічним показникам, є ділянки вздовж автомобільних доріг. Забруднені ґрунти є вторинним джерелом забруднення підземних та поверхневих вод.

Харківська область, завдяки зручному транспортно-географічному положенню, знаходиться на перетині міжнародних маршрутів «Північ-Південь», «Захід-Схід», є одним з найбільших логістичних центрів країни, що поєднує в собі наявність залізничного транспорту, сучасного міжнародного аеропорту та високу щільність автомобільних доріг.

Залізничний транспорт є однією з важливих складових частин транспортної мережі області, задовольняє потреби у вантажних і пасажирських перевезеннях. Філія «Південна залізниця» АТ «Українська залізниця» міцно утримує позиції провідного підприємства з перевезення пасажирів та вантажів у регіоні. Розгорнута довжина залізничних колій по Харківській області складає 2165,4 км, експлуатаційна довжина дорівнює 1379,4 км, із них 80,3% обслуговуються електровозною тягою, решта 19,7% – тепловозною. Щільність залізничних колій на 1000 км² території дорівнює 48 км (по Україні цей показник складає 36 км). Обласний центр — місто Харків — є потужним транспортним вузлом, одним з центрів транспортної логістики України, що пов'язує шість суміжних областей і забезпечує транспортні зв'язки з іншими державами. Залізничні вузли: Харків, Лозова, Красноград, Люботин та Куп'янськ.

Забруднення ґрунтового покриву залізничним транспортом здійснюється шляхом сухих та рідких викидів шкідливих (токсичних) хімічних речовин.

Зважаючи на значимість негативного впливу важких металів на довкілля та родючості ґрунтів, до заходів послаблення негативного впливу від експлуатації залізничного транспорту належать: озеленення приміагстральної території; впровадження комплексу комбінованих екранів, розподілених площинних фільтрів на території санітарно-захисної зони; проведення модернізації залізничного транспорту з метою зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, зокрема важких металів.

Залізничний транспорт залишається головним перевізником лісних, земельних і мінеральних ресурсів, а також вагомим споживачем палива, негативно впливаючи на довкілля, але, у порівнянні з автомобільним транспортом, вплив залізничного транспорту на ґрунтовий покрив значно менший.

Автомобільні дороги загального користування згідно із Законом України «Про автомобільні дороги» поділяються на дороги державного та місцевого значення, автомобільні дороги державного значення – на міжнародні, національні та регіональні. Автомобільні дороги місцевого значення поділяються на територіальні, обласні та районні. Технічна класифікація автомобільних доріг за категоріями залежно від розрахункової середньорічної добової перспективної інтенсивності руху наведена у табл. 2.6

Таблиця 2.6 Технічна класифікація автомобільних доріг

Категорія	Розрахункова перспективна інтенсивність руху	
	у транспортних одиницях	у приведених до легкового автомобіля
Ia	понад 10 000	понад 14 000
Iб	понад 10 000	понад 14 000
II	від 3 000 до 10 000	від 5 000 до 14 000
III	від 1 000 до 3 000	від 2 500 до 5 000
IV	від 150 до 1 000	від 300 до 2 500
V	до 150	до 300

Згідно з інформацією, наведеною на офіційному веб-сайті Служби автомобільних доріг у Харківській області (<https://kh.ukravtodor.gov.ua>) – на території Харківської області знаходяться автошляхи державного значення, загальною протяжністю – 2335,1 км, в т. ч. 611,4 км – міжнародні; 108,0 км – національні; 638,3 км – регіональні; 977,4 км – територіальні. На автомобільних дорогах загального користування державного значення знаходиться 242 мостів протяжністю 1316,3 пог. м.

Розпорядженням голови Харківської обласної державної адміністрації від 03.07.2020 № 419 затверджено перелік автомобільних доріг загального користування місцевого значення Харківської області, відповідно до якого протяжність автомобільних доріг місцевого значення становить 7334 км, з яких 1275,9 км – обласних автомобільних доріг, 6058,1 км – районних автомобільних доріг.

За січень – серпень 2021 року автомобільним транспортом перевезено 7,0 млн.т вантажів (103,9% до відповідного періоду 2020 року), 34,5 млн. пасажирів (103,8 % до відповідного періоду 2020 року).

За січень – серпень 2021 року всіма видами транспорту перевезено (відправлено) 27,3 млн. т вантажів (98,6% до відповідного періоду 2020 року), виконано 11949,8 млн.ткм вантажної роботи (101,5% до відповідного періоду 2020 року). Зменшення обсягів вантажних перевезень відбулось через скорочення перевезення вантажів залізничним транспортом на 3,1%. Обсяги вантажних перевезень автомобільним транспортом збільшились на 3,9%.

Автомобільні дороги державного та місцевого значення Харківської області є важливим структурним елементом транспортних комунікацій, по яким здійснюється автомобільне сполучення, що призводить до забруднення ґрунтів важкими металами, до

числа забруднюючих ґрунти речовин також відносяться і тверді компоненти, що містять сажу.

Основними чинниками інтенсивного забруднення атмосферного повітря автотранспортом, і як наслідок, забруднення ґрунту придорожньої смуги є: постійно зростаюча кількість автотранспорту; експлуатація технічно-застарілого автомобільного парку; низька якість паливно-мастильних матеріалів; незадовільний стан дорожнього покриття проїзної частини доріг.

Заходами послаблення негативного впливу від експлуатації автомобільних доріг є впровадження захисних заходів (шумові бар'єри, зелені насадження уздовж узбіч тощо), покращення дорожнього покриття автомобільних доріг, обмеження швидкості руху автомобільного транспорту.

Ймовірні зміни стану земельних ресурсів та ґрунтів, якщо ДДП не буде затверджено

Сучасний стан використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування, порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, що негативно впливає на стійкість агроландшафту, сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно допустиму.

Наявні на території області ділянки з несприятливими природними умовами, екзогенно-геологічними процесами, наявність порушених ділянок, знижують комфортність проживання і можуть викликати погіршення санітарно-гігієнічних умов на території житлової забудови, що створює, в тому числі, ризики для здоров'я населення. Ця тенденція більш ймовірно залишиться такою і надалі у випадку, якщо не будуть вжиті належні заходи. Виконання заходів та раціональне використання земельних ресурсів є особливо важливим для досягнення цілей та напрямків, для забезпечення умов сталого розвитку.

У випадку, якщо Програму не буде затверджено, а заходи з охорони навколишнього природного середовища не будуть реалізовані, є ризик погіршення якісного стану ґрунтів на території області. Без впровадження таких заходів, як: будівництво, реконструкція і капітальний ремонт мереж водовідведення та каналізаційних очисних споруд; скорочення викидів від великих спалювальних установок; провадження екологічно безпечного механізму поводження з побутовими та промисловими відходами (будівництво та реконструкція сміттєперевантажувальних станцій та сміттєсортувальних комплексів, а також будівництво нових полігонів твердих побутових відходів) – нехтування рішеннями ДДП може призвести до погіршення якості земельних ресурсів та ґрунтів, а також до можливої активізації небезпечних геологічних процесів.

Рослинний та тваринний світ

В 2022 році з огляду на військову агресію, окупацію та активні бойові дії на території Харківської області основними чинниками впливу на біологічне та ландшафтне біорізноманіття є масове безконтрольне полювання, пожежі від вибухів, мінування території, шумове забруднення, забруднення паливномастильними матеріалами та речовинами які містяться у боєприпасах, руйнування ландшафтів та знищення біоти внаслідок вибухів тощо.

Харківська область розташована в межах Лівобережного степу і північно-степової зони України.

Рослинний світ. Сучасний стан біологічного різноманіття Харківської області визначається сукупністю природних та антропогенних чинників. Насамперед, географічним положенням території області, розташованої в межах двох ландшафтно-кліматичних зон – лісостепової та степової, що обумовило відносне багатство біотопів та наявність відповідних непорушених біоценозів, які збереглися лише поза межами населених пунктів. Особливістю області також є те, що вона знаходиться в межах двох річкових басейнів Сіверського Донця (притока Дону) та Дніпра.

Специфічною для біоти Харківщини є наявність на її території: сфагнових боліт надлучних терас річок Мерла, Уди, Мжа, Сіверський Донець, де мешкають релікти льодовикового періоду; солончаків в урочищі «Горіла Долина», де виявлені релікти

ксеротермічного періоду; крейдових крутосхилів річок Вовча та Оскіл, де збереглися третинні й ксеротермічні релікти; піщаних степів й відкритих пісків в районі «Ізюмської Луки» та в околицях с. Кицівка Печенізького району, де зафіксовано релікти середньоазіатського походження.

По спектру основних життєвих форм флора цілком типова для областей помірного клімату. В ній представлені наступні основні типи: дерева – 27 видів, чагарники – 48 видів, чагарники і напівчагарники – 26 видів, багаторічні трав'янисті рослини – 873 види, дворічні – 95 видів, однорічні трав'янисті рослини – 188 видів.

У складі флори Харківської області було відмічено 349 кормових культур, 340 – декоративних, 337 – медоносних, 571 вид лікарських, 112 – харчових, 74 – отруйних, 64 – дубильних, 60 – вітаміновмісних, 59 – фарбувальних, 57 – технічних, 36 видів жиросімейних рослин.

Харківська область розташована в межах двох природних зон: лісостепової та степової. На її території представлені як зональні (нагірні діброви, байрачні дубові ліси, березові ліси, суходільні луки, лучні степи, різнотравно-типчаково-ковилові степи, рослинність крейдових відслонень), так і азональні (заплавні ліси, соснові і широколистяно-соснові ліси, заплавні луки, галофітна рослинність, осоково-злакові і мохово-осокові болота, прибережно-водна рослинність) типи рослинності.

В лісостеповій частині області поширені лучні степи, а різнотравно-типчаково-ковилові степи – у південних районах області.

Лучні степи – перехідний типу від степів до луків, поряд із степовими злаками (ковила, типчак) поширені лучні злаки (тонконіг, мітлиця), а також лучно-степове різнотрав'я – жовтець, конюшина, шавлія лучна, горицвіт.

Різнотравно-типчаково-ковилові степи сухіші ніж лучні, рослинність має дуже виражене пристосування до нестачі вологи. Велика кількість степів на території області розорена та майже не зберіглася, а де зберіглася, сильно видозмінена під впливом господарської діяльності людини.

Рослинність боліт росте переважно в сторичних заглибленнях річок, часто болота заростають вербами, березою, вільхою, крушиною, а також зозулиним льоном, осокою та чередою.

Характерні рослини водоймищ: комиш озерний, стрілолист звичайний, глечики жовті, рогіз широколистяний, ряска мала та інше.

Перелік видів рослин, що підлягають особливій охороні на території Харківської області, було затверджено рішенням Харківської обласної ради від 25.09.2001 з метою збереження цінних в природному та господарському відношенні рідкісних або таких, що перебувають під загрозою зникнення на території Харківської області, видів рослин і підвищення відповідальності за їх незаконний збір, пошкодження або знищення. До списку входять 182 види судинних рослин.

Ліси. Під лісами та іншими лісовкритими площами на території Харківської області знаходиться 417,25 тис. га, це 13,3% від загальної площі території, з них вкрито лісовою рослинністю 377,93 тис. га (12% від загальної площі).

Найбільша площа лісових земель перебуває у користуванні лісогосподарських підприємств, які координуються Державним агентством лісових ресурсів України. Основна частина лісів області підпорядкована Державному агентству лісових ресурсів України, уповноваженим органом в області є Харківське обласне управління лісового та мисливського господарства з 10 державними лісогосподарськими підприємствами та національним природним парком «Гомільшанські ліси». В постійному підпорядкуванні підприємств Управління перебуває 301,4 тис. га земель лісового фонду.

Загальна площа лісів та інших лісовкритих площ області, згідно з державним лісовим кадастром, становить 419,4 тис. га. Лісистість області до 24 лютого 2022 року становила 12,1%. Загальний запас деревини у лісах області до початку збройної агресії РФ обліковувався в об'ємі понад 68,0 млн м³.

Основна площа лісів області (324,9 тис. га або 77,5%) підпорядкована Державному агентству лісових ресурсів України.

Частина території Харківської області упродовж тривалого часу 2022 року знаходилася в окупації, що не могло не позначитися негативно на стані ведення лісового господарства.

Протягом 2022 року заготівля деревини здійснювалась в порядку рубок головного користування, а також при здійсненні заходів з формування і оздоровлення лісів та інших рубок. Постійні лісокористувачі Харківської області у 2022 році заготовили 269,01 тис. м³ деревини (46% до обсягів 2021 року), у т. ч. від рубок головного користування – 14,98 тис. м³, від рубок формування і оздоровлення лісів та проведення інших заходів – 254,03 тис. м³. У 2022 році лісогосподарськими підприємствами регіону проведено лісовідновлення на площі 265,8 га (у 2021 році – 958 га).

В умовах антропогенного впливу на природний рослинний покрив найважливішим природоохоронним завданням є збереження видового різноманіття рослинних угруповань, та, перш за все, забезпечення охорони рідкісних видів рослин.

До списку рослин Харківської області, занесених до Червоної книги України, входить 117 видів рослин, з них: 101 вид судинних рослин, водоростей – 7, лишайників – 2, грибів – 7. Серед них за природоохоронним статусом: вразливих – 57, рідкісних – 18, недостатньо відомих – 3, неоцінених – 32, зникаючих – 7.

Тваринний світ. Важливою складовою частиною навколишнього середовища області є тваринний світ. Безхребетні тварини Харківської області заселяють два різко відмінні між собою середовища: наземне і водне.

Наземні безхребетні у межах області заселяють різноманітні біотопи, як природні, так і антропогенні; як зональні (лісові, степові), так і азональні з реліктовою фауною (крейджані відслонення, піски, солончаки).

Тваринне населення водної біоти Харківської області налічує понад 2 000 видів і представлене різними систематичними групами (найпростіші, губки, олігохети, п'явки, молюски, ракоподібні, водяні кліщі й павуки, водяні комахи), які заселяють різноманітні біотопи (річки, стариці, водосховища, озера, ставки, болота різних типів, струмки, степові поди, джерела типу реокрена чи гелокрена). Рідкісні види тварин виступають індикаторами фауністичного різноманіття. Аналіз розподілу рідкісних видів безхребетних Харківщини за систематичним складом свідчить, що до класу комахи належить понад 97% вивченого біорізноманіття (із 229 видів – 223), по 2 види відносяться до класів п'явки та ракоподібні, по 1 виду до класів дощові черви і молюски.

Місцеположення Харківської області на межі лісу зі степом визначило межі поширення як степових видів на північ, так і лісових на південь. Теж саме можна зазначити і про водно-болотні види. Тут проходить межа поширення на північ лежня, дерихвоста степового, жайворонка степового, жайворонка малого, щеврика польового, чаплі рудої, чепури великої і чепури малої, розташовані північні гніздові поселення квака, кулика-довгонога. По області проходить південна межа таких лісових видів, як синиця чубата, дрізд-омелюх, чикотень, чиж, слуква, журавель сірий.

На цей час антропогенна трансформація найбільше торкнулась навколводних просторів і, перш за все, долинних ландшафтів. Зі створенням на території області великих водосховищ (Печенізьке, Червонооскільське, Краснопавлівське, Орільське, Рогозянське, тощо) орнітофауна поповнилась елементами, нетиповими для внутрішньоматерикових водойм, або видами, що вкрай рідко зустрічались до появи водосховищ. З'явилися птахи – мешканці морських узбереж, що в пролітний час зустрічаються на великих озерах і водосховищах, і зимують на незамерзаючих ділянках моря. Збільшилось видове різноманіття, змінився статус і чисельність мартинів, крячків, куликів, чапель. На водосховищах під час прольоту зареєстровані нові види птахів, що раніше не зустрічались (баклан великий, казарка білощока, казарка червоновола, луток, морянка, крохаль довгоносий, турпан, чернь морська, гага звичайна).

У «Перелік видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Харківської області», затверджений наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 27.06.2018 № 237, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 19.07.2018 за № 847/32299, занесено 212 видів тварин.

Природно-заповідний фонд. Природні території та об'єкти заповідного фонду Харківської області представлені національними природними парками, регіональними ландшафтними парками, ботанічними садами, зоологічними парками, заказниками загальнодержавного і місцевого значення, пам'ятками природи та заповідними урочищами місцевого значення.

Станом на 01.01.2023 природно-заповідний фонд Харківської області налічує 247 заповідних об'єктів, загальна площа природно-заповідного фонду становить 74,877 тис. га. Із загальної кількості – 13 об'єктів природнозаповідного фонду загальнодержавного значення і 234 – місцевого значення.

Питома вага площі природно-заповідного фонду у площі адміністративно-територіальної одиниці складає 2,4% від загальної площі області.

Таблиця 2.7 Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2023.

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ					
	Загально-державного значення		місцевого значення		разом	
	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	3	22 690,0	-	-	3	22 690,0
Регіональні ландшафтні парки	-	-	7	20 544,33	7	20 544,33
Заказники, всього	3	1 038,0	167	37 207,16	170	38 245,16
у тому числі:						
ландшафтні	-	-	13	26 043,17	13	26 043,17
лісові	-	-	9	3 207,1	9	3 207,1
ботанічні	1	185,0	51	3 169,99	52	3 346,19
загальнозоологічні	2	853,0	5	1 292,4	7	2 145,4
орнітологічні	-	-	7	787,9	7	787,9
ентомологічні	-	-	66	652,46	66	652,46
іхтіологічні	-	-	-	-	-	-
гідрологічні	-	-	18	2 160,6	18	2 160,6
загальногеологічні	-	-	1	14,6	1	14,6
палеонтологічні	-	-	-	-	-	-
карстово-спелеологічні	-	-	-	-	-	-
Пам'ятки природи, всього	-	-	44	645,9	44	645,9
у тому числі:						
комплексні	-	-	2	176,3	2	176,3

ботанічні	-	-	38	455,2	38	455,2
зоологічні	-	-	-	-	-	-
гідрологічні	-	-	4	14,4	4	14,4
геологічні	-	-	-	-	-	-
Заповідні урочища	-	-	9	2 537,2	9	2 537,2
Ботанічні сади	1	41,9	1	13,25	2	55,15
Дендрологічні парки	1	22,8	1	51,5	2	74,3
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	4	169,9	1	10,8	5	180,7
Зоологічні парки	1	22,0	-	-	1	22,0
РАЗОМ	13	23 984,6	233	61 416,8	246	74 843,6

Територія ландшафтного заказника місцевого значення «Печенізький» площею 365,7 га входить до складу регіонального ландшафтного парку «Печенізьке поле». Території загальнозоологічного заказника загальнодержавного значення «Катеринівський» площею 527,0 га, загальнозоологічного заказника «Бурлуцький» площею 326,0 га, заповідного урочища «Божкове» площею 79,0 га, частини заповідного урочища «Дегтярне» площею 95,0 га входять до складу регіонального ландшафтного парку «Великобурлуцький степ». Частина ландшафтного заказника «Гомільшанська лісова дача», площею 7962,0 га входить до складу національного природного парку «Гомільшанські ліси». Лісовий заказник місцевого значення «Володимирівська дача», площею 699,0 га входить до складу національного природного парку «Слобожанський». Ботанічні заказники місцевого значення «Конопляне», площею 315,9 га та «Червоний», площею 49,8 га входять до складу національного природного парку «Дворічанський». Територія ботанічного заказника місцевого значення «Борівський» площею 18,0 га входить до складу регіонального ландшафтного парку «Червонооскільський»; ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Помірки» площею 120,4 га входить до складу регіонального ландшафтного парку «Сокольники-Помірки».

Розвиток мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду є одним із основних пріоритетів екологічної політики в Україні, саме створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду можна назвати не лише основним, але і найбільш ефективним механізмом в процесі охорони природних екосистем, унікальних природних територій, ландшафтів та рідких видів рослин і тварин. Тому на території Харківської області постійно триває робота зі створення нових та розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду області.

Смарагдова мережа

Відповідно до Закону України від 29.10.1996 № 436/96-ВР «Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі» Україна взяла зобов'язання вживати необхідних заходів для підтримання популяцій дикої флори та фауни на такому рівні або для приведення їх до такого рівня, який відповідає, зокрема, екологічним, науковим і культурним вимогам, та що враховують при цьому економічні та рекреаційні вимоги, а також потреби підвидів, різновидів чи форм, що перебувають під загрозою на місцевому рівні.

За інформацією науково-дослідної установи «Український науководослідний інститут екологічних проблем» European Environment Agency у Emerald Network – General Viewer представило перелік територій по Харківській області, які включені до Смарагдової мережі та затверджені Постійним комітетом Бернської конвенції (надані в таблиці 2.8).

Таблиця 2.8 Структура Смарагдової мережі області станом на 01.01.2023

Код сайту	Назва території	Орієнтовна площа, га
UA0000034	Гомільшанський національний природний	14 тис.
UA0000074	Дворічанський національний природний парк	3 тис.
UA0000075	Слобожанський національний природний парк	5 тис.
UA0000088	Сіверськодонецький	4 тис
UA0000104	Червонооскільське водосховище	10 тис.
UA0000105	Печенізьке	27 тис.
UA0000134	Приорільський	33 тис
UA0000273	Бишкінські	17 тис.
UA0000274	Мілова	2 тис.
UA0000275	Спасів Скит	4 тис.
UA0000276	Муром	1,7 тис.
UA0000278	Роганка	2 тис.
UA0000279	Липці	4,5 тис.
UA0000280	Кам'янка Ізюмська	5 тис.
UA0000281	Ізбицьке	5 тис.
UA0000282	Сухий та Мокрий Ізюмці	6 тис.
UA0000283	Дергачівський ліс	8,5 тис.
UA0000285	Горіла Долина	1 тис.
UA0000286	Верхня частина річки Велика Бабка	8 тис.
UA0000288	Полігон	2 тис.
UA0000289	Балаклійки	7 тис.
UA0000290	Циркунівський ліс	11 тис.
UA0000291	Заводи	1 тис

UA0000292	Верхня частина долини річки Уда	13 тис.
UA0000293	Система озера Лиман	3 тис.
UA0000294	Лозовенька і Олексіївській ліси	900
UA0000295	Нижня частина долини річки Уда	10 тис
UA0000297	Протопопівка-Петрівське	7 тис.
UA0000298	Петрівські балки	2 тис.
UA0000299	Долина річки Мож	12 тис.
UA0000301	Барвінківські степи	10 тис.
UA0000316	Долина річки Сіверський Донець в Харківській області – 1	14 тис.
UA0000317	Долина річки Сіверський Донець в Харківській області – 2	81 тис.

Після прийняття закону України «Про території Смарагдової мережі» необхідно в натурі уточнити остаточні площі і межі територій, а також їх землевласників та землекористувачів.

Ймовірні зміни стану рослинного та тваринного світу природно-заповідного фонду та територій смарагдової мережі, якщо ДДП не буде затверджено

Якщо Програму не буде затверджено, біорізноманіття на території Харківської області, скоріш за все, залишиться на сталому рівні, але впровадження заходів щодо будівництва, реконструкції і капітального ремонту мереж водовідведення та каналізаційних очисних споруд, скорочення викидів від великих спалювальних установок та провадження екологічно безпечного механізму поводження з побутовими та промисловими відходами може позитивно вплинути на чисельності різних видів флори та фауни.

З метою охорони природних ресурсів та їх раціонального використання, задля забезпечення збереження біорізноманіття – одним із пріоритетних завдань Програми визначено – розширення межі природно-заповідного фонду, що є складовими елементами у формуванні регіональної екомережі, проведення інвентаризації територій та об'єктів природно-заповідного фонду, у тому числі за участю фахівців провідних наукових установ регіону з метою встановлення їх актуальної цінності та розміру збитків та розроблення проєкту регіональної схеми формування екомережі.

Щодо функціонального використання, на перспективу передбачається збереження та охорона об'єктів природно-заповідного фонду, з можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму, що передбачає найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів.

Геологічні та гідрографічні умови

Харківська область розташована в південно-західній частині Східноєвропейської

платформи, у межах великого тектонічного прогину, який має назву Дніпровсько-Донецька западина. Дніпровсько-Донецька западина полягає між Українським щитом і Воронізьким кристалічним масивом, кристалічний фундамент платформи занурений на різну глибину, у районі м. Харкова це 2-3 км. Північно-східна частина області розташована на схилі Воронізького кристалічного масиву, крайня південна на схилі Українського щита. Решта території області лежить у Дніпровсько-Донецькій западині.

Палеозойські породи виходять на поверхню у південно-західній частині області і пов'язані з покладами аргілітів, глин, вапняків, доломітів, гіпсів, солей. На північному сході області також виходять на поверхню мезозойські відклади: глини строкаті; піски; крейда; мергелі; фосфорити; вохра; бутовий камінь. Кайнозойські відклади поширені по всій території області, це глини червоно-бурі та строкаті, піски будівельні, буре вугілля.

Нафта, природний газ приурочені до найглибших частин Дніпровсько-Донецької западини.

Особливості геологічного розвитку території області зумовили набір найпоширеніших корисних копалин: будівельні матеріали: піски, глини, крейда, вапняки, а також паливні копалини: природний газ, нафта, кам'яне та буре вугілля.

Мінерально-сировинна база Харківської області складається з твердих корисних копалин (вугілля, торф), гірничохімічних та гірничорудних корисних копалин, нерудних корисних копалин для металургії та будівельних корисних копалин.

Неметалеві корисні копалини. Тверді корисні копалини Харківської області налічують 8 родовищ бурого та кам'яного вугілля (0,72 % від всього в Україні) та 2 родовища торфу (0,29% від всього в Україні).

Гірничохімічні та гірничорудні корисні копалини налічують 22 родовища сапропелі (7,14% від всього в Україні), 1 родовище солі кухонної (6,67% від всього в Україні), 1 родовище фосфориту (11,11% від всього в Україні), 1 родовище сировини для мінеральних фарб (10% від всього в Україні), 1 родовище піску кварцового (25% від всього в Україні).

Нерудні корисні копалини для металургії налічують 3 родовища піску формувального (14,29% від всього в Україні).

Будівельні корисні копалини налічують 5 родовищ сировини цементної (8,2% від всього в Україні), 12 родовищ крейди (17,65% від всього в Україні) та інші родовища зазначених корисних копалин.

Паливні копалини. За інформацією Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України» Державної служби геології та надр України, на території Харківської області обліковується 78 родовищ природного газу (зокрема 3 – комплексні), балансові запаси складають 317,860 млрд.м³ (39,51% від запасів в Україні). Розробляються 47 родовищ природного газу (зокрема 2 – комплексні), балансові запаси складають 311,827 млрд.м³ (38,76% від запасів в Україні).

Крім того, на території області обліковується 26 родовищ нафти (зокрема 22 – комплексні), балансові запаси складають 4,289 млн тонн (4,29% від запасів в Україні). Розробляються 19 родовищ природного газу (зокрема 17 – комплексні), балансові запаси складають 4,206 млн тонн (4,21% від запасів в Україні).

Кількість родовищ конденсату на території області складає 69 (всі комплексні), балансові запаси складають 8,801 млн тонн (22,12% від запасів в Україні). Розробляються 44 родовища природного газу (всі комплексні), балансові запаси складають 8,650 млн тонн (21,74% від запасів в Україні).

Підземні води. Харківська область в геоструктурному відношенні розташована в межах Дніпровсько-Донецького артезіанського басейну.

Основні водоносні горизонти питних і технічних підземних вод приурочені до відкладів палеогену (берекський, київський та бучацький горизонти), представлених різнозернистими пісковиками та пісками, нижньої та верхньої крейди, представлених різнозернистими пісками, пісковиками, крейдою, неогенових відкладів, представлених дрібнозернистими пісками; юрських відкладів, представлених дрібнозернистими пісками;

тріасових відкладів, представлених крупнозернистими пісками.

За хімічним складом води гідрокарбонатні натрієві, сульфатно-гідрокарбонатні, натрієво-магнієво-кальцієві, хлоридно-гідрокарбонатні, кальцієво-натрієві.

Згідно з наведеною на офіційному веб-сайті Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України» (<http://geoinf.kiev.ua/>) інформацією, на території Харківської області обліковується 45 родовищ підземних вод, на які отримані спеціальні дозволи на користування надрами (діючі). На 43 родовищах дозволено видобування корисної копалини: води питної і технічної, а на 2 ділянках Березівського родовища (Ділянка Березівська-1, Ділянка Березівська-2) ТОВ «Завод Березівських мінеральних вод» здійснюється видобування води мінеральної. Ділянка Березівська-1 (джерело № 1) знаходиться в селищі Березівське Дергачівського району Харківської області, а ділянка Березівська-2 (свердловина-№ 2055/3, свердловина-№ 2316) знаходиться – 25 км на захід від м. Харкова, північна околиця селища Березівське Дергачівського району Харківської області.

Ймовірні зміни стану геологічних та гідрографічних умов, якщо ДДП не буде затверджено

Освоєння територій без урахування закономірностей розвитку екзогенних геологічних процесів може викликати ланцюгову реакцію в їх активізації та привести до негативних наслідків. Харківщина належить до регіонів з широко розвинутими екзогенними геологічними процесами, такими як підтоплення, зсувні явища та просадні ґрунти. В області спостерігається тенденція переважно техногенної активізації цих несприятливих процесів. У межах області набули розвитку екзогенні геологічні процеси природного та техногенного походження, такі як зсуви, карст, підтоплення, просідання ґрунтів.

Наявні на території області ділянки з екзогенно-геологічними процесами знижують комфортність проживання і можуть викликати погіршення санітарно-гігієнічних умов на території житлової забудови, що створює, в тому числі, ризики для здоров'я населення. Ця тенденція, більш ймовірно, залишиться без змін. Але виключення або зниження витоків з мереж водопостачання та водовідведення шляхом виконання таких заходів Програми, як будівництво, реконструкція, капітальний ремонт мереж водопостачання і водовідведення, а також виконання одного з пріоритетних завдань Програми – відновлення і покращення гідрологічного режиму річок Харківської області – є особливо важливими для досягнення цілей та напрямків, для забезпечення умов сталого розвитку.

Водні ресурси

Харківська область розташована у північно-східній частині України, займає південно-західний край Середньоруської височини. Розташована Харківська область на вододілі двох річкових басейнів Дона (Сіверського Дінця) та Дніпра. Регіон має надзвичайно низьку забезпеченість водними ресурсами – це 1,8 % від загальних водних ресурсів України. Водні ресурси області формуються як за рахунок атмосферних опадів (місцевий річковий стік, ґрунтова волога, підземні води), так і за рахунок зовнішнього притоку з суміжних територій (транзитні води Росії).

Водні ресурси області формуються за рахунок транзитної притоки поверхневих вод по р. Сіверський Донець, місцевого річкового стоку, що формується в межах області, стічних, шахтних і кар'єрних вод, а також експлуатаційних запасів підземних вод.

По території області протікає 867 річок, загальною протяжністю – 6 405 км, з них довжиною більше 10 км - 172 річки протяжністю – 4 666,6 км. З них, згідно з класифікацією річок України, одна відноситься до великих – Сіверський Донець довжиною – 1 053 км (в межах області – 375 км). Шість середніх річок, до яких відносяться Оскіл, Уди, Лопань, Мерла, Оріль, Самара.

Решта річок відноситься до категорії малих.

Площі земель, зайняті водними об'єктами, складають 91,3 тис. га (2,9 % території області), в тому числі під водосховищами і ставками 46,3 тис. га.

В Харківській області:

- збудовано 57 водосховищ (басейн р. Сіверський Донець – 42, басейн р. Дніпро – 15), загальним об'ємом 15 млн м³, площа дзеркала 33 тис. га;

- налічується 2538 ставків (басейн р. Сіверський Донець – 1708, басейн р. Дніпро – 830), загальним об'ємом 229 млн м³ та площею дзеркала 13 тис. га.

В гідрографічному відношенні територія області розміщена в межах басейнів р. Сіверський Донець (21,93 тис.км² або 69,8% території області) і р. Дніпро (9,47 тис. км² або 30,2% території області).

Якість поверхневих вод. Повномасштабне вторгнення рф на територію України, враховуючи загальну ситуацію в Харківській області та м. Харків, унеможливило виконання держаного моніторингу вод в повному обсязі.

На виконання Порядку Харківським регіональним центром з гідрометеорології виконувалась Програма проведення діагностичного та операційного моніторингу масивів поверхневих вод басейну річки Дон та басейну річки Дніпро суббасейну Нижнього Дніпра у 2022 році в частині моніторингу хімічних та фізико-хімічних показників. Всього за звітний період відібрано і проаналізовано 58 проб води, виконано 1044 досліджень вмісту концентрації забруднюючих речовин. Проби води на всіх річках відбирались спеціалістами комплексної лабораторії Харківського регіонального центру з гідрометеорології без консервації.

За даними досліджень в межах Харківської області не зафіксовано перевищень екологічних нормативів якості по пріоритетним та басейновим специфічним показникам (масові концентрації пестицидів, алкілфенолів, поліароматичних та галогенних вуглеводів). Значення пріоритетних показників в значній мірі знаходяться за межею визначень. Одночасно спостерігається перевищення нормативних значень по басейновим специфічним речовинам за рибогосподарськими нормативами по марганцю та цинку, що має систематичний характер (концентрації знаходяться в межах багаторічних значень). Також відмічене перевищення за специфічними басейновими показниками за рибогосподарськими показниками.

Сучасний стан поверхневих водойм області характеризується антропогенним тиском суб'єктів господарювання. Причиною недостатньо ефективної роботи очисних споруд є фізична та моральна застарілість обладнання, несвоєчасне проведення поточних і капітальних ремонтів, їх перевантаженість.

З метою створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення і вичерпання, вимогами статті 87 Водного кодексу України встановлюються водоохоронні зони. Зовнішні межі водоохоронних зон визначаються за спеціально розробленими проектами землеустрою. В межах водоохоронних зон, відповідно до вимог статті 88 Водного кодексу України, виділяються земельні ділянки під прибережні захисні смуги.

Використання води

Таблиця 2.9 Основні показники використання і відведення води, млн м³.

Показники	Роки		
	2020 рік	2021 рік	2022рік
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	310,1	229,3	144,9
у тому числі для використання	291,4	214,1	115,2
Спожито свіжої води, з неї на:	291,4	214,1	115,2
виробничі потреби	171,7	97,4	40,2
побутово-питні потреби	112,4	110,0	72,4

зрошення	5,1	4,6	1,5
сільськогосподарські потреби	2,2	2,0	1,1
ставково-рибне господарство	-*	-*	-*
Втрати води при транспортуванні	62,1	59,2	69,2
Загальне водовідведення, з нього:	312,2	241,9	130,8
у поверхневій водній об'єкти	308,8	238,9	129,1
у тому числі:			
забруднених зворотних вод	12,5	5,4	3,3
з них без очищення	7,9	1,0	0,5
нормативно очищених	177,3	178,0	114,9
нормативно чистих без очистки	119,0	55,5	10,9
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	1111	772,3	467,8
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	99,7	77,9	83,1
Потужність очисних споруд	483,2	493,7	467,6

Таблиця 2.10 Забір, використання та відведення води, млн м³.

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневій водній об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
Басейн річки Сіверський Донець	140,7	94,1	126,65	2,1
Басейн річки Дніпро	4,2	21,1	2,45	1,2

Скидання води у водні об'єкти та очистка стічних вод.

У 2022 році, згідно із звітами про використання води за формою 2ТП-водгосп (річна), скинуто забруднюючих речовин у водні об'єкти: сухий залишок – 4653,9 т, сульфати – 25386,0 т, хлориди – 13944,2 т, ХСК – 6293,3 т, нітрати – 3900,9 т, завислі речовини – 1617,4 т, БСК₅ – 1199,8 т, азот амонійний – 220,1 т, нітрити – 77,8 т, кальцій – 5,5 т, фосфати – 355,6 т, магній – 1,0 т, нафтопродукти – 76,5 т, залізо загальне – 33,6 т, СПАВ – 22,51 т, натрій – 6,0 т, цинк – 2,6 т, алюміній – 0,005 т, нікель – 2,5 т, мідь – 0,398 т, хром⁶⁺ – 0,461 т.

Значна кількість забруднюючих речовин припадає на житлово-комунальну галузь: сухий залишок – 3964,8 т (85,2%), сульфати – 24180,7 т (95,3%), хлориди – 13380,0 т (96,0%), ХСК – 5576,8 т (88,6%), нітрати – 3835,1 т (98,3%), завислі речовини – 1537,5 т (95,1%), БСК₅ – 1160,4 т (96,7%), азот амонійний – 215,0 т (97,7%), нітрити – 76,6 т (98,5%), фосфати – 343,4 т (96,6%), нафтопродукти – 76,1 т (99,5%), залізо загальне – 32,6 т (97,0%), СПАВ – 21,9 т (97,3%), цинк – 2,6 т (100%), нікель – 2,5 т (100%), мідь – 0,397 т (99,7%), хром⁶⁺ – 0,461 т (100%).

Із загального скиду нормативно-очищених зворотних вод в області 114,94 млн м³, скид після споруд механічної очистки складає 0,542 млн м³ (0,5%), біологічної очистки – 114,169 млн м³ (99,3%) та фізико-хімічної очистки – 0,228 млн м³ (0,2%).

Згідно з базою даних за формою 2ТП-водгосп (річна) за 2022 рік кількість підприємств, що мають скиди зворотних вод до поверхневих водних об'єктів, становить 68, із них 59 – в басейні р. Сіверський Донець, 9 – в басейні р. Дніпро. ГПУ «Шебелинкагазвидобування» АТ «Укргазвидобування» здійснювало скид до басейнів 2-х річок.

Ефективну очистку забезпечують очисні споруди 26 водокористувачів, що складає 38,2% від загальної кількості водокористувачів, в тому числі по видам очистки: біологічної очистки – 19, фізико-хімічної очистки – 1, механічної очистки – 6.

Потужність очисних споруд, згідно з даними за формою 2ТП-водгосп (річна) за 2022 рік становить – 467,6 млн м³, в тому числі перед скидом до водного об'єкту – 456,87 млн м³.

Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону. Надмірне використання водних ресурсів малих річок для потреб сільського господарства та риборозведення, самовільне водокористування та безпроектне створення штучних водойм на руслах малих річок порушує природний водний, гідробіологічний режим річок, збільшує заростання та утворення донних відкладень. Розораність водозабірних басейнів сягає граничних меж при надто низькому ступені заліснення. На багатьох річках і водоймах не закріплені прибережні захисні смуги, а деякі з наявних не завжди відповідають вимогам водного законодавства України.

Захист природних вод від забруднення стічними водами залишається гострою проблемою на території області, наявні системи водоочищення працюють за старою технологією, є необхідність їх переобладнання відповідно до сучасних наукових досягнень.

Ймовірні зміни стану водних ресурсів, якщо ДДП не буде затверджено

З метою охорони водних ресурсів та їх раціонального використання в Програмі визначено за необхідне виконання ряду заходів та пріоритетних завдань: будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання; будівництво та капітальний ремонт водних свердловин; будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд; будівництво та реконструкція мереж водовідведення; відновлення і покращення гідрологічного режиму річок Харківської області.

Якщо вищезазначені заходи та завдання Програми не будуть реалізовані, в майбутньому існує загроза погіршення якісного стану водних ресурсів через потрапляння забруднених стічних вод до водних об'єктів, подальший розвиток житлової та громадської забудови населених пунктів області, як і виробничо-промислового сектору, спричинятиме техногенне навантаження на водні об'єкти, що розташовані на території області.

Атмосферне повітря

Стан атмосферного повітря Харківської області формується обсягами викидів забруднюючих речовин від пересувних та стаціонарних джерел забруднення. До стаціонарних джерел забруднення атмосферного повітря слід віднести викиди великих промислових підприємств, особливо, паливно-енергетичного комплексу, машинобудівних, коксового та хімічного виробництв.

За інформацією Головного управління статистики у Харківській області (попередні дані) викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел у 2022 році становлять 23,2 тис. т, що на 50,9 тис. т менше ніж у 2021 році.

Переважаюча частина викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря у 2022 році надійшла від підприємств з водопостачання, каналізації, поводження з

відходами (54,9%), процесів спалювання в енергетиці (14,5%), технологічних процесів добувної промисловості і розроблення кар'єрів (14,3%), а також переробної промисловості (5,4%).

Із загальної кількості викидів забруднюючих речовин найбільшу частину становлять діоксид та інші сполуки сірки – 31,72%, речовини у вигляді твердих суспендованих частинок (мікрочастинки та волокна) – 27,22%, оксид вуглецю (13,9%), діоксид азоту – 13,76%. Крім того, від стаціонарних джерел забруднення у 2022 році в атмосферу надійшло 3,108 млн т діоксиду вуглецю.

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за останні 3 роки наведена в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 Динаміка викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по районах області, тис. т.

Райони	Кількість підприємств, які мали викиди		Кількість викидів		
	всього, одиниць	у % до попереднього року	т	у % до попереднього року	Збільшення/Зменшення проти 2021 р
Всього Харківська область	370	69,7	23227,435	31,4	-50858,52
Богодухівський район	41	77,4	1557,137	60,2	-1029,857
Ізюмський район	23	51,1	2299,626	38,7	-3638,931
Красноградський район	30	100,0	1015,236	18,0	-4628,361
Куп'янський район	16	42,1	363,296	17,4	-1723,459
Лозівський район	22	91,7	435,757	41,7	-609,75
Харківський район	205	71,7	4508,068	59,3	-3090,175
Чугуївський район	33	60,0	13048,315	26,5	-36137,987

Таблиця 2.12 Основні забруднювачі атмосферного повітря на території Харківської області.

№ з/п	Підприємство – забруднювач	Валовий викид, тонн
1.	Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго»	12 360,36
2.	Приватне акціонерне товариство «Харківська ТЕЦ-5»	1 853,59
3.	Філія ГПУ «Шебелинкагазвидобування» АТ «Укргазвидобування»	1 276,46
4.	УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» АТ «Укргазвидобування» у Валківській тергромаді	674,18
5.	Шебелинське відділення бурових робіт Філії «Укрбургаз» АТ «Укргазвидобування»	572,13
6.	Комунальне підприємство «ВОДОЛАГА КОМУНСЕРВІС» Нововодолазької селищної ради	302,72

Таблиця 2.13 Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах (пилу, діоксид сірки, діоксид азоту, оксиду вуглецю) в цілому по області та в розрізі районів і міст Харківської області, тис. т.

Райони	2021 рік			2022 рік			Темпи зростання/ зменшення обсягів викидів у 2022 році до обсягів 2021 року, %
	Обсяг викидів	В тому числі по окремих речовинах:		Обсяг викидів	В тому числі по окремих речовинах:		
		Діоксид сірки	діоксид азоту		Діоксид сірки	діоксид азоту	
Харківська область	73,4	26,4	7,6	23,23	7,356	3,094	31,64
Богодухівський	2,785	0,038	0,17	1,557	0,026	0,114	55,91
Ізюмський	5,893	0,049	1,208	2,3	0,002	0,407	39,03
Красноградський	5,056	0,054	0,649	1,015	0,014	0,075	20,08
Куп'янський	2,028	0,109	0,059	0,363	0,001	0,008	17,90
Лозівський	0,938	0,013	0,093	0,436	0,004	0,056	46,49
Харківський	7,519	0,149	1,759	4,508	0,905	1,395	59,95
Чугуївський	49,15	26,024	3,678	13,05	6,404	1,039	26,55

На території Харківської області до стаціонарних джерел забруднення слід віднести викиди потужних промислових підприємств, особливо підприємства теплоенергетичної та нафтогазовидобувної промисловості.

Основні забруднювачі атмосферного повітря: Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго», Філія «Теплоелектроцентрально» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія», ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5», АТ «Укргазвидобування» філія ГПУ «Шебелинкагазвидобування».

Таблиця 2.14 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності у Харківській області

Види економічної діяльності	Код за КВЕД-2010	Обсяги викидів по регіону, тонн
Усі види економічної діяльності		23,227
Сільське, лісове та рибне господарство	A	0,586
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	3,326
Переробна промисловість	C	1,253
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	3,356
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	12,749
Будівництво	F	0,766
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	0,094
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	0,876
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	0,081

Інформація та телекомунікації	J	0,004
Фінансова та страхова діяльність	K	0,0004
Операції з нерухомим майном	L	0,041
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	0,008
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	0,006
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	0,007
Освіта	P	0,007
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	0,060
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	0,006
Надання інших видів послуг	S	0,001

Згідно з офіційними статистичними даними, можна зробити висновок, що найбільший обсяг викидів забруднюючих речовин на території області потрапляє в атмосферне повітря від такого виду економічної діяльності, як водопостачання; каналізація, поводження з відходами.

Забруднення атмосфери викидами автотранспорту посідає друге місце після енергетики за рахунок постійного збільшення кількості автотранспорту. Загальні викиди токсичних речовин залежать від потужності і типу двигуна, режиму його роботи, технічного стану автомобіля, швидкості руху, стану дороги, якості палива.

Викиди забруднюючих речовин від автотранспорту з року в рік зростають та негативно впливають на якість атмосферного повітря в області. Частка автомобілів, які експлуатуються на території області, далекі від довершеності, вони здебільшого не відповідають міжнародним стандартам щодо екологічної безпеки. Двигуни автомобілів зазвичай морально і фізично застарілі.

Забруднення атмосферного повітря в області від автотранспорту обумовлено такими факторами: постійне нерегульоване збільшення кількості автотранспорту, в тому числі транзитного вантажного; відставання якості палива від європейських стандартів; повільний розвиток мережі розв'язок і автошляхів; недосконалість управління дорожнім рухом та іншими проблемами; недостатньо розвинена законодавча та юридична база у галузі ефективного регулювання управління автотранспортом; відсутність механізмів впливу на збільшення забруднення довкілля автотранспортом.

Автомобілі викидають разом з відпрацьованими газами, випаровуванням паливо-мастильних матеріалів близько 200 компонентів забруднюючих речовин, які мають токсичний, мутагенний, наркотичний та інший вплив на живі організми. Основним токсичним інгредієнтом, яким забруднюється атмосферне повітря під час експлуатації автомобільного транспорту, є оксид вуглецю (близько 80%).

Викиди автотранспортних засобів особливо небезпечні тому, що здійснюються у безпосередній близькості від тротуарів у зоні активного пішохідного руху. Крім забруднення атмосферного повітря, автомобільний транспорт та його супутня інфраструктура є головними забруднювачами водних об'єктів та ґрунтів нафтопродуктами. Насамперед, це стосується відкритих автостоянок, гаражних кооперативів і автозаправних станцій, які не обладнані локальними очисними спорудами поверхневих (дощових і талих) стічних вод, пунктів розвантаження паливно-мастильних матеріалів та автотранспортних підприємств. Має місце забруднення залізничних колій мастилами через їх витікання з негерметичних редукторів залізничних вагонів.

Негативно впливають на стан довкілля і відходи автотранспортних засобів, які утворюються в процесі їх експлуатації, а саме: відпрацьовані мастила, фільтри, акумулятори, відпрацьовані шини, деталі та корпуси автомобілів та ін., утилізацію яких належним чином ще не налагоджено.

Слід зазначити, що спостереження за забрудненням атмосферного повітря м. Харків проводиться на 10 стаціонарних пунктах спостереження, на території області стаціонарні пункти спостережень відсутні.

Аналізуючи матеріали спостережень за станом атмосферного повітря міста Харків, можна спостерігати тенденцію до погіршення – по оксиду вуглецю, формальдегіду, сажі, мідь, нікель, свинцю та цинку. Намітилась незначна тенденція щодо покращення якості атмосферного повітря по діоксиду азоту, залізу, марганцю. Не змінився рівень забруднення по пилу, діоксиду сірки, фенол, сірководню, аміаку, оксиду азоту, марганцю, кадмію, та хрому.

Фактор забруднення повітря знаходиться в постійно динамічному стані і залежить від багатьох чинників, а отже, потребує постійного контролю та моніторингу його якості з боку органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я населення, особливо при регулюванні господарської діяльності всіх суб'єктів.

Основними напрямками зменшення викидів забруднюючих речовин є, насамперед, неухильне виконання суб'єктами підприємницької діяльності природоохоронних заходів та впровадження сучасних технологій очищення газо-пилового потоку. Діяльність кожного суб'єкта господарювання має бути спрямована на збереження та відновлення природного стану атмосферного повітря, створення сприятливих умов для життєдіяльності, забезпечення екологічної безпеки та запобігання шкідливому впливу атмосферного повітря на здоров'я людей та навколишнє природне середовище. Правові і організаційні основи та екологічні вимоги в галузі охорони атмосферного повітря визначає Закон України «Про охорону атмосферного повітря».

Ймовірні зміни стану атмосферного повітря, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо Програма не буде затверджена, а заходи з охорони атмосферного повітря не будуть реалізовані, стан атмосферного повітря на території, більш ймовірно, залишатиметься на рівні сучасних показників. Але, за умов нарощування об'ємів виробництва промислових підприємств без впровадження заходів зі скорочення викидів забруднюючих речовин (технічне переоснащення та виведення з експлуатації великих спалювальних установок, проведення комплексу режимно-налагоджувальних випробувань енергетичних котлів для оптимізації топкового процесу), відбуватиметься погіршення якості атмосферного повітря. Це може призвести до зниження якості екологічних показників стану довкілля. Забруднення атмосферного повітря та накопичення в ньому шкідливих речовин може проявлятися в зростанні показників захворюваності й смертності від хвороб органів дихання, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах області. Без реалізації заходів, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря – рівень забруднення атмосферного повітря, швидше за все, матиме тенденцію зростання, що може знизити рівень комфортного проживання населення.

Поводження з відходами

У 2022 році, серед утворених відходів найбільшу питому вагу склали відходи IV класу небезпеки – 134,265 тис. т або 94,51% від загального обсягу утворених відходів. Решта відходів розподілилась за класами небезпеки таким чином: 0,036 тис. т (0,025%) – до I класу небезпеки; 0,118 тис. т (0,083%) – до II класу небезпеки; 7,638 тис. т (5,37%) віднесено до III класу.

За попередніми даними Головного управління статистики у Харківській області протягом 2022 року в області утворилося 142,057 тис. т відходів I–IV класів небезпеки. Утилізовано 23,359 тис. т відходів або 16,44% від загальної кількості утворених відходів, спалено 13,875 тис. т відходів, у т.ч. з метою теплового перероблення – 1,188 т. Обсяг видалених твердих побутових відходів за 2022 рік по Харківській області складає 27,868 тис. т.

У Харківській області найбільшу питому вагу в утворенні промислових відходів IV класу небезпеки енергетичної галузі займає Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго». Відходи шлаку паливного, які утворюються цим підприємством, розміщуються на золошлаковідвалі. Згідно зі ст. 246 Податкового Кодексу України, ставка податку за розміщення відходів IV класу небезпеки становить 5,0 грн за тону. Підприємствам економічно вигідно залишати на зберіганні відходи, а не шукати шляхи їх утилізації та впроваджувати у виробництво нові технології використання відходів. З метою поліпшення ситуації у сфері утилізації відходів енергетичної галузі доцільно на законодавчому рівні створити ефективний економічний механізм зобов'язання підприємств щодо необхідності утилізації відходів.

Таблиця 2.15 Основні показники поводження з відходами (тис. т)

№ з/п	Показник	2020	2021	2022
1.	Утворено	1 487,7	Дані відсутні	142,057
2.	Одержано від інших підприємств	1 780,9	Дані відсутні	Дані відсутні
3.	Спалено	81,9	Дані відсутні	13,875
4.	Використано (утилізовано)	77,8	Дані відсутні	23,359
5.	Направлено в сховища	Дані відсутні	Дані відсутні	Дані відсутні
6.	Направлено іншим підприємствам	1548,4	Дані відсутні	73,136

Таблиця 2.16 Динаміка утворення відходів за класами небезпеки (тонн).

Роки	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Усього (тонн) у тому числі	1487,743	Інформація відсутня	142,057
I класу небезпеки	0,155	Інформація відсутня	0,036
II класу небезпеки	0,392	Інформація відсутня	0,118
III класу небезпеки	31,247	Інформація відсутня	7,638
IV класу небезпеки	1 455,949	Інформація відсутня	134,265

Основним напрямком роботи у сфері поводження з відходами залишається вирішення питання забезпечення повного збирання небезпечних відходів з метою передачі їх для подальшої утилізації, обробки (переробки) на спеціалізовані підприємства. В області діє мережа підприємств, які здійснюють відповідні операції у сфері поводження з небезпечними відходами. Серед них ТОВ НВП «НОВІНТЕХ», ТОВ «ЮПІТЕР ЕКО», ТОВ «ХАРКІВ-ЕКО», ТОВ НВП «КОР-МЕТ», ТОВ «ЕКОТЕК», ТОВ «ПК «ЕКОСФЕРА», та інші, які здійснюють збирання, перевезення, зберігання, знешкодження, утилізацію відпрацьованих ламп та приладів, що містять ртуть, відпрацьовані нафто відходи, відпрацьовані лужні та кислотні акумуляторні батареї, відходи гальванічного та термічного виробництва, відходи застосування фото хімікатів тощо. Контроль за дотриманням ліцензійних умов провадження діяльності у сфері поводження з

небезпечними відходами та видача ліцензій покладено на Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.

Таблиця 2.17 Інформація про кількість діючих сміттєзвалищ (полігонів) станом на 01.01.2023.

№ з/п	Назва одиниці адміністративно - територіального устрою регіону (район, місто)	Кількість*	Площі під твердими побутовими відходами, га*
Сміттєзвалища			
1	Богодухівський район	12	21,115
2	Ізюмський район	15	59,4228
3	Красноградський район	21	37,3806
4	Куп`янський район	5	25,511
5	Лозівський район	5	21,2898
6	Харківський район	8	27,8
7	Чугуївський район	11	39,893
Усього по районах області		77	232,4122
Полігони			
1	Харківський район (ТОВ «Перероблюючий завод»)	1	21,2
2	м. Харків (Дергачівський полігон)	1	27,0184
Усього:		2	48,2184
Усього по області:		79	266,8122

* За даними районних державних адміністрацій та виконкомів міських рад міст обласного значення

Не менш гострою, ніж у попередні роки, залишається у Харківській області проблема утилізації побутових відходів. На території Харківської області розташовано 79 організованих місць видалення твердих побутових відходів. В більшості випадків, під час експлуатації місць видалення відходів, проєктні рішення не дотримуються.

У зв'язку з військовими діями до цього часу не завершено реалізацію проєкту будівництва комплексу з переробки твердих побутових відходів з системою збору, утилізації полігонного газу та виробництва електричної енергії в м. Дергачі Харківської області (потужністю 30-40 тис. т/рік), замовником якого є комунальне підприємство «Муніципальна компанія поводження з відходами» Харківської міської ради.

Окрім довоєнних проблемних питань у сфері поводження з відходами наразі у області з'явилися і інші проблеми. Так, кількість відходів руйнувань співставна з кількістю утворюваних побутових та промислових відходів, проте потужності щодо оброблення відходів війни в області недостатні. Зазначені відходи містять певну кількість небезпечних відходів, які не підлягають захороненню в місцях видалення відходів. Крім того, утворюються відходи від бойових дій (нерозірвані снаряди та уламки від них, згорілий транспорт та військова техніка, акумулятори, нафтопродукти тощо). Поводження з такими відходами потребує окремого законодавчого врегулювання. Враховуючи відсутність досвіду з питання такої складності, необхідно вирішувати його комплексно, з урахуванням екологічного, санітарно-епідеміологічного, земельного законодавства.

На тимчасово окупованих територіях знаходилося 26 місць видалення твердих побутових відходів, які протягом тривалого часу залишалися без належної експлуатації та охорони. На цих об'єктах на даний час не визначено завдану шкоду та збитки. Зазначені місця функціонують лише там, де це дозволяє безпекова ситуація, тобто проведено розмінування та не ведуться активні бойові дії.

Проблема відходів є однією з ключових екологічних проблем Харківської області. Існуюча система управління відходами як в Україні, так і на Харківщині характеризується такими тенденціями:

- накопичення відходів як у промисловому, так і побутовому секторі, що негативно впливає на стан довкілля і здоров'я людей;
- здійснення неналежним чином утилізації та видалення небезпечних відходів;
- розміщення побутових відходів без урахування можливих небезпечних наслідків;
- неналежний рівень використання відходів як вторинної сировини внаслідок недосконалості організаційно-економічних засад залучення їх у виробництво;
- неефективність впроваджених економічних інструментів у сфері поводження з відходами.

Незважаючи на тенденцію деякого зменшення обсягів утворення відходів виробництва, в області триває процес накопичення відходів різних видів.

Невирішеними залишаються такі проблеми поводження з відходами:

- не запроваджена чітка система утилізації продуктів переробки макулатури, склобою, автомобільних шин, полімерних відходів, відходів легкої та харчової промисловості, відпрацьованих нафтопродуктів тощо;
- не впроваджена система поводження (знешкодження) з токсичними відходами;
- не організовано утилізацію шлаків паливного-енергетичного комплексу та металургійних виробництв, золошламових відходів, гірничої породи;
- не вирішена проблема знешкодження непридатних для використання агрохімікатів і тари та упаковки від них.

Залишається актуальною проблема утилізації побутових відходів. Існуюча система поводження з твердими побутовими відходами не дозволяє в повному обсязі виділити із загальної маси відходів фракції ресурсноцінних матеріалів (паперу, картону, скла, металу, пластмас тощо). Утворення значних обсягів відходів в області, захарашення території відходами зумовлено наступними основними факторами:

- неефективні технології переробки первинної сировини і матеріалів;
- недоліки в розробці нових та використанні наявних (вже розроблених і відомих у світовій практиці) технологій утилізації відходів на місцях їх безпосереднього утворення;
- недоліки системи поводження з відходами, що не були утилізовані в місцях їх утворення, а також недоліки системи очищення міста від відходів.

Існуюча система видалення побутових відходів не забезпечує регулярного вивозу і знешкодження побутових відходів, що призводить до стихійних звалищ.

Побутові відходи є одним з небезпечних джерел забруднення, перш за все бактеріального, земельних ресурсів та ґрунтів, поверхневих і підземних водних ресурсів та атмосферного повітря.

Ймовірні зміни стану поводження з відходами, якщо ДДП не буде затверджено

З метою раціонального поводження з відходами в Програмі визначено за необхідне виконання ряду пріоритетних завдань та заходів.

В разі не виконання заходів, передбачених Програмою, фактор поводження з відходами матиме найбільше значення серед ризиків шкідливого впливу на довкілля на території Харківської області.

Залишатиметься на низькому рівні надання послуг у сфері управління відходами та розвиток відповідної інфраструктури в області, можливе збільшення кількості стихійних сміттєзвалищ і полігонів для їх захоронення, можливе накопичення промислових відходів та, як наслідок, погіршення санітарного стану населених пунктів. Крім того, залишиться без змін інституційна складова регіональної системи управління відходами, а отже, продовжуватиметься розрізненість і неузгодженість у намаганнях і діях влади, бізнесу та громадськості щодо впровадження різних заходів, спрямованих на зменшення відходів у довкіллі.

Розвиток системи поводження з промисловими відходами є одним із першочергових завдань органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища. В цій сфері також розробляються програми державного і регіонального рівня; очікується, що їх реалізація забезпечить досягнення екологічних стандартів в сфері поводження з відходами і на місцевому рівні.

Здоров'я населення

Питання поліпшення демографічної ситуації та покращення стану здоров'я населення є одним із найголовніших напрямків у роботі всіх гілок влади, але демографічний стан в області залишається складним.

За статистичними даними, станом на 01.02.2022 чисельність населення у Харківській області склала 2599 тис. осіб. Скорочення у відсотках у порівнянні з початком 2021 року складає 0,67%.

Зменшення чисельності населення області відбулося, головним чином, за рахунок вимушеної міграції населення на більш безпечну територію (пік міграції лютий – березень 2022 року). У 2022-2023 роках інші статистичні дані на офіційних сайтах Держстату не оприлюднювались.

За інформацією з офіційного веб-сайту Головного управління статистики у Харківській області (<http://kh.ukrstat.gov.ua/>), динаміка випадків захворюваності населення Харківської області наведена в табл. 2.18.

Таблиця 2.18 Динаміка випадків захворювання у Харківській області.

Роки	Кількість уперше в житті зареєстрованих випадків захворювань, тис од.								
	Усього	У тому числі:							
		новоутворення	хвороби нервової системи ¹	хвороби системи кровообігу	хвороби органів дихання	хвороби шкіри	хвороби підшкірної клітковини	хвороби кістково-м'язової системи і сполучної тканини	хвороби сечостатевої системи
2015	1830,4	33,8	55,9	146,2	723,7	109,8	85,7	135,2	4,4
2016	1861,0	34,9	53,9	142,4	785,7	106,8	85,0	129,7	4,2
2017	1777,2	35,6	54,8	137,4	719,9	104,2	82,2	121,5	4,2

Крім того, за інформацією з офіційного веб-сайту Харківської обласної державної адміністрації Департаменту охорони здоров'я (<https://kharkivoda.gov.ua/>) щодо основних показників здоров'я населення Харківської області – можна зробити висновки, що демографічні процеси в Харківській області відповідають загальній тенденції природного руху населення України. Беручи до уваги вікову структуру населення, варто відзначити, що найвища частка припадає на групу осіб працездатного віку, що свідчить про позитивну тенденцію соціально-демографічного та економічного розвитку населених пунктів. Меншу, проте значну частку займає категорія осіб старше працездатного віку. Переважання частки осіб старше працездатного віку над часткою осіб молодше працездатного віку говорить про поступове старіння населення.

Згідно з наведеною структурою смертності населення Харківської області по класам хвороб за 2019 рік – 69,09 % хвороби системи кровообігу; 14,04 % новоутворення; 5,26 % нещасні випадки та травми; 4,00 % хвороби органів травлення; 1,96 % хвороби органів дихання; 0,85 % інфекційні та паразитарні хвороби; 0,47% хвороби сечостатевої системи; 0,28 % хвороби нервової системи; 4,033% - усі інші причини.

Хвороби системи кровообігу займають перше місце в структурі смертності населення та перше місце серед причин інвалідності населення і є однією з

найважливіших причин надсмертності чоловіків працездатного віку. Серед причин інвалідності населення ведучі місця займають ішемічна та гіпертонічна хвороби, судинні ураження мозку. З віком відмічається підвищення рівня захворюваності на хвороби системи кровообігу. У жінок показники захворюваності (крім інфаркту міокарда) вищі ніж у чоловіків. В розвитку хвороб системи кровообігу найбільше значення має дві основні групи: соціально-культурні фактори та внутрішні фактори ризику. До першої групи факторів ризику відносяться: вживання висококалорійної їжі, яка багата вуглеводами, жирами та холестерином; тютюнопаління; малорухливий спосіб життя; постійний нервовий стрес. До другої групи факторів ризику відносяться артеріальна гіпертензія; гіперхолестеренімія; порушена толерантність до вуглеводів; ожиріння; спадковість. Ступінь впливу кожного із названих факторів та їх комбінація різна. Витрати на лікування, реабілітацію та соціальне забезпечення хворих на хвороби системи кровообігу стають фінансовим тягарем для суспільства.

Серед ймовірних причин захворюваності населення можна назвати високий рівень розвитку промисловості та урбанізації, який створює прискорений, стресовий ритм життя, який негативно впливає на організм людини, підсилює прояви девіантної поведінки, що і являється провокуючим хворобу фактором; старіння нації; не дотримання здорового способу життя. Станом на теперішній час загальноновизнано, що епідемія хронічних неінфекційних захворювань, у тому числі і хвороб системи кровообігу, значною мірою пов'язана зі способом життя і виникненням, внаслідок цього, фізіологічних факторів ризику.

За останні 10 років у нашій країні відзначають неупинну тенденцію до підвищення рівня захворюваності на злоякісні новоутворення із щорічним збільшенням приблизно на 3 %. Злоякісні новоутворення спричиняють більше 15 % усіх смертей і поступаються за цим показником лише серцево-судинним захворюванням. Ризик розвитку онкологічних захворювань становить 27,7 % у чоловіків та 18,5 % у жінок. Щорічна летальність внаслідок онкологічних захворювань у 2–10 разів перевищує аналогічний показник у розвинених країнах світу. В Україні хворі онкологічного профілю становлять 25 % інвалідів. Результати світових епідеміологічних досліджень злоякісних новоутворень свідчать про швидкі темпи підвищення захворюваності на рак та поширеності злоякісних новоутворень із різким зростанням смертності у віці старше 60 років.

Смертність від хвороб органів травлення посідає четверте місце у структурі смертності населення (після хвороб системи кровообігу, новоутворень і нещасних випадків). У структурі смертності від хвороб органів травлення переважають цироз печінки, панкреатит, ускладнений перебіг виразки шлунка і дванадцятипалої кишки. При вирішенні проблем щодо хвороб органів травлення необхідно орієнтуватися на характер відтворення і втрати здоров'я населення, як важливі критерії економічного і соціального благополуччя суспільства.

Особливість смертності населення від хвороб органів травлення протягом другої декади XXI ст. полягає в тому, що це єдина причина, від якої смертність має виразну тенденцію до зростання.

Факторами ризику виникнення цих захворювань є низька якість харчування, його незбалансованість, незадовільна організація харчування вдома і на роботі, психоемоційне перенапруження, самолікування, пізні звернення за кваліфікованою медичною допомогою. Симптоми захворювань шлунково-кишкового тракту дуже поширені і мають значні економічні та соціальні наслідки.

Спостерігається нівелювання статевих відмінностей в частоті жовчнокам'яної хвороби, виразкової хвороби шлунка та дванадцятипалої кишки; відбувається розширення вікових меж формування патології органів травлення; простежується чітка тенденція до збільшення захворюваності на патологію верхніх відділів шлунково-кишкового тракту.

Інфекційні хвороби залишаються однією з основних причин інвалідності та смертності населення в Харківській області. Підвищення рівня інфекційної захворюваності пов'язане з негативними соціально-економічними змінами в країні,

військовими конфліктами, внутрішньою та зовнішньою міграцією, екологічними катаклізмами, появою нових нозологічних форм хвороб.

Зважаючи на те, що інфекційні захворювання найчастіше вражають соціально незахищені верстви населення, стає зрозуміло, чим викликана особлива увага до цих хвороб і в сучасному українському суспільстві.

Так, потрапляння забруднюючих речовин в організм людини до органів дихання та травлення викликає ризик розвитку їх хвороби. До складу пилу можуть входити особливо небезпечні частинки, такі як свинець, кадмій, ртуть, діоксини. На населення, що мешкає поблизу промислових підприємств, можуть мати вплив сполуки речовин, що утворюються в результаті технологічних процесів.

Серед хвороб, які можуть мати відношення до забруднення довкілля, слід виділити хвороби органів дихання, захворювання на хронічний бронхіт та астму, а також інфекційні захворювання та новоутворення.

На підставі наведених даних можна зробити висновок, що рівень захворюваності населення області хворобами, які можуть мати відношення до забруднення довкілля, є достатньо високим.

Слід зазначити, що охорона здоров'я населення – це соціальна проблема, яка величезною мірою залежить від: умов праці, житлово-комунального забезпечення, культури, харчування та доступності і якості медичної допомоги.

У контексті децентралізації влади, підвищення ролі територіальних громад у процесі розбудови власної медичної інфраструктури поступово збільшується кількість закладів первинного рівня медичної допомоги як базових установ з організації медичних послуг у європейських країнах. На сьогодні в області функціонує 79 комунальних некомерційних підприємств, 29 приватних юридичних та фізичних осіб, які надають первинну медичну допомогу.

Роботу галузі забезпечують понад 9,0 тис. лікарів та 16,0 тис. молодших спеціалістів з медичною освітою. Показник укомплектованості штатних посад зазначеними фахівцями у комунальних установах охорони здоров'я – 78,1% та 83,3% відповідно.

З метою забезпечення населення доступною, своєчасною, якісною та ефективною первинною медико-санітарною допомогою та забезпечення керованості та безперервності медичної допомоги на території області діють комунальні некомерційні підприємства та приватні установи.

Ймовірні зміни стану здоров'я населення, якщо ДДП не буде затверджено

Виконання всіх заходів та проєктів ДДП забезпечить послаблення можливого впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я населення. З метою підвищення доступності, ефективності та якості медичного обслуговування населення Програмою заплановані заходи щодо будівництва, реконструкції та капітального ремонту лікарняних закладів.

У разі, якщо Програму не буде затверджено, всі заходи і проєкти ДДП не будуть комплексними, інтегрованими та ефективними, адже інерційний характер розвитку ситуації в економіці та соціальному житті регіону сприятиме накопиченню екологічних проблем, серед яких значна амортизація комунального обладнання та незадовільний стан інфраструктури, що можуть нести загрози техногенного характеру. Більш того, може виникнути кумулятивний ефект з проблем, що ускладнить існуючу екологічну ситуацію. Особливу загрозу становитиме проблема накопичення та утилізації твердих побутових та промислових відходів, підвищиться ризик використання небезпечних технологій утилізації ТПВ та будівництва небезпечних об'єктів та підприємств, викиди яких можуть погіршити якість атмосферного повітря, поверхневих та підземних водних ресурсів, земельних ресурсів та ґрунтів, а це, в свою чергу, може підвищити ризик виникнення новоутворень і хвороб органів дихання у населення, призвести до зниження біорізноманіття тощо.

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік визначає пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку, враховує екологічні завдання регіонального рівня в інтересах ефективного, стабільного соціально-економічного розвитку регіону та підвищення якості життя населення.

Програма передбачає розвиток базових галузей економіки та інфраструктури життєзабезпечення (промисловий комплекс, агропромисловий комплекс, енергозабезпечення, транспортний комплекс, реформування житлово-комунального господарства, охорона навколишнього природного середовища, розвиток будівельної галузі та забезпечення населення житлом, розвиток споживчого ринку) та охоплює усі види господарської діяльності: промисловий, агропромисловий і транспортний комплекси, енергозбереження та енергоефективність, паливо-енергетична галузь, житлово-комунальне господарство та комунальну інфраструктуру, соціальне забезпечення, впровадження заходів територіального планування, освіти, охорону здоров'я, фізичну культуру та спорт; культуру і туризм, охорону навколишнього природного середовища.

Реалізація заходів та проєктів, що визначені Програмою, спрямована на усунення та пом'якшення дії чинників, шкідливих для навколишнього природного середовища та здоров'я населення, забезпечення екологічної безпеки, відтворення та підтримання у належному стані природних ресурсів області.

Головними екологічними проблемами, що мають відношення до Програми, є: захист атмосферного повітря; необхідність відновлення та модернізація головних споруд та мереж інженерної інфраструктури (злива каналізація, централізоване водопостачання та водовідведення), розвиток системи поводження з твердими побутовими і промисловими відходами, збереження природних рослинних ресурсів.

За кожним пріоритетним напрямком Програми розробляється низка заходів і проєктів, частина з яких, відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», підлягає оцінці впливу на довкілля.

Серед основних заходів Програми, що можуть мати безпосередній вплив на навколишнє середовище, можна виділити:

- будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання;
- будівництво та капітальний ремонт водних свердловин;
- будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд;
- будівництво та реконструкція мереж водовідведення;
- збереження та охорона природних територій, з можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму, що передбачає найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів та інше.

Стратегічна екологічна оцінка Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік проводиться з метою забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я.

Відповідно до частини першої статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної пунктом 13 частини третьої статті третьої. Така планована діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

SWOT-аналіз є дієвим інструментом для прийняття стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень щодо подальшого удосконалення ДДП з урахуванням регіональних особливостей. Виявлені при проведенні SWOT-аналізу слабкості, можливості і загрози можуть бути використані при прийнятті стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень. Результати SWOT - аналізу екологічної ситуації у Харківській області наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 SWOT-аналіз екологічної ситуації на території, де реалізується ДДП

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1. Наявність природних ресурсів;</p> <p>2. Наявність унікальних ландшафтів;</p> <p>3. Значний досвід регіональної екологічної політики, розроблення та реалізація природоохоронних програм на обласному рівні;</p> <p>4. Існуюча програма охорони навколишнього природного середовища в Харківській області;</p> <p>5. Існуюча обласна програма «Здоров'я Слобожанщини» на 2023 – 2025 роки;</p> <p>6. Існуюча концепція розвитку водного господарства Харківської області;</p> <p>7. Досвід виховання екологічної свідомості дітей та юнацтва, інформаційного забезпечення населення;</p> <p>8. Наявність екологічних громадських організацій та спілок, а також активних зоозахисних волонтерських організацій (досить численні, добре згуртовані, користуються довірою суспільства та широко відомі загалу своєю роботою).</p>	<p>1. Значне техногенне навантаження на довкілля (забруднення водних об'єктів та атмосферного повітря, погіршення стану земель), зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність потенційно небезпечних виробництв, велика кількість підприємств-забруднювачів; - наявність стихійних сміттєзвалищ побутових відходів; - накопичення великої кількості промислових відходів та відходів війни; - забруднення водойм скидами підприємств, замулення та засмічення водних об'єктів; - незадовільний стан очисних споруд; <p>2. Недостатня кількість сучасної інфраструктури поводження з побутовими та промисловими відходами (сортувальні станції, сміттєпереробні заводи, підприємства з утилізації, знешкодження відходів), недостатньо розвинута система роздільного збору сміття;</p> <p>3. Низький рівень лісистості території, який майже вдвічі нижчий за середній показник по Україні та нижче оптимального рівня;</p> <p>4. Недостатнє використання сучасних технологій для зменшення впливів на довкілля на промислових підприємствах;</p> <p>5. Неефективне управління у сфері поводження з відходами на рівні органів місцевого самоврядування.</p>
Можливості	Загрози
<p>1. Функціонування автоматизованої системи моніторингу довкілля;</p> <p>2. Формування системного підходу до поводження з відходами в регіоні, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> - удосконалення та впровадження системи роздільного збору та сортування; - будівництво інфраструктурних об'єктів з сортування та комплексної переробки відходів тощо; <p>3. Стимулювання енергоефективності у виробництві та житлово-комунальній сфері;</p> <p>4. Впровадження енергоощадних технологій та використання відновлюваних джерел енергії;</p> <p>5. Подальший розвиток екологічного управління;</p> <p>6. Підвищення рівня екоосвідомості</p>	<p>1. Військова агресія з боку російської федерації;</p> <p>2. Зміни клімату;</p> <p>3. Погіршення демографічної ситуації (природне та міграційне скорочення);</p> <p>4. Погіршення стану довкілля внаслідок продовження політики незбалансованого природокористування;</p> <p>5. Погіршення стану здоров'я населення внаслідок забруднення довкілля;</p> <p>6. Загроза підтоплення територій області;</p> <p>7. Відсутність ефективних механізмів комплексного державного та громадського контролю за дотриманням норм природоохоронного законодавства;</p> <p>8. Недостатній рівень відповідальності підприємств, органів місцевого</p>

представників місцевих громад та бізнесу, розвиток громадського екологічного руху; 7. Збільшення кількості та площі об'єктів природно-заповідного фонду; 8. Поліпшення стану лісів і зелених насаджень області.	самоврядування та населення за порушення природоохоронного законодавства, а також законодавства у сфері захисту тварин; 9. Недостатній рівень впровадження новітніх екологічно безпечних технологій; 10. Низька підтримка населенням створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на території області (зокрема, степових та лугових).
---	---

При гіпотетичному «нульовому» сценарії, якщо документ державного планування не буде затверджений, подальший стабільний розвиток території Харківської області є проблематичним. Це може призвести до погіршення екологічної ситуації і, як наслідок, може відобразитися на умовах життя та здоров'я населення.

Таблиця 3.2. Оцінка ймовірного впливу ДДП на довкілля відповідно до контрольного переліку

№ з/п	Чи може виконання ДДП спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення стану
		так	ймовірно	ні	
Атмосферне повітря					
1	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?		•		+
2	Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		•		+
3	Погіршення якості атмосферного повітря?			•	
4	Появу джерел неприємних запахів?			•	
5	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			•	
Водні ресурси					
6	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?		•		+
7	Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			•	
8	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			•	
9	Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			•	

10	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			•	
11	Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			•	+
12	Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			•	
13	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			•	
14	Зміни напрямку або швидкості потоків підземних вод?			•	
15	Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			•	
16	Забруднення підземних водоносних горизонтів?			•	+
Поводження з відходами					
17	Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?			•	+
18	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?			•	
19	Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			•	
20	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?		•		
21	Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			•	
Земельні ресурси					
22	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?		•		+
23	Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	
24	Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			•	
25	Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	

26	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?			•	
27	Виникнення конфліктів між ухваленими завданнями ДДП та цілями місцевих громад?			•	
Біорізномоніття та рекреаційні зони					
28	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			•	+
29	Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?		•		
30	Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?		•		+
31	Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			•	
32	Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?		•		
33	Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	
34	Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			•	
Населення, інфраструктура					
35	Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			•	+
36	Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			•	
37	Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему, зміни в структурі транспортних потоків?			•	

38	Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?			•	
39	Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?		•		
40	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			•	
Екологічне управління та моніторинг					
41	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
42	Погіршення екологічного моніторингу?			•	
43	Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	
44	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	
Інше					
45	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?		•		+
46	Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	
47	Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	
48	Суттєве порушення якості природного середовища?			•	
49	Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50	Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

Керуючись стратегічними й оперативними цілями та на основі оцінок, представлених в табл. 3.1 та табл. 3.2, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми:

Атмосферне повітря. Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами викидів в атмосферне повітря. Проте, передбачає підтримку державних промислових підприємств та підприємств інших форм власності та впровадження комплексу заходів для забезпечення стабілізації та нарощування об'ємів видобутку вуглеводневої сировини, що ймовірно, може призвести до збільшення викидів забруднюючих речовин через подальше сприяння у нарощуванні ресурсної бази та видобуванні паливно-енергетичних корисних копалин. Також реалізація заходів щодо розвитку внутрішнього та в'їзного туризму, Розділу «Культура і туризм», ймовірно, може призвести до збільшення викидів забруднюючих речовин через використання транспортних засобів під час туристичних подорожей та перевезень. Для туристичних перевезень характерними є часті зупинки з метою огляду об'єктів екскурсії, а також рух на невеликих швидкостях, що значно підвищує обсяги викидів.

Програма передбачає реалізацію завдань, спрямованих на зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, поліпшення якості атмосферного повітря шляхом скорочення викидів діоксиду сірки, оксидів азоту та речовин у вигляді суспендованих твердих частинок, недиференційованих за складом (пилу), від існуючих великих спалювальних установок. Зокрема, відновлення пошкоджених об'єктів критичної інфраструктури області, які постраждали внаслідок бойових дій; скорочення споживання підприємствами галузі енергетичних та матеріальних ресурсів для виробництва комунальних послуг, проведення модернізації та переоснащення житлово-комунального господарства; упровадження енергозберігаючих заходів у житлово-комунальному господарстві. Розглядається можливість впровадження сучасної системи контролю за станом довкілля, у тому числі щодо здійснення моніторингу, оцінки та управління якістю атмосферного повітря.

Водні ресурси. Програма не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами скидів у поверхневі чи підземні водні об'єкти. Проте, реалізація заходів пункту (проведення реконструкції та будівництва систем водопостачання та очисних споруд), ймовірно, може призвести до збільшення обсягів скидів у поверхневі водні об'єкти чи до збільшення навантаження на каналізаційні системи.

Програма передбачає реалізацію завдань, спрямованих на зменшення обсягів стічних вод у поверхневі водні об'єкти, зменшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очисних споруд. Зокрема, у переліку інвестиційних проєктів по галузі «Житлово-комунальне господарство» передбачається модернізація існуючої і розбудова нової інфраструктури, а саме капітальний ремонт, будівництво, реконструкція мереж водопостачання та водовідведення; будівництво, реконструкція водних свердловин; будівництво, реконструкція очисних споруд та інше.

Звітом про СЕО надаються рекомендації щодо реалізації заходів, спрямованих на поліпшення стану водних ресурсів, зокрема:

- проведення інвентаризації та паспортизації водних об'єктів на території області;
- сприяння розробці та встановлення прибережних захисних смуг навколо поверхневих водних об'єктів на території області;
- розробка плану заходів щодо стимулювання зменшення скидів забруднюючих речовин в поверхневі водні об'єкти та посилення контролю за скидами.

Відходи. Харківська область характеризується високим рівнем утворення і накопичення твердих побутових відходів.

Програмою, передбачається сприяння у продовженні будівництва комплексів по управлінню комунальними відходами – будівництво комплексів по управлінню комунальними відходами (будівництво полігонів твердих побутових відходів; будівництво та реконструкція сміттєперевантажувальних станцій та сміттєсортувальних комплексів).

Земельні ресурси. Внаслідок реалізації Програми не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії або у характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Реалізація заходів та проєктів Програми не призведе до суттєвих змін у структурі земельного фонду, чинній або плановій практиці використання земель. Однак заходами Програми передбачено проведення робіт по будівництву, реконструкції та капітальному ремонту різних видів мереж та споруд, що завжди пов'язано з порушенням ґрунтового покриву земель, на яких заплановано впровадження діяльності.

Біорізноманіття. Програмою не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі чи заплановані до заповідання території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Покращенню стану біорізноманіття може сприяти реалізація заходів щодо збільшення відсотку заповідності території природно-заповідного фонду області – підготовку матеріалів щодо розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Смарагдова мережа. Програмою не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі території Смарагдової мережі.

Покращенню стану території може сприяти реалізація заходів щодо збільшення відсотку заповідності території природно-заповідного фонду області – підготовку матеріалів щодо розширення існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду та Розроблення проєкту регіональної схеми формування екомережі.

Здоров'я населення. Реалізація всіх вище перелічених заходів Програми забезпечить послаблення можливого впливу на довкілля, і як наслідок, послабить вплив на здоров'я населення. Виконання таких заходів Програми, як будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання, а також будівництво та капітальний ремонт водних свердловин – унеможливить ризики для здоров'я населення через користування водою незадовільної якості.

Реалізація заходів Розділу «Охорона здоров'я» – підвищить доступність, ефективність та якості медичного обслуговування населення.

Також реалізація переліку інвестиційних проєктів по галузі «Фізична культура і спорт» Програми передбачає розвиток і популяризацію спорту на території області. Ці зміни можуть сприяти створенню необхідних умов для гармонійного виховання, фізичного розвитку, повноцінного оздоровлення, змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, самореалізації, набуття навичок здорового способу життя, підготовки спортивного резерву на території Харківської області.

Виконання переліку інвестиційних проєктів по галузям «Соціальне забезпечення» та «Охорона здоров'я», ймовірно, може призвести до покращення життя та стану здоров'я населення.

Екологічне управління, моніторинг та інше. Програма не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в сфері екологічної безпеки, натомість, передбачено покращення інфраструктури області, управління відходами та підвищення ефективності управління енергетичними ресурсами.

Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я населення, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

При впровадженні заходів Програми, у порівнянні з існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки проекту документа державного планування «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік» визначені основні проблеми для навколишнього середовища та охорони здоров'я населення, надані характеристики даних впливів.

В рамках даної роботи визначені ключові екологічні цілі та завдання в сфері охорони довкілля, їх відповідність заходам Програми та визначені можливості їх врахування при розробленні ДДП. На основі аналізу екологічної ситуації та запланованих заходів Програми були визначені ключові актуальні питання, що потребують оцінки.

Таблиця 4.1. Ключові потенційні екологічні проблеми і ризики, які стосуються ДДП.

Основні ризики	Характеристика ризиків	Заходи, що визначені ДДП
Можливе користування водою незадовільної якості.	Відсутність мереж водопостачання (водних свердловин, як джерел для водопостачання) в подальшому залишатиме певні ризики для здоров'я населення через користування водою незадовільної якості.	Будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання. Будівництво та капітальний ремонт водних свердловин.
Можливе забруднення водних та земельних ресурсів, ґрунтів.	Відсутність мереж водовідведення, відсутність каналізаційних очисних споруд або їх технічна зношеність – може призвести до погіршення якісних характеристик поверхневих водних ресурсів та ґрунтів через інфільтрацію забруднених вод з мереж водовідведення.	Будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд. Будівництво та реконструкція мереж водовідведення.
Можливе забруднення і засмічення земельних ресурсів, ґрунтів, забруднення ґрунтових вод.	Відсутність спеціальних обладнаних місць видалення твердих побутових відходів. Накопичення, розміщення побутових відходів без урахування можливих небезпечних наслідків.	Будівництво полігонів твердих побутових відходів. Будівництво та реконструкція сміттєперевантажувальних станцій та сміттєсортувальних комплексів.
Можливе забруднення атмосферного повітря.	Відсутність системи централізованого тепло- та газопостачання може призвести до збільшення викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами.	Будівництво теплоелектроцентралі. Будівництво газопроводів високого тиску.
Можливе зменшення біорізноманіття.	Незабезпечення постійного збільшення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що призведе до припинення розвитку створення запланованих до заповідання природних екосистем,	Створення нових та розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду області. Збереження та охорона природних територій, з

	унікальних природних територій, ландшафтів та рідких видів рослин і тварин.	можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму.
Можливий вплив на здоров'я населення.	Усі вище описані ризики є чинниками, що послаблюють здоров'я населення.	Необхідне здійснення усіх заходів, які передбачені ДДП.

Серед екологічних проблем, що можуть спричиняти негативний вплив на здоров'я населення, варто виділити:

1) Забруднення атмосфери: провокує захворювання органів дихання, кровотворення, алергічні реакції, онкологічні захворювання, нервово-психічні розлади, зменшення очікуваної тривалості та якості життя;

2) Забруднення водних ресурсів: погіршення анафелогенної ситуації, збільшення кількості хвороб органів кровотворення, шлунково-кишкового тракту, сечовидільної, нервової, ендокринної систем, зниження імунітету, зменшення очікуваної тривалості та якості життя;

3) Забруднення ґрунтів: провокує потрапляння токсичних речовин в організм людини через продукцію городництва та садівництва. Забруднені ґрунти є ідеальним субстратом для появи шкідливих мікроорганізмів, гельмінтів, що сприяє збільшенню захворюваності людей та тварин;

4) Деградація геологічного середовища: сприяє погіршенню анафелогеного стану, умов проживання населення, санітарного стану житлових приміщень, що, у підсумку, провокує захворювання органів дихання, застуди, ГРВІ та зниження імунітету;

5) Проблема накопичення відходів: відходи є небезпечною основою для розмноження хвороботворних мікроорганізмів, вони забруднюють усі компоненти навколишнього природного середовища. Таким чином, накопичення відходів має загальну шкідливу дію на організм людини, що, у підсумку, може призвести до розладу будь-якої системи організму людини;

6) Наявність шумового, електромагнітного забруднення: спричиняє нервові розлади, підвищує втомлюваність, знижує імунітет, може бути причиною порушення сну;

7) Деградація біорізноманіття: зменшення кількості зелених рослин сприяє збільшенню забруднення атмосфери, пригнічує психоемоційний стан людини, може провокувати кількість збільшення хвороб органів дихання. В той же час інвазійні рослини активізують алергічні реакції в організмі людини, збільшення кількості кліщів, гельмінтів провокує серйозні неврологічні хвороби та захворювання шлунково-кишкового тракту.

Для усунення усіх можливих проблем, які можуть спричиняти негативний вплив на здоров'я населення, необхідне впровадження рішень, що передбачені ДДП «Програмою економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік».

Під час реалізації заходів та проєктів Програми необхідно врахувати наявні проблеми території, на якій заплановано впровадження діяльності та запропонувати найбільш екологічно вигідну територіально-планувальну організацію з урахуванням всіх планувальних обмежень (згідно із Державними будівельними нормами України планування та забудова територій ДБН Б.2.2-12-2019 «Планування та забудова територій» та Державними санітарними правилами планування та забудови населених пунктів ДСП 173-96 та інше).

Планувальні обмеження на території, які заплановані для впровадження діяльності, визначають загальні вимоги до режиму використання земельних ділянок, по яких проходять інженерні та транспортні комунікації, вимоги до експлуатації та проєктування інженерних мереж, а також режим використання земельних ділянок, що потрапляють в санітарно-захисні та охоронні зони.

Обмеження за вимогами охорони здоров'я та захисту життя – визначається санітарно-гігієнічними нормами.

Обмеження за природоохоронними вимогами – визначається на підставі Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про природно-заповідний фонд» та іншими нормативно-правовими документами у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Обмеження за інженерно-геологічними умовами – визначається за даними інженерно-геологічних пошукових робіт.

Умови і обмеження забудови земельних ділянок враховуються при розробленні землевпорядної документації відповідної земельної ділянки.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування

В розділі висвітлюється інформація про різні стратегії, плани і програми, що діють на національному, регіональному та місцевому рівнях, які в тій чи іншій мірі визначають передумови для прийняття запланованих заходів та проєктів в ДДП «Програмі економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік».

Розділ ґрунтується на аналізі цілей документів державної політики у сфері охорони довкілля та здоров'я населення, які мають відношення до цілей розвитку на місцевому рівні та безпосередньо стосуються ДДП. Результати аналізу визначають ступінь врахування вищезазначених цілей документів державної політики та їх впровадження в ДДП.

Проведений огляд відповідних цілей екологічної політики передбачає загальні орієнтири, на основі яких оцінюються цілі та заходи Програми.

Міжнародні зобов'язання у сфері охорони довкілля Україна взяла на себе, підписавши більш ніж 50 міжнародних багатосторонніх угод, що стосуються збереження та збалансованого використання біорізноманіття, серед яких:

- Конвенція про біологічне різноманіття, яка була започаткована під час Всесвітньої конференції глав держав та міністрів довкілля у 1992р. в м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) й ратифікована Верховною Радою України 29 листопада 1994 р.;
- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція, м. Рамсар, Іран, 1971 р.);
- Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979 р.);
- Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (1995р.);
- Угоди про збереження кажанів в Європі (1991р.);
- Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція);
- Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (ратифікована Україною 29 жовтня 1996р.);
- Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (Валлетта, 1992 р.);
- Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (Гельсінкі, 1992), що є чинною в Україні з 1 липня 1999 р.;
- Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (Стокгольм, 2001 р.), яка ратифікована в Україні від 18 квітня 2007 року.

На виконання Бернської конвенції в Європі створена мережа територій особливого природоохоронного значення – Смарагдова мережа, важливих для збереження біорізноманіття в країнах Європи і деяких країнах Африки. Смарагдова мережа України є українською частиною Смарагдової мережі Європи, розробляється з 2009 року. В листопаді 2016 року було затверджено першу версію Смарагдової мережі для України, яка потребує доопрацювання на основі наукових даних.

Станом на 01.01.2016 мережа займала близько 8 % території України і, в основному, складається з існуючих територій природно-заповідного фонду. За результатами аналізу звітом про СЕО визначено, що в межах території, де заплановано впровадження заходів та проєктів Програми, території природно-заповідного фонду, що внесені до Смарагдової мережі України, відсутні.

Відповідно до Рамсарської конвенції, стороною якої є Україна, на території держави здійснюються заходи для збереження мігруючих водно-болотних птахів, шляхом виділення певних територій та надання їм охоронного статусу. На території України виділено 39 водно-болотних угідь міжнародного значення, офіційно визнаних

Рамсарською конвенцією, а ряд водно-болотних угідь є перспективними для визнання. Деякі водно-болотні угіддя погоджені розпорядженням Кабінету Міністрів України і подані на розгляд Секретаріату Рамсарської конвенції.

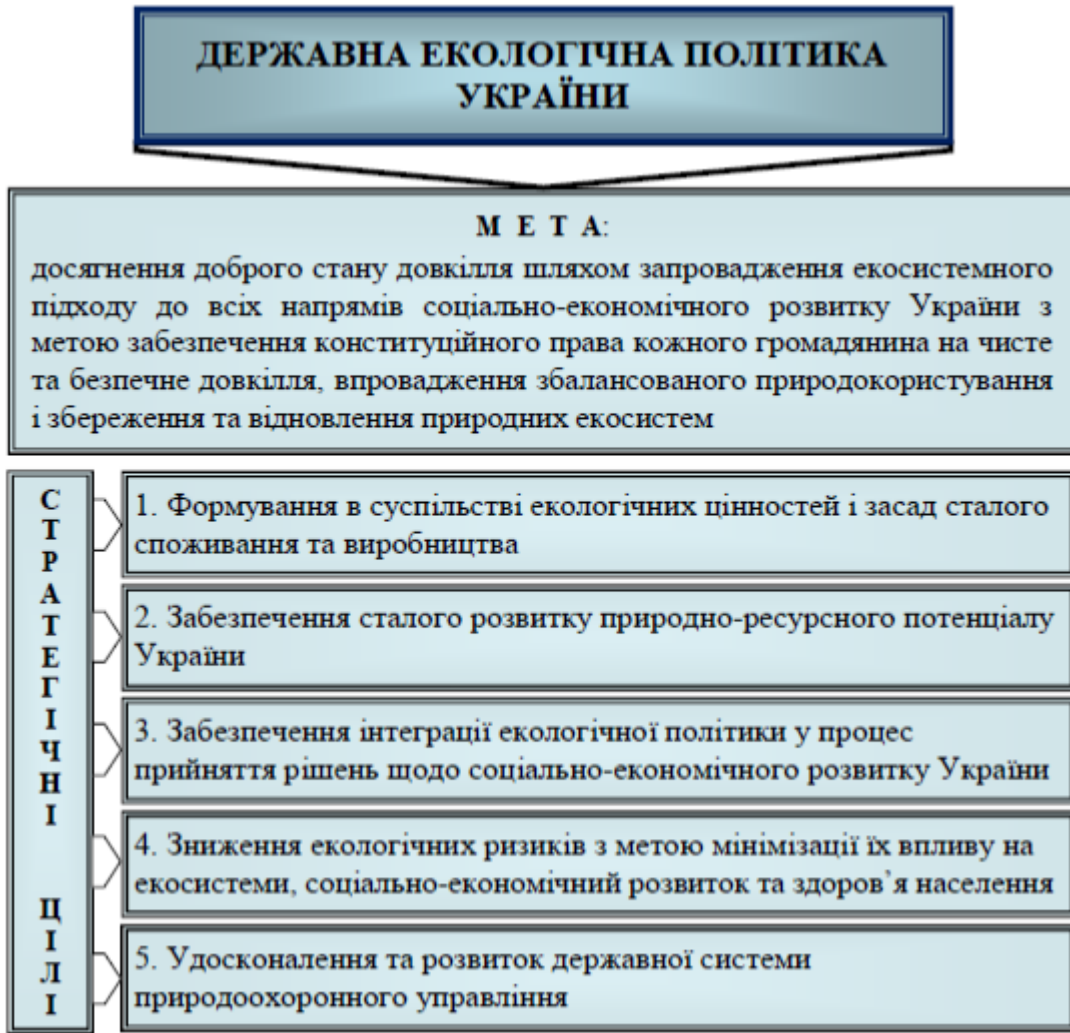
Стосовно дотримання міжнародних зобов'язань по іншим напрямом співробітництва, таким як зміна клімату, охорона озонового шару, поводження з відходами та іншим, слід зазначити, що вони не мають прямого відношення до головних цілей та завдань проекту Програми, що є документом державного планування місцевого рівня. Дотримання перелічених вище зобов'язань може бути реалізоване в сфері науково-технічних розробок, вибору технічно-конструкторських рішень при проектуванні певних об'єктів та споруд, видання певних нормативно-правових актів та державних стандартів в різних галузях господарської діяльності. Проте слід зазначити, що більшість заходів, визначених ДДП в частині розвитку систем інженерної інфраструктури, поводження з відходами, пропонують впровадження сучасних «дружніх» до оточуючого середовища технологій, що відповідає загальносвітовим принципам охорони довкілля та сприяє дотриманню міжнародних зобов'язань у даній сфері.

Основними міжнародними правовими документами щодо стратегічної екологічної оцінки є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (далі – Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, ратифікований Верховною Радою України 01.07.2015 № 562-VIII, та Детектива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє природне середовище, яка внесена до виконання Плану заходів з виконання Угоди Про Асоціацію між Україною (з однієї сторони) та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і іншими державами-членами (з іншої сторони), який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.10.2017 № 1106, Бернської Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ, існуючих в Європі.

Стратегічна екологічна оцінка ДДП «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік» проводиться з забезпеченням захисту навколишнього середовища, зокрема здоров'я населення та дотриманням визначеної в Протоколі про СЕО мети.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Мета державної екологічної політики та її стратегічні цілі наведені на рис. 5.1.

Рисунок 5.1 Мета та стратегічні цілі державної екологічної політики.

Аналіз відповідності цілей напрямів Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік стратегічним цілям державної екологічної політики України наведено в табл. 5.1.

Таблиця 5.1 Аналіз відповідності напрямків Програми стратегічним цілям державної екологічної політики України.

Напрями Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік	Стратегічні цілі державної екологічної політики України				
	1. Формування у суспільстві екологічних цілей і засад сталого споживання та виробництва	2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-екологічного розвитку України	4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	5. Удосконалення та розвиток державної системи природо-охоронного управління
1. Охорона та раціональне використання водних ресурсів.	x	+	+	+	x
2. Охорона атмосферного повітря.	x	+	+	+	x
3. Охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу).	x	+	+	+	x
4. Збереження природно-заповідного фонду.	x	+	+	+	+
5. Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів.	x	x	+	+	x
6. Розвиток науки й освіти, доступність інформації, підготовка кадрів, здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці.	+	x	+	+	+

□ Для оцінки відповідності цілей виконувалась наступна методика:
«+/-» стратегічні цілі враховано/не враховано у напрямках Програми
«x» стратегічні цілі нейтральні по відношенню до напрямів Програми

ДДП «Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік» розроблено відповідно до вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та інше. Відповідно до нормативно-правової бази України було прийнято ряд зобов'язань на місцевому рівні:

- I. Забезпечення загальної доступності ДДП та самого звіту про СЕО відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» шляхом надання їх за запитом на інформацію, оприлюднення на офіційному вебсайті Харківської обласної державної (військової) адміністрації на сторінці Департаменту економіки і міжнародних відносин, в Єдиному реєстрі Стратегічної екологічної оцінки, а також у загальнодоступному місці – в приміщенні Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, буд. 5, Держпром, 3-й під'їзд, 8-й поверх, що розкриває питання щодо гласності і демократизму при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища, формування у населення екологічного світогляду;
- II. Проведення громадського обговорення шляхом надання письмових зауважень і пропозицій у відповідності до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»;
- III. Пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість дотримання екологічних стандартів;
- IV. Гарантування екологічно безпечного середовища для життя, праці та здоров'я населення;
- V. Проектне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності й цілісності природних об'єктів і комплексів;
- VI. Вирішення питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної змінності територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку;
- VII. Запровадження здійснення постійного в часі моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Крім того, зобов'язаннями у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язаними із запобіганням негативного впливу на здоров'я населення, що безпосередньо стосуються виконання заходів та проектів Програми, є:

- ✓ розробка документів дозвільного характеру у сфері охорони навколишнього середовища – висновку з оцінки впливу на довкілля (у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»), дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел (у відповідності до вимог Закону України «Про охорону атмосферного повітря»), дозволу на спеціальне водокористування (у відповідності до вимог Водного кодексу України);
- ✓ встановлення та дотримання санітарно-захисних зон від об'єктів, які є джерелами викидів/скидів шкідливих речовин, підвищених рівнів шуму, вібрації;
- ✓ використання сучасних технологій в системах опалення та використання альтернативних джерел енергії;
- ✓ недопущення наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- ✓ скорочення понаднормативних втрат води та теплової енергії в мережах;
- ✓ впровадження заходів зі скорочення викидів забруднюючих речовин;
- ✓ недопущення скидання стічних вод, використовуючи рельєф місцевості;
- ✓ недопущення скидання недостатньо очищених стічних вод у водні об'єкти;
- ✓ утримання в належному стані охоронних зон навколо очисних та інших водогосподарських споруд та технічних пристроїв;
- ✓ утримання в належному стані охоронних зон водних об'єктів.

Відповідно до нормативно-правової бази України Програма відповідає ряду зобов'язань:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;
- виконання заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони довкілля;
- проектне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;
- використання отриманих висновків моніторингу та комплексу охоронних заходів для виконання можливостей факторів позитивного впливу на охорону довкілля;
- формування динамічного урівноваженого стану довкілля, що забезпечуватиме екологічне, санітарно-безпечне середовище для життєдіяльності населення.

Головні стратегічні державні документи, що мають відношення до Програми, перераховані нижче.

1) *Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки*. Стратегія затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695.

Головними цілями Стратегії є: підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток; ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку.

Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів полягає у створенні оптимальних умов для розкриття регіонами власного потенціалу та ефективного використання конкурентних переваг регіональної економіки.

Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку передбачає створення бази для реалізації ефективної державної регіональної політики – механізму та інструменту державного управління регіональним розвитком, що сприятиме розв'язанню проблем регіонів, вимагає, насамперед, децентралізації державних повноважень шляхом їх передачі на місцевий рівень з одночасною передачею відповідних фінансових ресурсів, удосконалення процесів стратегічного планування та виконання поставлених завдань на всіх рівнях, запровадження ефективного механізму координації дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування під час реалізації галузевих пріоритетів і завдань на різних територіальних рівнях.

2) *Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року*. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року затверджені Законом України від 28.02.2019 № 2697-VIII.

Метою державної екологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем.

Державна екологічна політика спрямована на досягнення стратегічних цілей: формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва; забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України; забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України; зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення; удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

3) *Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки та План заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки*. Схвалено рішенням Харківської обласної ради XXIII сесія VII скликання від 27.02.2020 №1196-УІІ.

Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки розроблена згідно з чинним законодавством: Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» (від 08.09.2005 № 2850-IV), Законом України «Про засади державної регіональної

політики» (від 05.02.2015 № 156-VII зі змінами), Порядком розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених стратегій і планів заходів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 932 (зі змінами), Методикою розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації, затвердженою наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.03.2016 № 79 (у редакції від 27.02.2018), а також на виконання рішення Харківської обласної ради від 28.02.2019 № 915-VII.

Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 роки та План заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки узгоджуються зі:

- Стратегічними та оперативними цілями проекту Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року;
- Основними засадами (стратегіями) державної екологічної політики України на період до 2030 року;
- Національною стратегією управління відходами України до 2030 року;
- Стратегією сталого розвитку України до 2030 року;
- Комплексною обласною програмою «Здоров'я Слобожанщини» 2023-2025 роки.

Стратегічними цілями розвитку Харківської області є: забезпечення високої якості життя населення на всьому просторі регіону; забезпечення чистого оточуючого середовища на всьому просторі регіону; побудова конкурентоспроможної та смарт-спеціалізованої просторової економіки з високою доданою вартістю; забезпечення інвестиційно привабливого клімату в регіоні і створення інноваційної та інвестиційної інфраструктури; забезпечення європейського рівня управління та самоврядування в регіоні.

4) *Національна стратегія управління відходами в Україні на період до 2030 року.* Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р. із змінами, внесеними згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 117-р.

Цілями Стратегії є: визначення та розв'язання ключових проблем розвитку управління відходами в Україні на інноваційних засадах; визначення пріоритетних напрямів діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, організацій, установ, підприємств, громадських організацій та суспільства в цілому щодо переходу системи управління відходами на інноваційну модель; визначення шляхів та методів удосконалення існуючої інфраструктури з управління відходами, які не суперечать інноваційній моделі; забезпечення сталого розвитку України шляхом виконання завдань, спрямованих на екологічну та ресурсну безпеку; зменшення адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання, підвищення якості надання адміністративних послуг; забезпечення законності та передбачуваності адміністративних дій.

5) *Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки.* Затверджена рішенням Харківської обласної ради від 24.12.2020 № 24-VIII.

Пріоритетними напрямками Програми є: охорона та раціональне використання водних ресурсів; охорона атмосферного повітря; охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу); збереження природно-заповідного фонду; раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів; розвиток науки й освіти, доступність інформації, підготовка кадрів, здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці.

Серед основних заходів Програми можна виділити:

1. заходи з метою покращення стану атмосферного повітря в області:
 - організація виробництва, встановлення та реконструкція обладнання для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин хімічного та біологічного походження, що викидаються в атмосферне повітря;
 - організація виробництва та застосування матеріалів, використання методів та впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря;
 - розроблення, організація виробництва пристроїв для очищення відпрацьованих газів двигунів та оснащення ними транспортних засобів;
2. заходи щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів в області:
 - будівництво споруд для очищення стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання;
3. заходи з метою захисту від підтоплення і затоплення ґрунтів, запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів, усунення або зниження до допустимого рівня їх негативного впливу:
 - будівництво, розширення та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд, проведення заходів щодо хімічної меліорації ґрунтів та інше;
4. заходи щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів в області:
 - будівництво, технічне переобладнання і реконструкція сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів;
 - будівництво, розширення та реконструкція установок, виробництв, цехів для одержання сировини або готової продукції з відходів виробництва та побутових відходів;
 - будівництво, розширення та реконструкція комплексів, спеціалізованих полігонів та інших об'єктів для знешкодження та захоронення непридатних для використання пестицидів, шкідливих і токсичних промислових та інших відходів;
 - будівництво, розширення та реконструкція цехів утилізації осадів на очисних каналізаційних та водопровідних комплексах;
 - будівництво та реконструкція установок знешкодження та утилізації шламів;
5. заходи щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів в області:
 - будівництво у населених пунктах, на новобудовах і розширення та реконструкція на діючих підприємствах споруд для очищення стічних вод, берегових споруд для прийому та очищення з плавзасобів господарсько-побутових стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання;
 - створення водоохоронних зон та винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг;
 - будівництво, розширення та реконструкція руслових аераційних станцій;
 - ліквідаційний тампонаж або переведення на регульований режим роботи самовиливних артезіанських свердловин, інше;
6. заходи щодо збереження природно-заповідного фонду в області:
 - розроблення проектів створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду та організації їх територій;
 - ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, інше.

б) «Комплексна програма розвитку водного господарства Харківської області на період до 2021 року». Затверджена рішенням Харківської обласної ради XXII сесії VI скликання від 20.06.2013 № 746-VI.

Комплексна Програма розвитку водного господарства Харківської області на період

до 2021 року розроблена з метою: підвищення ефективності використання меліоративних систем області; відновлення ролі меліорованих земель у продовольчому та ресурсному забезпеченні області; реалізації державної регіональної політики у галузі водного господарства; задоволення потреби населення і галузей регіональної економіки у водних ресурсах; оптимізації водоспоживання; запобігання та ліквідації наслідків шкідливої дії вод; збереження та відтворення водних ресурсів.

З метою забезпечення реалізації в області державної політики в галузі водного господарства, використання водних ресурсів та підвищення ефективності їх регіонального управління у Програмі визначено такі напрями діяльності:

- розвиток меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних земель: забезпечення сталого функціонування та утримання водогосподарського меліоративного комплексу; здійснення заходів з реконструкції та модернізації меліоративних систем і споруд шляхом впровадження нових способів поливу, із застосуванням водо- та енергозберігаючих безпечних режимів зрошення та водорегулювання; розширення площ впровадження краплинного зрошення, особливо на ділянках вирощування овочевих та багаторічних насаджень; дотримання технологічної і майнової цілісності внутрішньогосподарських зрошувальних систем в умовах передачі їх у державну власність, забезпечення захисту прав та інтересів інвесторів, які інвестували кошти на реконструкцію і обслуговування, шляхом укладання відповідних угод згідно із Законом України «Про державно-приватне партнерство»; поліпшення позитивного інвестиційного клімату шляхом залучення коштів інвесторів та сільськогосподарських товаровиробників різних форм власності у сферу використання зрошуваних земель; забезпечення сільгосп підприємств сучасною поливною технікою; використання посівних площ на зрошуваних землях та режимів зрошення сільськогосподарських культур, ураховуючи наукові рекомендації та умови господарювання;

- захист сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод: реконструкція та капітальний ремонт гідротехнічних споруд, берегоукріплювальних споруд, розчищення русел річок і водойм; відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного стану річок та ліквідація наслідків шкідливої дії вод;

9) *Комплексна обласна програма «Здоров'я Слобожанщини» на 2023 – 2025 роки*, затверджена Рішенням обласної ради від 24 грудня 2022 року № 464-VIII (XIV сесія VIII скликання).

Метою Програми є реалізація основних пріоритетів державної соціальної політики у сфері охорони здоров'я Харківської області з огляду на конкретні завдання соціально-економічного розвитку регіону в 2023 – 2025 роках та на підставі конкретних показників обласного бюджету Харківської області по галузі на відповідний період.

Забезпечення подальшого підвищення доступності та покращання якості медичної допомоги, надання безоплатних медичних послуг для споживачів передбачається проводити шляхом:

- планування відповідних обсягів фінансових ресурсів у межах обласного бюджету;
- розвитку сучасних технологій діагностики, лікування та реабілітації на базі високоспеціалізованих закладів охорони здоров'я (некомерційних підприємств) та закладів обласного підпорядкування, за умови їхньої взаємодії із медичними навчальними закладами та установами НАМН України;

- удосконалення медичної допомоги громадянам на первинному рівні, а також у закладах охорони здоров'я (некомерційних підприємствах), що знаходяться у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст Харківської області, та закладах, що знаходяться у комунальній власності окремих територіальних громад Харківської області або у їхній спільній власності, з урахуванням суттєвих нормативних змін щодо реформування галузі, зокрема, її фінансування та оптимізації мережі закладів охорони здоров'я та їхнього ліжкового фонду.

10) *Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України 21.04.2021 № 443-р.*

Основні цілі полягають у:

1. Формуванні в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва;
2. Забезпеченні сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України;
3. Забезпеченні інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України;
4. Зниженні екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення;
5. Удосконаленні та розвитку державної системи природоохоронного управління.

11) *План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 № 932-р;*

Метою Концепції є вдосконалення державної політики у сфері зміни клімату для досягнення сталого розвитку держави, створення правових та інституційних передумов для забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку за умови економічної, енергетичної та екологічної безпеки і підвищення добробуту громадян.

Концепція визначає підстави для розроблення проектів законів та інших нормативно-правових актів, стратегій та планів заходів щодо їх реалізації для різних складових державної політики у сфері зміни клімату.

Реалізація Концепції здійснюватиметься до 2030 року.

12) *Національний план управління відходами до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 №117;*

Основні питання якого полягають у: адаптації національного законодавства до вимог європейського законодавства, впровадження економічних інструментів для удосконалення управління відходами; вдосконаленні інституційної структури сфери управління відходами; зміцненні кадрового потенціалу у сфері управління відходами, реформування системи інформаційного забезпечення сфери управління відходами; підвищенні обізнаності населення щодо управління відходами; формуванні державної політики у сфері управління побутовими відходами; створенні ефективної системи збирання та вивезення побутових відходів; створенні інфраструктури для відновлення побутових відходів; створенні інфраструктури для видалення побутових відходів; створенні ефективної системи управління осадом стічних вод; формуванні державної політики у сфері управління небезпечними відходами; створенні інфраструктури для оброблення небезпечних відходів; формуванні державної політики у сфері управління відпрацьованими нафтопродуктами; створенні інфраструктури для оброблення відпрацьованих нафтопродуктів; формуванні державної політики у сфері управління промисловими відходами; створенні інфраструктури для оброблення промислових відходів; формуванні державної політики у сфері управління відходами видобувної промисловості; створенні інфраструктури для оброблення відходів видобувної промисловості; формуванні державної політики у сфері управління відходами будівельно-ремонтних робіт; створенні інфраструктури для оброблення відходів будівельно-ремонтних робіт; формуванні державної політики у сфері управління відходами виробництва продукції сільського господарства; створенні інфраструктури для управління відходами рослинного походження; створенні інфраструктури для управління відходами тваринного походження; вдосконаленні управління хімічними засобами захисту рослин; формуванні державної політики у сфері управління відходами упаковки; формуванні державної політики у сфері управління відходами електричного та електронного обладнання; створенні інфраструктури для оброблення відходів електричного та електронного обладнання; формуванні державної політики у сфері управління відпрацьованими батарейками, батареями і акумуляторами; створенні інфраструктури для оброблення відпрацьованих батарейок, батарей і акумуляторів; формуванні державної

політики та створенні інфраструктури у сфері управління медичними відходами, формування державної політики у сфері управління знятими з експлуатації транспортними засобами та створення інфраструктури для збирання, зберігання, розбирання знятих з експлуатації транспортних засобів, повторного використання та відновлення відходів, що утворилися після розбирання знятих з експлуатації транспортних засобів.

13) Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 688-р;

Метою Стратегії є визначення стратегічних напрямів державної політики щодо зрошення та дренажу, забезпечення сталого екобалансованого розвитку землеробства в Україні.

Мета Стратегії досягатиметься шляхом:

реформування системи державного управління щодо зрошення та дренажу на засадах інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом та з урахуванням необхідності відокремлення функції управління водними ресурсами (зокрема реалізації державної політики, планування водокористування та розподілу води між користувачами) від функції управління інфраструктурою водного господарства;

збереження та відтворення родючості ґрунтів, захисту територій та населених пунктів від шкідливої дії води, досягнення та підтримання доброго стану районів річкових басейнів;

відновлення та збільшення площ зрошуваних земель, дренажних систем;

стимулювання механізму державно-приватного партнерства;

участі заінтересованих сторін у процесі прийняття рішень у відповідній сфері державної політики;

створення передумов для підвищення конкурентоспроможності національного сільськогосподарського виробництва на світовому ринку;

поліпшення якості надання послуг із зрошення та дренажу і прозорості формування тарифів;

підтримки наукових досліджень, підготовки кваліфікованих кадрів

14) Державна стратегія управління лісами України до 2035 року та операційним планом її реалізації у 2022 – 2024 роках, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р;

Метою розроблення Стратегії є забезпечення ефективного управління лісами на основі забезпечення сталого ведення лісового господарства, збереження біорізноманіття в лісах, адаптованого до кліматичних змін лісового господарства, популяризація професії лісівника у суспільстві, забезпечення фінансової стабільності лісової галузі та створення сприятливих умов для активізації розвитку деревообробної та суміжних галузей економіки.

Стратегія розроблена з урахуванням потреби в проведенні єдиної державної політики у сфері лісових відносин, змін, які відбулися у лісовому господарстві за останні роки, та міжнародних зобов'язань України.

Стратегія спрямована на визначення стратегічних цілей та показників для розв'язання екологічних, економічних та соціальних проблем лісового господарства та створення умов для його сталого розвитку з урахуванням географічних та інших особливостей.

15) Водна стратегія України на період до 2050 року та плану її реалізації у 2022 - 2024 роках, схвалених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 №1134

Стратегічні цілі якої полягають:

Ціль 1. Забезпечення рівного доступу до якісної і безпечної для здоров'я людини питної води і належних санітарно-профілактичних заходів;

Ціль 2. Поліпшення якісного стану водних об'єктів шляхом досягнення та підтримання «доброго» екологічного та хімічного стану масивів поверхневих вод, екологічного потенціалу штучних або істотно змінених масивів поверхневих вод, кількісного та хімічного стану масивів підземних вод розмір збитків, завданих державі

внаслідок порушення вимог законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів, тис. гривень на рік;

Ціль 3. Забезпечення необхідної кількості водних ресурсів для відновлення та оздоровлення водних екосистем і досягнення стійкого водозабору та водопостачання;

Ціль 4. Скорочення зростаючих ризиків нестачі води та надлишку води;

Ціль 5. Запровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом та принципів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо водного врядування в районах річкових басейнів, у прибережних і морських водах.

При аналізі цілей державної екологічної політики розглядалися також галузеві програми регіонального та місцевого рівня. Цілі державної екологічної політики та їх відображення в Програмі наведені в табл. 5.2.

Оцінка відповідності ДДП цілям програм державного та місцевого рівня, галузевих програм.

В процесі стратегічної екологічної оцінки Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік було розглянуто стратегії та програми державного, регіонального та місцевого рівня, що містять екологічні цілі а також відповідні завдання у сфері охорони здоров'я та соціально-економічного розвитку. В процесі аналізу було виявлено, що різні програми розвитку містять подібні, хоча і не завжди ідентичні, екологічні цілі. Аналіз також включав цілі, які мають відношення до ДДП, та цілі, які можуть бути вирішені на іншому рівні планування. На основі аналізу змісту Програми був оцінений рівень відповідності цілей, викладених у ДДП, екологічним цілям, встановленим на регіональному рівні, та ключовим відповідним цілям.

Таблиця 5.2 Цілі, що визначенні програмами регіонального та місцевого рівнів та їх відображення в Програмі економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік

Завдання, цілі, пріоритети та напрямки розвитку, що визначені програмами регіонального та місцевого рівнів	Відповідність заходів та проєктів Програми цілям та завданням, що встановлені на регіональному та місцевому рівнях
<p><i>Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки та План заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки.</i></p> <p>Схвалено рішенням Харківської обласної ради XXIII сесія VII скликання від 27.02.2020 № 1196-УІІ.</p>	
Поліпшення стану атмосферного повітря та запобігання змінам клімату	<p>Програмою заплановано впровадження наступних заходів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - покращення стану атмосферного повітря; - відновлення пошкоджених об'єктів критичної інфраструктури області, які постраждали внаслідок бойових дій; - скорочення споживання підприємствами галузі енергетичних та матеріальних ресурсів для виробництва комунальних послуг, проведення модернізації та переоснащення житлово-комунального господарства; - упровадження енергозберігаючих заходів у житлово-комунальному господарстві; - підвищення рівня благоустрою у населених пунктах області - участь у впровадженні державної системи моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря
Охорона та раціональне використання водних ресурсів	<p>Програмою заплановано впровадження наступних заходів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проведення реконструкції та будівництва очисних споруд; - ремонт або заміну водопровідних мереж та каналізаційних мереж; - будівництво необхідних споруд для очищення стічних вод, що утворюються в промисловості, комунальному господарстві, інших галузях народного господарства; - скорочення понаднормативних втрат води та теплової енергії в мережах.
Створення ефективної системи поводження з промисловими і твердими побутовими відходами.	<p>Програмою заплановано впровадження наступних заходів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - корегування Регіонального плану управління відходами у Харківській області та розробка інвестиційного проєкту обробки і видалення твердих побутових відходів в Харківській області. - вирішення питання забезпечення повного збирання небезпечних відходів з метою передачі їх для подальшої утилізації, обробки (переробки) на спеціалізовані підприємства; - впровадження екологічно безпечного механізму поводження з відходами.

<i>Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки.</i> Затверджена рішенням Харківської обласної ради від 24.12.2020 № 24 - VIII	
Охорона та раціональне використання водних ресурсів.	З метою охорони водних ресурсів від забруднення, засмічення та збереження їх водності, раціонального використання водних ресурсів в Програмі визначено за необхідне виконання ряду заходів: будівництво мереж водопостачання та водовідведення; будівництво нових артезіанських свердловин; реконструкція очисних споруд; відведення та очищення поверхневих (дощових і талих) стічних вод.
Охорона атмосферного повітря.	Програмою заплановано впровадження наступних заходів: - покращення стану атмосферного повітря; - відновлення пошкоджених об'єктів критичної інфраструктури області, які постраждали внаслідок бойових дій; - скорочення споживання підприємствами галузі енергетичних та матеріальних ресурсів для виробництва комунальних послуг, проведення модернізації та переоснащення житлово-комунального господарства; - упровадження енергозберігаючих заходів у житлово-комунальному господарстві; - підвищення рівня благоустрою у населених пунктах області - участь у впровадженні державної системи моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря
Охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу).	Проектом Програми заплановано ряд заходів, що покращують стан земельних ресурсів: - корегування Регіонального плану управління відходами у Харківській області та розробка інвестиційного проекту обробки і видалення твердих побутових відходів в Харківській області.
Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів.	- вирішення питання забезпечення повного збирання небезпечних відходів з метою передачі їх для подальшої утилізації, обробки (переробки) на спеціалізовані підприємства; - впровадження екологічно безпечного механізму поводження з відходами
<i>Комплексна обласна програма «Здоров'я Слобожанщини» на 2023 – 2025 роки</i> Затверджена Рішенням обласної ради від 24 грудня 2022 року № 464-VIII (XIV сесія VIII скликання)	
Розвиток сучасних технологій діагностики, лікування та реабілітації на третинному рівні у спеціалізованих закладах охорони здоров'я та закладах обласного значення за умови їхньої взаємодії із медичними закладами вищої освіти та науково-дослідними інститутами НАМН України	Розбудова системи реабілітаційних послуг на всіх рівнях надання медичної допомоги з урахуванням кращих європейських практик доказової медицини.

<p>Удосконалення медичної допомоги громадянам на первинному та вторинному рівнях адміністративно-територіальних одиниць області, з урахуванням суттєвих нормативних змін щодо реформування медичної сфери, зокрема її фінансування та оптимізації мережі закладів охорони здоров'я (комунальних некомерційних підприємств) та їхнього ліжкового фонду</p>	<ul style="list-style-type: none"> - впровадження принципів ефективного менеджменту з питань управління комунальними некомерційними підприємствами охорони здоров'я у межах госпітального округу Харківської області, розроблення збалансованих фінансових планів та стратегій їх розвитку; - забезпечення дієвої взаємодії місцевих органів влади (власників комунальних некомерційних підприємств) та закладів охорони здоров'я у питаннях розбудови ефективної системи охорони здоров'я; - реалізація принципів успішного менеджменту з питань управління комунальними некомерційними підприємствами охорони здоров'я, формування реальних фінансових планів та стратегій їх розвитку за сприяння місцевих органів влади
---	--

Звітом про СЕО також проведена оцінка відповідності даної Програми зобов'язанням у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язаним із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, що стосуються ДДП, встановленим нормативно-законодавчими актами у сфері охорони довкілля.

Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, забезпечуються виконанням вимог нормативно-законодавчих актів у сфері охорони довкілля, державних будівельних норм та державних санітарних правил при плануванні населених пунктів. Врахування таких зобов'язань з урахуванням визначених параметрів санітарно-захисних зон від об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації, електронних полів, іонізуючих випромінювань, зон санітарної охорони від підземних джерел водопостачання, охоронних зон інженерних мереж та території природоохоронного призначення, а також дотримання режимів господарського використання, встановлених в їх межах – звітом про СЕО пропонується на подальших стадіях реалізації заходів та проєктів Програми, а саме під час здійснення оцінки впливу на довкілля у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

За результатами аналізу можна зробити висновок, що ДДП «Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік» в достатньо високій мірі відповідає цілям екологічної політики, встановленим на національному, регіональному та місцевому рівнях; враховує більшість з них та пропонує комплекс заходів, які сприятимуть їх виконанню.

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі на здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Згідно із «Методичними рекомендаціями із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затверджених Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років) при реалізації будівництва різних об'єктів комунальних, соціальної, інженерної та транспортної інфраструктури, промисловості. При цьому на кожному етапі в процесі будівництва та подальшої експлуатації об'єктів будуть виникати негативні наслідки у вигляді утворення відходів, порушення рослинного покриву під час провадження планованої діяльності, збільшення кількості автотранспорту. Можливо, потрібно буде проводити видалення зелених насаджень, зняття і складування поверхневого шару ґрунту. Також під час виконання будівельних і монтажних робіт слід очікувати допустимий негативний вплив на атмосферне повітря, рослинний і тваринний світи, ґрунти та водні ресурси. Крім того, при роботі двигунів будівельних машин, механізмів та автотранспорту на навколишнє середовище буде чинитися шумовий вплив – акустичне забруднення. За тривалістю зазначені види впливу будуть носити тимчасовий характер, обмежений розрахунковим терміном будівництва, по межах впливу – локальне, обмежене простором ведення будівельних робіт. Проте всі ці впливи відносяться до тимчасових і не стануть причиною суттєвого довгострокового погіршення екологічної рівноваги екосистем населеного пункту.

До довгострокових наслідків (50-100 років) відносяться впливи постійного характеру – викиди і скиди, шум, утворення відходів, додаткове споживання ресурсів. Основна кількість забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, це відпрацьовані гази техніки та автотранспорту. Токсичність відпрацьованих газів обумовлюється змістом у них окису вуглецю й діоксиду азоту, кількість яких залежить від кількості спожитого палива та технічного стану двигунів.

Непостійними довгостроковими впливами є роботи, пов'язані з реконструкцією об'єктів, консервацією, припиненням їх існування, перепрофілюванням, заміною обладнання та устаткування, модернізацією тощо.

Кумулятивні наслідки – розвиток негативних процесів через нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Ймовірність того, що реалізація ДДП призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності будуть мати значний сумарний негативний вплив на довкілля, – є незначною. Це пов'язане з тим, що всі види впливів на навколишнє середовище мають незначну за силою та масштабом дію (незначне збільшення чисельності населення, додаткове енерго- та ресурсоспоживання). Тому наявність та розвиток кумулятивних наслідків малоімовірні. Для стовідсоткового виявлення кумулятивних наслідків необхідно проводити постійний контроль за якістю ґрунту, харчових продуктів місцевого виробництва, питної води тощо.

Акумуляція впливів відбувається в тому випадку, коли антропогенний вплив або інші фізичні або хімічні впливи на екосистему протягом певного часу перевершують можливість їх асиміляції або трансформації. На прилеглий території великі підприємства забруднювачі – відсутні. При дотриманні та виконанні всіх передбачених комплексних захисних і охоронних заходів, що відповідають діючим нормативним вимогам, можливість виникнення кумулятивного впливу, який супроводжується негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря забруднюючих речовин, не передбачається. Детальна оцінка кумулятивного впливу буде можлива в

процесі експлуатації території з урахуванням даних моніторингу навколишнього середовища та проведення відповідних розрахунків. Змін клімату і мікроклімату в результаті планованої діяльності не очікується, оскільки в результаті впровадження проектних рішень відсутні значні виділення теплоти та парникових газів. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні. Обрана технологія розміщення забудови є більш екологічно безпечною.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компонента. Можливий сумарний ефект деяких речовин при викиді забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років). З боку соціально-економічних умов провадження діяльності буде мати позитивний наслідок: збільшення території під забудову садибними ділянками, що призведе до збільшення чисельності населення, створення нових робочих місць, що сприятиме зайнятості населення.

Тимчасові наслідки для довкілля – при виконанні підготовчих та будівельних робіт вплив на навколишнє середовище на атмосферне повітря матиме короточасний та локальний характер, викиди здійснюватимуться при роботі будівельних машин та механізмів, при здійсненні зварювальних робіт, земельних робіт, при фарбуванні металевих поверхонь, при функціонуванні планованих підприємств.

Наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки реалізації завдань Програми для, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, смарагдової мережі, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

В процесі стратегічної екологічної оцінки був здійснений аналіз впливу реалізації завдань та проектів Стратегії як на окремі компоненти навколишнього природного середовища, так і сукупний вплив на природні процеси та комплекси. Значного негативного впливу під час впровадженні діяльності на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

Таблиця 6.1

Територія	Атмосферне повітря	Клімат	Водне середовище	Ґрунти	Природно-заповідний фонд	Смарагдова мережа	Біорізноманіття	Здоров'я населення
Територія Харківської області	П/СС/М/С	Нп/СС/Р/С	П/СС/М	П/КС/К	П/КС/М	П/ДС/М/К	Нп/СС/М	Нп/СС/М

Серед основних ймовірних екологічних наслідків, пов'язаних з реалізацією Програми екологічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік, наступні:

а) для довкілля:

- Атмосферне повітря – можливе забруднення від стаціонарних джерел (промислових та сільськогосподарських підприємств) та пересувних джерел (автомобільний та залізничний транспорт). З метою покращення стану атмосферного повітря в області Програмою розглядається можливість зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за рахунок впровадження заходів по охороні атмосферного повітря;

- Ґрунти – можливе забруднення, засмічення та порушення ґрунтів від неочищених господарсько-побутових стічних вод, від поверхневих вод. Основними заходами Програми щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів є реконструкція каналізаційних очисних споруд та мереж водовідведення;

- Поводження з відходами – можливе забруднення і засмічення ґрунтів, ґрунтових вод та інше, у зв'язку із незадовільним рівнем централізованого вивезення та роздільного збору твердих побутових відходів, з незадовільною організацією планової очистки по збору та видаленню відходів. Основним напрямком роботи залишається вирішення

питання щодо покращення ситуації щодо утилізації твердих побутових відходів у населених пунктах області;

- Водні ресурси – можливе забруднення водних об'єктів від неочищених господарсько-побутових стічних вод, від поверхневих вод. Основними заходами Програми щодо вирішення проблемних питань є реконструкція, будівництво мереж водопостачання, водовідведення та каналізаційних очисних споруд;

- Здоров'я населення – можливе санітарно-епідеміологічне навантаження на здоров'я населення від транспортної інфраструктури. Програмою передбачається провадження заходів з охорони атмосферного повітря від забруднення та захисту від шуму. Заплановані заходи щодо збереження та охорони природних територій, з можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму, що забезпечить сприятливі санітарно-гігієнічні умови на території області;

б) для територій з природоохоронним статусом – реалізація рішень Програми не має впливу на території з природоохоронним статусом;

в) транскордонні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – відсутні та не очікуються.

Реалізація Програми не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох завдань Програми має призвести до покращення екологічної ситуації в регіоні.

Затвердження Програми, зважаючи на комплексність рішень, що обумовлюється необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, а також наукові дослідження у цій галузі у короткостроковий період (1-3 роки) буде мати незначний вплив на стан довкілля, який буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Реалізація положень Програми буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

До довгострокових наслідків відноситься питання забруднення атмосферного повітря, що склалися під впливом фізико-географічних умов басейну, насамперед кліматичних умов. Значного негативного впливу під час реалізації заходів та проєктів ДДП на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки, як зазначалося вище, буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування

Програма передбачає виконання великої кількості заходів та проєктів, реалізація яких є невід'ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища.

Серед основних заходів, що можуть мати безпосередній вплив на навколишнє середовище Програми, можна виділити:

- будівництво, реконструкція та капітальний ремонт мереж водопостачання;
- будівництво та капітальний ремонт водних свердловин;
- будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд;
- будівництво та реконструкція мереж водовідведення;
- збереження та охорона природних територій, з можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму, що передбачає найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів та інше.

Виконання заходів, передбачених Програмою, матиме позитивний вплив на довкілля, поліпшення загального екологічного та естетичного стану території Харківської області.

Узагальнений перелік заходів, які передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків у досягненні стратегічних цілей та завдань Програми:

1. Доопрацювання і експертне вдосконалення системи реалізації заходів та проєктів Програми (з фокусуванням на випереджаючий аналіз кількісних даних по атмосферному повітрю; водним ресурсам; земельним ресурсам та ґрунтам; біорізноманіттю, у т.ч. рослинному і тваринному світу, лісам і територіям природно-заповідного фонду; відходам і забрудненим промисловим і комунальним стічним водам; стану громадського здоров'я – складовим стану довкілля).

2. Організація і впровадження ефективної системи постійного моніторингу фактичного впливу на довкілля реалізації заходів та проєктів Програми, включаючи добір кваліфікованих експертів, формування зворотнього зв'язку та здійснення процедур можливого коригування чи внесення змін до проєктів за даними моніторингу складових стану довкілля.

3. Забезпечення системи постійного моніторингу необхідними технічними засобами (аналітичні приладові комплекси та регіональні мережі їх розміщення на території області) і комп'ютерною технікою та ліцензованим програмним забезпеченням, а також – стандартизованими методиками вимірювань стану довкілля і обчислення та узагальнення результатів вимірювань складових стану довкілля.

4. Організація і забезпечення транскордонних консультацій (за потреби) для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання заходів та проєктів Програми в умовах виявлених транскордонних впливів на складові довкілля у спільному транскордонному субрегіоні.

5. Формування системи інформування громадськості та організації ефективних форм громадського обговорення щодо запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків впливу на складові довкілля у процесі виконання заходів та проєктів Програми, у т.ч. на основі даних моніторингу та з формуванням пропозицій і рекомендацій громадськості.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недосконалість інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)

1.1 Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися

В процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік будуть розглянуті наступні альтернативи:

Зважаючи на комплексність рішень Програми, що обумовлюється необхідністю виконанням оперативних завдань, призначених для різних видів промислово-виробничої, соціальної, рекреаційної, комунікаційної діяльності, здійснюється розгляд виправданих альтернатив планованих рішень. При впровадженні завдань Програми, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення. Найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Програми. Разом з тим, в процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки розглянуто наступну альтернативу: «Нульовий сценарій» – тобто опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження зазначеного документа державного планування.

Таблиця 8.1

№	Альтернатива	Ключові складові альтернативи	Ключові переваги та недоліки	Обрана альтернатива та її обґрунтування
1	Нульова альтернатива	Продовження існуючої ситуації	<p>Переваги Не порушується існуюча соціально-економічна структура області</p> <p>Недоліки Незабезпеченість населення життєво-необхідними послугами (водопостачання, водовідведення, очищення стічних вод, утилізація ТВП). Подальше забруднення території області стихійними сміттєзвалищами. Ризики захворювань населення, можливість поширення захворювань, у тому числі екологообумовлених.</p>	Рекомендується обрання Альтернативи 2, оскільки вона сприятиме зменшенню впливу на довкілля та здоров'я населення
2	Альтернатива, що розглядається Програмою	<ul style="list-style-type: none"> - створення нових та розширення діючих підприємств виробничо- та агропромислового комплексу; - розвиток дорожньо-транспортної інфраструктури області; - покращення інфраструктури водозабезпечення та водовідведення 	<p>Переваги Забезпечення населення житлом, якісними послугами з охорони здоров'я, вдосконалення мереж водопостачання та водовідведення. Впорядкування території області. Забезпечення роздільного збирання побутових відходів.</p> <p>Недоліки Порушення існуючої соціальної/економічної діяльності під час будівництва, шумове навантаження.</p>	

		<p>населених пунктів громади;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ліквідація стихійних сміттєзвалищ, удосконалення централізованої системи збирання, сортування, вивезення та впровадження сучасних методів утилізації твердих побутових відходів на основі екологічно безпечних технологій; - проведення модернізації очисних споруд з метою зменшення антропогенного впливу на поверхневі водні об'єкти та забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності населення; - збереження та охорона природних територій, з можливістю часткового використання в цілях рекреації і туризму, що передбачає найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів та інше. 	<p>Тимчасове збільшення кількості побутових відходів при будівництві нових та реконструкції існуючих об'єктів.</p>	
--	--	---	--	--

8.2 Ускладнення, що виникли в процесі проведення СЕО

- відсутність офіційних статистичних даних про стан довкілля та здоров'я населення на рівні територіальної громади, що пов'язано з військовою агресією російської федерації;

- відсутність рекомендацій щодо вибору методів аналізу відповідно стадії ДДП;

- відсутність методики, що дозволяють здійснювати довгострокові прогнози впливу об'єкту на довкілля;

- відсутність актуальних даних характеристики сучасного стану складових навколишнього природного середовища, біорізноманіття, інвентаризації природних

ресурсів та особливо моніторингу довкілля безпосередньо для території громади, що розглядається у відкритому доступі;

- відсутність у відкритому доступі текстових та графічних даних щодо моніторингу проявів екзогенних та ендегенних геологічних процесів.

Програма економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік спрямована на дотримання високих екологічних стандартів. Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від завдань та проєктів ДДП вказує на те, що реалізація Програми позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття та рекреаційні зони.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення

Моніторинг довкілля – комплексна науково-інформаційна система регламентованих періодичних безперервних спостережень, оцінки та прогнозу змін стану навколишнього природного середовища з метою виявлення негативних змін і вироблення рекомендацій з їх усунення або послаблення.

Загальнодержавний моніторинг довкілля здійснюється у відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля». Система моніторингу спрямована на: удосконалення рівня вивчення і знань про екологічний стан довкілля; покращення оперативності та якості інформаційного обслуговування користувачів на всіх рівнях; підвищення якості обґрунтування природоохоронних заходів та ефективності їх здійснення; сприяння раціональному використанню природних ресурсів та екологічної безпеки, сталого розвитку.

Підприємства, установи та організації незалежно від форм їх власності та підпорядкування, діяльність яких призводить чи може призвести до погіршення стану довкілля, зобов'язані здійснювати екологічний контроль за виробничими процесами та станом промислових зон, збирати, зберігати та безоплатно надавати дані та/або узагальнену інформацію для її комплексного оброблення (відповідно до п. 10 Постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля»).

В основі моніторингової оцінки лежить система кількісних і якісних індикаторів, що характеризують повноту та ефективність реалізованих рішень та який вплив це справляє на систему управління.

Екологічний моніторинг довкілля є сучасною формою реалізації процесів екологічної діяльності, за допомогою засобів інформатизації забезпечує регулярну оцінку і прогнозування стану середовища життєдіяльності суспільства та умов функціонування екосистеми для прийняття управлінських рішень щодо екологічної безпеки, збереження природного середовища та раціонального природокористування.

Державна система екологічного моніторингу довкілля є інтегрованою інформаційною системою, що здійснює збирання, збереження та оброблення екологічної інформації для відомчої та комплексної оцінки і прогнозу стану природних середовищ, біоти та умов життєдіяльності, вироблення обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних соціальних, економічних та екологічних рішень на всіх рівнях державної виконавчої влади, удосконалення відповідних законодавчих актів, а також виконання зобов'язань України відповідно до міжнародних екологічних угод, програм, проєктів і заходів.

Екологічний моніторинг довкілля здійснюється за достроковою державною програмою, яка визначає спільні, узгоджені за цілями, завданнями, територіями та об'єктами, часом (періодичністю) і засобами виконання дії відомчих органів державної виконавчої влади, підприємств, організацій та установ незалежно від форм власності.

Суб'єктами Державної системи екологічного моніторингу довкілля, відповідальними за обов'язкове виконання Державної програми екологічного моніторингу довкілля, є міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, які, згідно зі своєю компетенцією, отримують та обробляють дані про стан довкілля і виробляють відповідні рішення щодо нормалізації або поліпшення екологічної обстановки, раціонального використання і забезпечення якості природних ресурсів.

Об'єктами інформатизації в Державній системі екологічного моніторингу довкілля України є процеси відомчої екологічної діяльності та їх інтеграція на локальному, адміністративно-територіальному і державному рівнях, які, відповідно, охоплюють:

- території промислово-міських агломерацій, санітарно-захисних зон великих підприємств, в тому числі АЕС, великих водоймищ, природоохоронних зон та інших спеціально визначених просторових одиниць;

- території областей України;
- території промислово-економічних регіонів, басейнів, великих річок та України в цілому.

В ході проведення СЕО проведено оцінку факторів ризику і потенційного впливу на стан довкілля, враховано екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного та стабільного соціально-економічного розвитку території та підвищення якості життя населення.

Оцінка фактичного впливу здійснюється на підставі та з урахуванням результатів моніторингу стану навколишнього природного середовища щодо реалізації господарської діяльності.

Моніторинг впливу на довкілля є обов'язковою умовою при здійсненні планованої діяльності та включатиме:

Для центрального органу виконавчої влади

- проведення моніторингу виконання пропозицій Програми;
- проведення моніторингу стану здоров'я населення.

Для юридичних і фізичних осіб, що здійснюють свою діяльність на території населеного пункту

- проведення щорічного контролю якості повітря, об'єктів, що здійснюють викиди, на межі санітарно-захисної зони та найближчої житлової забудови;
- проведення щорічного моніторингу якості використовуваної води та стічних вод;
- контроль за дотриманням допустимих рівнів і тривалості дії шуму.

В сфері охорони атмосферного повітря необхідно:

- розробка та реалізація проєктів скорочення СЗЗ від підприємств, що межують із житловою забудовою, виконання інженерно-планувальних та конструктивно-технологічних заходів, що визначаються в цих проєктах та забезпечують скорочення параметрів СЗЗ;
- розроблення проєктів організації комплексної СЗЗ для транспортно-складських ділянок з виконанням озеленення санітарно-захисних зон;
- розвиток вуличної мережі, створення захисного вуличного озеленення;
- виконання технологічних та санітарно-технічних заходів (впровадження нових мало- та безвідходних технологій на промислових підприємствах, модернізація існуючих установок тепло-енергопостачання закладів та підприємств обслуговування населеного пункту, впровадження теплових установок сучасного типу з використанням природних джерел енергії, тощо).

Контроль за охороною водних ресурсів включає нагляд за відведенням та очищенням поверхневих стічних вод з території населених пунктів, своєчасним будівництвом очисних споруд та ефективністю їх роботи, встановленням меж прибережних захисних смуг та додержанням на їх території режимів господарської діяльності, благоустроєм водних рекреаційних зон, а також за виконанням технологічних та технічних заходів на промислово-комунальних та сільськогосподарських об'єктах для запобігання забрудненню навколишнього середовища та погіршення санітарно-епідеміологічної ситуації, таких як: впровадження зворотних систем водопостачання, безстічних виробництв із замкнутими циклами водопостачання, впровадження технологій безпечного зберігання та використання мінеральних добрив та хімічних засобів захисту рослин, при веденні господарської діяльності в тепличних господарствах та інших заходів.

Ефективність роботи систем водопостачання та каналізування (в тому числі зливова каналізація) визначається за результатами лабораторних досліджень у місцях скиду стічних вод та досліджень якості питної води та води водних об'єктів в пунктах водокористування населення за хімічними та бактеріологічними показниками.

Спеціалізовані лабораторії органів державного санітарно-гігієнічного контролю повинні вести облік джерел шуму, вібрації та електромагнітних випромінювань.

- Звітом про СЕО рекомендується здійснення наступних контрольних заходів:
- порівняння фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками в області, в яких реалізуються заходи Програми, 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження. У разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми;
 - порівняння захворюваності населення з минулорічними показниками у містах області в яких реалізуються заходи Програми, 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження. У разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми.

Таблиця 9.1 Екологічні індикатори для моніторингу виконання Програми.

№	Індикатор
<u>Атмосферне повітря</u>	
1.	Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення
2.	Викиди найпоширеніших забруднюючих речовин (оксид вуглецю, пил, оксиди азоту та діоксид сірки) в атмосферне повітря
3.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т
4.	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг
<u>Водні ресурси</u>	
5.	Обсяги забору та використання свіжої води
6.	Обсяги скидання зворотних вод у водні об'єкти
7.	Обсяги скидання очищених і недостатньо очищених зворотних вод у водні об'єкти
<u>Збереження біорізноманіття</u>	
8.	Частка створення зелених насаджень загального користування, га/%
9.	Частка ділянок по створенню рекреаційних зон, що мають необхідний рівень ландшафтного упорядкування та благоустрою, га/ % від загальної площі території
10.	Загальна площа природно-заповідних територій (відсоток заповідності), га/% від загальної площі території
<u>Відходи</u>	
11.	Обсяги утворення ТПВ на території області
12.	Обсяги утворення промислових відходів на території області
13.	Обсяги утилізованих промислових відходів
11.	Обсяги накопичених промислових відходів
<u>Здоров'я населення</u>	
14.	Природний приріст, скорочення (–) осіб
15.	Рівень захворюваності населення області
16.	Чисельність постійного населення (на кінець року)

Таблиця 9.2 Моніторинг та контроль заходів з реалізації Програми проводиться щороку за такими показниками:

Показники	Одиниця виміру
кількість автоматизованих постів спостережень за станом атмосферного повітря	одиниць
індекс забруднення атмосферного повітря	умовних одиниць
обсяг утилізованих відходів	відсоток від загальної кількості утворених відходів
обсяг захоронених відходів	відсоток від загальної кількості утворених відходів
кількість ліквідованих стихійних сміттєзвалищ	одиниць
кількість збудованих та реконструйованих полігонів ТПВ, що відповідають вимогам екологічної безпеки	одиниць
відсоток населених пунктів області, де запроваджено роздільне збирання ТПВ	%
кількість та площа територій та об'єктів природно-заповідного фонду	шт.; га
кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду, межі яких встановлені	одиниць
площа рекультивованих та відновлених земель	га
кількість заходів з поліпшення гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів, реконструкції споруд для очищення стічних та зливових вод	одиниць
кількість просвітницьких заходів, телевізійних передач та публікацій у засобах масової інформації з питань охорони навколишнього природного середовища та стану довкілля	одиниць

Для підвищення якості оцінки антропогенного впливу урбанізованої території на навколишнє природне середовище та здоров'я населення, прогнозування стану екосистем та досягнення їх екологічної рівноваги необхідно щорічно проводити поглиблений аналіз лабораторних досліджень стану атмосферного повітря, водних ресурсів, ґрунту. Для цього доцільним є налагодження системи моніторингу навколишнього природного середовища (повітряний та водний басейни, ґрунт, фізичні фактори впливу) з організацією пунктів контролю в межах житлової, промислової та рекреаційної зон.

У разі виявлення систематичних відхилень від гігієнічних нормативів складових довкілля необхідно здійснювати аналіз захворюваності населення з метою виявлення негативного впливу факторів навколишнього середовища на здоров'я населення, використовуючи, в тому числі, статистичні дані.

Моніторинг наслідків виконання документу державного планування для довкілля та здоров'я населення необхідно здійснювати відповідно до вимог Положення про державну систему моніторингу довкілля, що затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 № 391, зі змінами. Здійснення моніторингу передбачається протягом всього строку розрахункового періоду, що визначений проектом ДДП.

Здійснення моніторингу впливів виконання документа державного планування на довкілля, у тому числі на здоров'я населення за визначеними показниками з веденням щорічної звітності дасть можливість своєчасно виявляти недоліки і порушення, що негативно впливають на комфортність проживання населення, і обґрунтувати необхідні заходи по їх усуненню, а також проводити інформування громади про стан реалізації ДДП, поточні ускладнення та прогнозні терміни їх усунення.

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік виявлена відсутність ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, що, в першу чергу, пов'язано із відсутністю проектування, будівництва чи функціонування потужних матеріальних об'єктів виробничого призначення біля державних кордонів.

11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію

У процесі проведення стратегічної екологічної оцінки ДДП «Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2024 рік» було окреслено першочергову пріоритетність утвердження екологічної безпеки та захисту навколишнього природного середовища, що, у свою чергу, слугують гарантими високого рівня безпеки, покращення стану здоров'я населення та екологічної ситуації території. Проектом документу державного планування враховані наявні проблеми території і запропонована найбільш екологічно доцільна та економічно вигідна його територіальна організація та подальший сталий розвиток.

Програма визначає сукупність взаємоузгоджених завдань і заходів, що будуть реалізуватися місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями щодо вирішення нагальних проблем та досягнення стратегічних цілей розвитку регіону у 2024 році.

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку Програма враховує положення програмних документів, які діють на державному, регіональному рівнях та екосистемний підхід, удосконалення системи інтегрованого екологічного управління та врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування.

Пріоритетні цілі та завдання Програми 2024 рік:

- підтримка державних промислових підприємств та підприємств інших форм власності;
- сприяння випуску конкурентоспроможної продукції, збільшенню обсягів виробництва на підприємствах оборонно-промислового комплексу області;
- диверсифікація зовнішніх ринків збуту продукції;
- сприяння залученню інвестицій, створенню позитивного бізнес-іміджу області;
- активізація інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств;
- сприяння імпортозаміщенню по різних групах товарів;
- зростання енергоефективності виробництва, економія енергоресурсів в умовах високої вартості енергоносіїв;
- збільшення обсягів виробництва продукції сільського господарства з урахуванням вимог до забезпечення потреб області та можливості її реалізації за межі області;
- оновлення та техніко-технологічне переоснащення підприємств агропромислового комплексу;
- створення умов для розвитку сільських територій;
- нарощування ресурсної бази паливно-енергетичних ресурсів;
- збільшення видобутку вуглеводнів за рахунок освоєння нових площ та родовищ та впровадження заходів зі стабілізації та нарощування видобутку вуглеводнів.

В Програмі визначаються основні умови для реалізації видів діяльності або об'єктів, в тому числі щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля.

Затвердження Програми, зважаючи на комплексність рішень, що обумовлюється необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, а також наукові дослідження у цій галузі у короткостроковий період (1-3 роки) буде мати незначний вплив на стан довкілля, який буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Реалізація положень Програми буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки як зазначалося вище, буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

12. Перелік виконавців звіту про стратегічну екологічну оцінку

№ з/п	Прізвище, ім'я, по-батькові	Кваліфікація	Підпис
1	Марія УРАЗОВСЬКА	магістр екології та охорони навколишнього середовища	
2	Олександра КРАВЧЕНКО	магістр екології та охорони навколишнього середовища	